

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

-6 NOV 2017

ՇԻՐՎԱՆԶԱԳԷ

ՊԱՏՈՒԻ

ՀԱՄԱՐ

1905 2991
891.99

Շ-66

Հրատարակութիւն

Ա. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆԻ ԷՒ Մ. ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

891.99

Ը-66

ՇԻՐՎԱՆՁԱԴԷ

ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ

ԴՐԱՄԱ ԶՈՐԱ ԱՐԱՐՈՒՄԾՈՎ

Հրատարակութիւն

Ա. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆԻ ԷՆ Մ. ԳԵՈՐԳԵԱՆԻ

ԹԻՖԼԻՉ

Էլեքտրաչարժ տպարան «ՀԵՐԱԿՍ» ընկերութեան

1905

(98)

Дозволено цензурою 6-го сентября, 1904 г.

6119-70

Настоящая пьеса, подъ заглавіемъ «Изъ-за чести», разрѣшена г. И. Об. Главноначальству-ющего для представленія на сценахъ края. Сен-тября 17-го дня 1904 г. г. Тифлисъ.

Предсѣдатель Комитета М. Гаккель.

Секретарь Н. Меликъ-Нубаровъ.

Ներկայ պիեսի ներկայացնելու իրաւունքը վերապահուած է Ալէքսանդր Շիրվանզադէին: Այն անձինք, որոնք, առանց հեղինակից իրաւունք ստանալու, կը ներկայացնեն պիեսը, կենթարկուեն օրինական դատի: Իրաւունք խնդրելու համար պէտք է դիմել. Թիֆլիս — Ա. Սիրվան-զադէ.

ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ

ԴՐԱՄԱ ՉՈՐՄ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ԴՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆԸ

ԱՆԴՐԷԱՍ ԷԼԻՉԱՐԵԱՆ: Տեղական յայտնի հա-
րուստներից մեկը: 55 տարեկան առողջ և ամբողջով
տղամարդ, կարճ խուզած ալեխառն մազերով, ցանցառ
միբուքով և կարմիր այտերով:

ԵՐԱՆՈՒՀԻ: Նրա ամուսինը: Քահանայի դուստր,
46 տարեկան, ժամանակից առաջ թառամած, դժգոյն,
նիհար կին համակրելի և գեղեցիկ:

ԲԱԳՐԱՏ: Էլիզբարեանների առաջ որդին: Ժա-
մանակակից գործնական երիտասարդ, 27 տարեկան,
հաճախուն դեմքով: Չհերն ու շարժումներն արագ են,
ոճը կտրուկ և դրական:

ՍՈՒՐԷՆ: Էլիզբարեանների երկրորդ որդին, 23
տարեկան կենսախիղ երիտասարդ, որի դեմքը կրում
է շուայտ կենցաղի վաղաժամ հետքերը, բայց համակ-
րելի է: Հաղնուում է վերջին տարադով:

ԹՉԱԼԻԱ: Էլիզբարեանների մեծ աղջիկը: 24
տարեկան, բաւական գեղեցիկ, բայց չափազանց ինք-
նադոճ դեմքով օրիորդ: Հագնուում է միշտ շքեղ, առանց
գոյների խտրութեան:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Էլիզբարեանների երկրորդ աղջիկ-

4ը: 22 տարեկան, մտախոհ դէմքով, արտայայտիչ աչքերով օրիորդ մի բիչ մօրը նման, բայց աւելի գեղեցիկ: Հագնւում է համեստ ճաշակով:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՕԹԱՐԵԱՆ: Անդրէասի հանգուցեալ ընկերոջ որդին և նախկին որդեգիրը: 26—27 տարեկան, խոհուն դէմքով, նեարդային շարժումներով: Հագնւում է միշտ սև:

ՍԱՂԱԹԷՂ. Երանունու եղբայրը և Անդրէասի հաւատարիմ աջակիցը: Մօտ 50 տարեկան, անվրդով, բայց խորամանկ դէմքով: Երեսը սափրում է, բոնքերի մօտ փոքրիկ մօրուհատներ թողնելով: Հազընւում է միշտ միատեսակ—լայն վարտիկ, սև աթլասի արխալուղ, վրէն երկարաւուն, լայն պիջակ: Վզովը գցած է ժամացոյցի ոսկէ շղթայ: Մէջքին կապած է ոսկէ քամար: Միշտ գործ է ածում դեղին սաթի տէրողորմեա խոշոր հատիկներով: Կօշիկների տակերը մի մատնաչափ հաստ են:

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԿԱՐԻՆԵԱՆ: Անդրէասի հաշուապահը: Ժամանակից առաջ ծերացած 42 տարեկան տղամարդ: Սովորական ծառայողի միջին տիպար:

ՎԱՐԴԱՆ: Սպասաւոր էլիզբարեանների գրասենեակում: Երիտասարդ: Խօսում է Շամախու բարբառով:

ԶԱՐՈՒՀԻ: Երիտասարդ աղախին: Գործողութիւնը կատարւում է էլիզբարեանների տանը: Մեր ժամանակի անցը:

ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ

ԴՐԱՄԱ ԶՈՐՍ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

Բեմը ներկայացնում է Անդրէաս և Բագրատ էլիզբարեանների պարապելու սենեակը, որ բռնում է սեպհական տան վերին յարկում անկիւնային դիրք բնակարանի և գրասենեակի միջև:

Միջին մեծութեամբ սենեակ: Աջ *) պատի մէջ դէպի փողոց երկու մեծ լուսամուտներ, որոնց մէջտեղում դրած է Անդրէասի գրասեղանը, վրէն, բացի գրելու պարագաներից, համարակալ, հեռախօսի ապարատ և էլէքտրական շարժուն լամպար: Սեղանի քով, պատի կողմում մի մեծ բաղկաթոս, միւս կողմում՝ մի հասարակ աթոռ:

Խորքի պատի մէջ երկու դռներ, մէկը բեմի կենտրոնական ուղղութեամբ, դէպի գրասենեակ, միւսը բոլորովին ձախ, գրեթէ անկիւնում, դէպի նախասենեակ:

Ձախ պատի մէջ ևս դռներ, որոնք տանում են դէպի բնակարան: Այս դռների մօտ, դէպի աւանս-

*) Ծանօթ. Աջ ու ձախը ընդունել հանդիսականների կողմից:

ցենա Բազրատի գրասեղանը, վրէն, բայցի սովորական պարագաներից, գրելու գործիքներ, գծագրութիւններէ մի քանի մասնագիտական պրքեր ինժեների համար: Սեղանի ետեւում երկաթէ դրամարկը: Խորքում, դէպի աջ—վառարան:

Պատերի տակ աթոռներ: Յատակի աջ կողմը ծածկուած է գորգով: Լուսամուտները վարագուրւած են:

Տ Ե Ս Ի Լ I.

ՍՍՂԱԹԷԼ ԵՒ ԿԱՐԻՆԵԱՆ

Վարագոյրը քարձրանալիս Սաղաթէլը, Անդրէասի գրասեղանի քով կանգնած, հեռախօսով խօսում է: Խորքի դռները քացում են, ներս է մտնում Կարինեանը եւ սկսում է Անդրէասի գրասեղանի վրայ շատ դանդաղ ինչ-որ փնտրել: Այս դռները քացունելիս հեռու երևում է մի քարձր հաշուետեղան, որի քով կանգնած պարապում է մի երիտասարդ: Մերթ ընդ մերթ երևում են եւ ուրիշ ծառայողներ, նաեւ այցելուներ, որոնք այս ու այն կողմ են անցնում զբաղուած դէպքերով: Գործողութեան ընթացքում, մինչեւ գրասենեակի փակուիլը, այնտեղից լսում են համարակալի շխշխկոց եւ հեռախօսի զանգակի հընչիւններ:

ՍՍՂԱԹԷԼ. (Հեռախօսով) «Համէէէ: Այո, շուտով կը գայ: Հը՞մ, չեմ լսում: Հա՛ն: Լաւ, ուղարկիր: Յըտեսութիւն»: (Զանգակը հնչեցնում է եւ գործիքը դնում իւր տեղը): Օրհնուի տելե-

ֆօն հնարողը, շատ լաւ բան է վաճառականի համար: Հա, ինչ էի ասում, Արիստակէս, հէնց որ ձեռքիդ գործը վերջացնես, կըսկսես Բազրատի հաշիւը կազմել: (Հեզնօրէն) Մեր պարոն ինժեները ուզում է իմանալ, ինչքան է ծախսուած իւր գործարանի վրայ:

ԿԱՐԻՆԵԱՆ. Բայց դուք ձեր արած ծախսերի հաշիւները դեռ չէք ներկայացրել գրասենեակին: Պարոն Բազրատն ամեն մի ծախսի համար արդարացուցիչ դօկումենտ է պահանջում:

ՍՍՂԱԹ. Բան է հնարել պարոն Բազրատը—արդարացուցիչ դօկումենտ: Ես Անդրէաս էլի գրաբեանի մօտ մինչեւ օրս առանց արդարացուցիչ դօկումենտի եմ ծառայել, էլի կը ծառայեմ: Հաւրը հաւատում է, թող որդին էլ հաւատայ (Լուրժին): Այդ ինչ էս փնտրում:

ԿԱՐ. Մնացականեանների սրայմանադիրը: (Դադարում է փնտրել):

ՍՍՂ. Հէր օրհնած, այսքան ժամանակ ծառայում ես այստեղ, էլի չըդիտես, որ Անդրէաս էլի գրաբեանը սեղանի վրայ երբեք հարկաւոր թղթեր չի թողնում:

ԿԱՐ. Զշմարիտ, ես մոռանում եմ, որ էլի գրաբեանը բոլոր մարդկանց համարում է գողի ծննդէնէ:

ՍՍՂ. Այո, նրա կարծիքով, մարդիկ գողանում են ամեն ինչ, որ կողպէքի տակ չէ: Եւ այդ շատ ճիշտ կարծիք է: Աշխարհի երեսին գլուստ մարդ չըկայ, բոլորը գող են: (Տէրողոր-

մեան ձեռներն մէջ տրորում է եւ հոտ քաշում):
ԿԱՐ. Խղճի դէմ բան էք ասում, պարոն Սա-
ղաթէլ:

ՍԱՂ. Էհ, դու էլ խօսքի տակին գլխին—
խիղճ: Ինչպէս տեսնում եմ, այդ կերակուրը
շատ ես սիրում: Ափսոս որ փոր կշտացնող չէ:
ԿԱՐ. Այո, շատերի համար անմարսելի է:

ՍԱՂ. Ինչպէս, օրինակ, հրամանոցը համար:
Տեսնում եմ, քառասուն ու երկու տարեկան
մարդ ես, մազերդ ճերմակել են, մէջքդ ծռուել
է և էլի, խիղճ-խիղճ ասելով, հալում ես: Երա-
նի գիտենայի, այսօր-էգուց որ ոտներդ ձգես,
կնիկդ զրպանումդ պատանի փող կը գտնի:

ԿԱՐ. Կարող է չը գտնել, բայց ես գոնէ
հանգիստ հոգով կը մեռնեմ:

ՍԱՂ. (Կծու հեգնութեամբ) Ինչպէս չէ, կէս
գիւժին ճընկըճտեր քաղցած փորով թողնելով
փողոցում: Էէհ, պարոն, խիղճը լաւ բան է, մի-
այն ափսոս որ գերի է ընկել փողի ձեռքը և օր
օրի վրայ մաշվում է տանջանքից: Հա, ինչ էի
ուզում հարցնել. այսօր Օթարեանն եկե՞լ է այս-
տեղ:

ԿԱՐ. Ոչ:

ՍԱՂ. Էհ, գոհութիւն Աստծու: (Տէրողոր-
մեան տրորում է եւ հոտ քաշում):

ԿԱՐ. Ասացէք, խնդրեմ, ի՞նչ է պատահել
այդ երիտասարդի և պարոն Անդրէասի մէջ:

ՍԱՂ. Այդ երկար պատմութիւն է: Բայց
մեր գործը չէ:

Տ Ե Ս Ի Լ II.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՍՈՒՐԷՆ

ՍՈՒՐԷՆ. (Ներս է մտնում շտապով ծախ
դռներից վերաբերելով ու գլխարկով): Պապան
այստեղ չէ: Աւելի լաւ: (Սաղաթէլին) Քեռի, ի
սէր Աստծու, սո՛ւր ինձ իսկոյն երեք հարիւր
ռուբլի:

ՍԱՂԱԹԷԼ. (Տէրողորմեան զրպանը դնելով)
չէէ հէ, էլի վազեց գլխիս: (Սուրէնին) Ի՞նչ է
պատահել, էլի բարկացած ես:

ՍՈՒՐ. Հարց ու փորձի ժամանակ չէ: Ինձ
ձեռաց երեք հարիւր ռուբլի փող է հարկաւոր:

ԿԱՐ. Երեւի, էլի բակարայում տանուլ էք
տուել:

ՍԱՂ. Բաս չէ, առտուրում միաս է ա ել:
Սրանը կամ բակարան է կամ թիլիկ-թիլիկ մամ-
դէնները:

ՍՈՒՐ. (Գրգռուելով Կարինեանի դէմ) Պա-
րոն թանաք լող, այդ ձեր գործը չէ, խնդրեմ
անկոչ վերահսկողի դեր չը կատարէք: Քեռի, եթէ
այս բոպէին երեք հարիւր ռուբլի չունենամ—կը
խայտառակուիմ: Պատուի խնդիր կայ մէջ տեղ:
Եթէ ինձ սիրում ես—մի՛ ուշացնիր:

ՍԱՂ. Շատ եմ սիրում, Սուրէն ջան, բայց
որ փող չը կայ, ինչ անեմ: Քեզ յայտնի է, որ
այժմ հօրդ գործերը եղբայրդ է կառավարում:
(Տէրողորմեան զրպանից հանում է):

ՍՈՒՐ. Եղբայրս, եղբայրս, ամեն տեղ նա
ինձ խանգարում է: Բայց թող սպասի, ի՞նչ օր
սա ամենքս ցոյց կըտամ նրան:

ՍԱՂ. Էէ, նա այն պտուղներից չէ, որ քո
ատամներից վախենայ:

ՍՈՒՐ. (Անուամբեր) Տալո՞ւ ես փող, թէ՞ չէ:

ՍԱՂ. Այ եղբայր, ես ի՞նչ անեմ, անա նա
անդուկը, սա էլ դու, համեցէք, վերցրու, ի՞նչ
ես ետխիցս կպել:

ՍՈՒՐ. Բանալին տուր:

ՍԱՂ. (Հատաշնչով) Զըկայ, Սուրէն ջան, չը
կայ: Այժմ արքայութեան դռների պահապանն
ես չեմ: Մէկէ՛լ, մեր մէջ առած, հիմայ այդ սըն-
դուկում, բացի պայմանագրերից և վէքսեններից,
ոչինչ չըկայ: Եղբայրդ մեր կարգ ու կանոնները
փոխել է: Դրանից առաջ այդ անդուկում տասը-
քսան հազարներով փող էր լինում շաբաթներով
ընկած: Հիմա եղբայրդ բանկումն է պահում:

ԿԱՐ. Նա ասում է փողն ու խելքը միշտ
շարժման մէջ պէտք է լինին:

ՍՈՒՐ. Որ այդպէս է, տուր քո գրպանից:

ՍԱՂ. Սուրէն ջան, ախար ես փող ճրտե-
ղից ունիմ: Ես մի խեղճ գործակատար եմ:

ՍՈՒՐ. Էլի մի սկսիր Ղազարոսի շաբականն
երգել: Կաշիդ դաբախանում կըճանաչեմ: Քո կօ-
շիկներն այդ հաստ կարկատանի մէջ էլ փող կայ:

ՍԱՂ. Տէր, Անցո զբաժակս այս յինէն:

ՍՈՒՐ. Դէ լաւ, հորդ խօսքերը մի՛ կրկ-
նիր: Ասում են, դու նրան այնքան ես նման,

որքան ես Պօղոս Առաքելին: Հանիր քսակդ,
տեսնենք:

ՍԱՂ. (Մեկուսի) Դրա ձեռքից ազատուել չի
կարելի: (Տէրողորմեան հանդարտ դնում է գրե-
պանը եւ շատ հանդարտ պիջակի գրպանից հա-
նում է մի անագին մաշտած, կեղտոտ կաշուէ
փողաման): Կարծեմ, հարիւր ուրբուց աւելի
չունիմ: (Երեսը դարձնելով, թազուն նայում է
փողամանի մէջ): Փահ, իսկի հարիւր էլ չըկայ,
յիսուն է:

ՍՈՒՐ. Այդ հեշտ է ստուգել: Տո՛ւր ինձ այդ
տուրակը, տեսնեմ: (Փողամանը խլում է):

ՍԱՂ. (վախեցած): Վայ, այդ ի՞նչ ես անում:

ՍՈՒՐ. Ուզում եմ մի քիչ հետազօտել այս
հնագիտական գորոցը: (Սկսում է փողամանը
տնտղել եւ մէկ մէկ դուրս է քերում ամուսնած
իւրեր:) Այստեղ մտիկ արէք, ինչ ասես—կայ:
Հին մուրհակներ, ակցիաներ, բանկային կտրոն-
ներ, դերբուկայեա մարկաներ, եռուլիկ գինու
շիշից...

ՍԱՂ. Ադա, ամօթ է:

ՍՈՒՐ. (Դուրս է քերում մի նամակ): Այս
ինչ բան է: Վարդագոյն թղթի վրայ նամակ, կնոջ
ձեռքով գրուած: (Հոտ է քաշում): Անուշահոտ...

ՍԱՂ. (Կարկենեանից քաշուելով) Ադա, ամա-
չիւր, մարդ կայ այստեղ...

ԿԱՐ. (Թազուն ծիծաղում է):

ՍՈՒՐ. (Հանելով նամակի միջից շորի մի
կտոր): Ահա այս էլ նամակի պատասխանը— դէ-

ըիացուի նմուշ, արշինը վեց շահանոց: Տէր ողորմած Աստուած, այստեղ մտիկ արէք, դեղատոմսեր, սիզնատուրա, աչքի ճար, քինաքինա, ամբողջ դեղատուն: Պակասում է բժիշկը: Հապա, տեսնենք ուր է ցաւդ, որ բժշկենք: Ահա, Օճ, այստեղ երեք հարիւր էլ կայ, հինգ էլ, տասն էլ:

ՍՍՂ. (Ամբողջ ժամանակ անհանգիստ, աշխատում է փողամանը խլել:) Այդ խօսմ ափ-աշկարայ կողոպտել է նշանակում: Տեսնում ես, Արիստակէս, օրը ցերեկով:

ԿԱՐ. (Ըրնկուսի) Աւելի լաւ է այդպէս կողոպտել, քան թագուն-թագուն գողանալ, ինչպէս դու:

ՍՈՒՐ. Մի վախենար, աւելի չեմ վերցնիլ: Այն, ցվայ, դրայ, հերիք է: (Փողերը դնում է զրպանը, փողամանը վերադարձնում է Սաղաթէլին:) Ստացիր թանգարանդ, Ֆի, մագուլթի հոտ է փչում:

ՍՍՂ. (Փողամանը ծոցը դնելով) Կարող եմ ասել, որ էլի լաւ պրծայ...

ՍՈՒՐ. Շնորհակալութիւն: Այժմ պատիւս փրկուած է: Անիրաւները չէին ուզում ինձ հետ ապառիկ խաղալ: Առօրինակներդհէն: (Ուզում է գնալ:)

ՍՍՂ. Ամօթ չըլինի հարցները— բաս վէճս ելլ:

ՍՈՒՐ. Գրիր քեզ յայտնի պայմանով, կըստորագրեմ, բայց, տես, Շէյլօկի տոկոս չըբարդես վրէն: (Զայլերն ուղղում է դէպի նախասենեակ:)

ԿԱՐ. (Գլուխը շարժելով, անցնում է զրասենեակ:)

Տ Ե Ս Ի Լ III.

ՍՍԻՐէն, ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

ԵՐԱՆ. (Գալիս է ծախ դռներից տնային հագուստով, առանց գլխարկի: Յուզուած է:) Կաց, մի գնար:

ՍՈՒՐ. (Կանգ է առնում:) Էէ, մամա, հերիք է ինչքան լաց ու կոծ բարձրացրիր, ես ներվային մարդ եմ:

ԵՐԱՆ. (Սաղաթէլին) Դու նւան փող տուեցիր:

ՍՈՒՐ. Այո, մամա, եղբայրդ աւելի բարի գտնուեց քան դու և մեծ որդիդ:

ԵՐԱՆ. Յետ վերցրու, Սաղաթէլ, յետ վերցրու: Փողը նրան փչացրեց, փողոցները գցեց:

ՍՈՒՐ. Լաւ, մամա, հին երգդ երգելու տեղը չէ, զրասենեակից կըլսեն: (Դրասենեակի դռները ծածկում է:)

ԵՐԱՆ. Էհ, թող լսեն: Այժմ ամենքն էլ զիտեն, որ դու որդի չես ինձ համար, այլ Աստուծապառիծ:

ՍՈՒՐ. Ինչո՞ւ: Որովհետեւ ապրե՞լ եմ ուզում: Այնպէս, ինչպէս ապրում են իմ բոլոր ընկերները:

ՍՍՂ. Այսինքն, բոլոր անառակ զաւակները: (Մի կողմ) Վայ, ինչ ասացի:

ՍՈՒՐ. Քեռի, իմ զործերին մի խառնուիլը՝
Քոնն այն է, որ հօրս հաշիւներին վերադիր ա-
նես Կ սպանաղ ու զանձիլ ուտես:

ՍԱՂ. (Մեկուսի) Լաւ կծեց, տեղն է քեզ,
Սաղաթէլ:

ՍՈՒՐ. Իսկ դու, մամա, հոգս արա մ'իւս
որդուդ համար: Կարող եմ հաւատացնել, որ նա
ինձանից աւելի վատ ճանապարհի վրայ է: Մեր
փողը կեղտ է. նրան փչացնելը մեղք չէ: Հաս-
կացածը, սիրելի մամա: Յըտեսութիւն, ճաշին
ինձ չըսպասէք: (Դնում է նախասննակի դռնե-
րով:)

Տ Ե Ս Ի Լ IV.

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

ԵՐԱՆ. (Թուլացած նստում է աթոռներից
մէկին վրայ:) Տանջեցին ինձ, բութ դանակով
մորթեցին: Հանել է ուժովներն ու զրել եղբօր
կրծքին. «փող տուր, թէ չէ՝ կըսպանեմ»: Ու-
ներս թուլացան, աչքերս մթնեցին, ասացի՝ եր-
կուսն էլ կորան: Մի կերպ բաժանեցի: Ախ, դեռ
աշխարհի երեսին կանայք կան, որ ինձ նախան-
ձում են, հարուստի կնիկ եմ:

ՍԱՂ. Էէ, ոչինչ, եթէ մէկ որդիդ անառակ
է, միւսը խելօք է: Մէկի քանդածը, միւսը շի-
նում է:

ԵՐԱՆ. Էհ, չեմ ուզում ոչ քանդողին, ոչ

շինողին: Մէկի համար փողը գերեզման է, միւսի
համար հայր ու հաւատամք: Երկուսն էլ Աստծու
ճանապարհից դուրս են: Մեր ժամանակում փողը
երկնային թագաւորի պատիժն է:

ՍԱՂ. Օրհնուին նրա կարողի ձեռները: Փողի
պէս էլ քաղցր բան կայ աշխարհում:

ԵՐԱՆ. Հեթանոսներ, Աստուած չունիք, Բե-
հզդեբուդին էք երկրպագութիւն տալիս:

ՍԱՂ. Էէ հէ, էլի կրկնեցիր մեր հօր խօս-
քերը:

ԵՐԱՆ. Լոյս գայ նրա գերեզմանի վրայ: Նա
ասում էր. փողը հնարում է սատանայի ձեռքով,
որ մարդկանց գեհնը տանի:

ՍԱՂ. Ասում էր, որովհետեւ քահանայ էր,
իսկ մենք աշխարհականներ ենք, մեզ ինչ:

ԵՐԱՆ. Վախեցիր Ահեղ Դատաստանից, Սա-
ղաթէլ: Մի պաշտիր փողը կուռքի պէս:

ՍԱՂ. Քոյր, Աստծու պատիժն էլ, վարձքն
էլ այս աշխարհումն է: Ահեղ Դատաստան-մա-
տաստան չըկայ:

ԵՐԱՆ. (Ձարհուրած) Կայ, անհաւատ, կայ:

ՍԱՂ. Դէ հը, կայ, թող լինի: Բայց հար-
ցրու մեծ որդուդ, տես նա ինչ է ասում: Բա-
նից դուրս է գալիս, որ միւս կեանք ասածդ էլ
անբաղդ մարդիկ են հնարել իրանց այրուած սիր-
ալ մխրթարելու համար: Որդիդ է ասում, լսում
ես, ասում է՝ գիտութեան խօսքն է:

ԵՐԱՆ. Անիծելի ձեր գիտութիւնը:

ՍԱՂ. Երբեք չեմ հոտած փխի մոմի տեղ

մեզ պայծառ էլէքարական լոյս է տուել: Ասա, ինդրեմ, երկաթուղի, շոգեհաւ, տելեգրաֆ, տելեֆօն, գրամաֆօն գիտութիւնն է հնարել, թէքո տէրտէրները:

ՆՐԱՆ. Զուր չեն ասում, թէ տէրտէրի որդին անհաւատ կրլինի:

ՍԱՂ. Ախ, Երանուհի, դու մարդուցդ յիսուն տարով յետ ես մնացել: Խելքի եկ, բաց արա աչքերդ, տես ինչպէս են ապրում միւս հարուստների կանայք: Ուտում են, խմում, քէֆ անում, ամեն ամառ դնում են արտասահման, իսկ դու վագում ես... Ահեղ Դատաստան: (Փոքրիկ պատուշաւ:) Մի նոր բան էլ այն փոքր աղջիկդ է հնարել—Մարգարիտը—ճշմարտութիւն: Երէկ սկսեց գլխիս Աւետարան կարդալ. «Քեռի, մարդիկ պարտաւոր են ճշմարտութիւնով ղեկավարուել»:

ՆՐԱՆ. Վատ բան է ասել, համ:

ՍԱՂ. Գիտես, սիրելիս, մեր հանգուցեալ հօր նման ճշմարիտ մարդ հազիւ թէ լինի այս քաղաքում: Բայց ինչ թողեց մեզ համար: Վերջին կուպէկի կարօտութիւն, սով: Մեռաւ թէ չէ, սկսեցինք սրան-նրան ձեռք պարզել: Դեռ փառք Աստծու, որ դու մի քիչ գեղեցիկ էիր, բաղդը քեզ այս տունը գցեց: Ի՞նչ պիտի անէինք, եթէ էլիզբարօվը քեզ հետ չ'ամուսնանար: Հանգուցեալը մի արհեստ էլ չէր սովորեցրել ինձ: Ուզում էր, որ ես էլ տէրտէր դառնամ, այսինքն իւր նման քաղցածի մէկը: Զէ, քոյր, ոչ քեզ եմ հաւանում, ոչ Մարգարտին: Ապրել չըգիտէք: Այ, մեծ աղ-

ջիկդ, քէֆս է գալիս, աշխարհի բերանն է պատռում: Տեսնո՞ւմ ես տուն ու տեղդ ինչպէս է կարգի գցել, ինչ շիկ է բանեցնում: Մախլաս, դու իսկի նման չես միլիօնատէրի կնոջ: Էհ, թողնենք, կարծեմ, Անդրէասի ձայնն է:

Տ Ե Ս Ի Լ V.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ԱՆԴՐԷԱՍ:

ԱՆԴՐ. (Երևում է գրասենեակի դռների մէջ գլխարկով ու վերարկուով: Մի ոտը շէմքի վրայ, խօսում է ղէպի գրասենեակէ) Ասացէք այդ մարդկանց, որ ես այստեղ չեմ: Գիտեմ ինչու համար են շնորհ բերել: Ծանապարհ դրէք: Յետոյ դրասենեակը փակեցէք, գնացէք ճաշելու: Դուք հարկաւոր չէք: Իրիկունը շուտ եկէք: (Ետն է գալիս, դռները ետեւից ծածկելով):

ՍԱՂ. Էլի ովքեր էին:

ԱՆԴՐ. Ազգային ազոռներ: Փահ, կարծես, բարեգործական ընկերութիւն եմ բաց արել կամ իրանցից յիմար եմ, չըգիտեմ ումն է հարկաւոր օգնել, ումը— ոչ: Հաւաքուել են մի դիւթին անգործներ ու դռնէ դուռն ընկել, թէ ինչ է՝ «Աշխատանքի տան» համար փող ենք հաւաքում: (Սաղաթէլի օգնութեամբ հանում է վերարկուն եւ գլխարկի ու ծնոսփայտի հետ տալիս է նրան: Հազած է լայն եւ երկարաւուն պիջակ, լայն վարդիկ: Ժիլետի վրայ ժամացոյցի ոսկէ շղթայ, աջ

ձեռնի մատի վրայ ահագին աղամանդեայ մատանի): Աշխատանքի տոննս որն է: Աշխատող մարդն ինքը գործ էլ կունենայ, տուն էլ: Հաւաքել են ծոյլերին ու անպիտաններին, ձրի կերակրում են, թէ ազգ ենք փրկում:

ՍԱՂ. Իմաստունի խօսքեր են: (Վերարկուն ու ձեռնափայտը տանում է նախասենեակ եւ իսկոյն վերադառնում):

ԱՆԴՐ. (Նստում է իւր զբաւեղանի քով եւ այդ պահին տեսնում է Նըանուհուն): Աա, դու այստեղ ես: Էլի ինչ ես ունեւերդ կիտել: (Գլուզում է) Մի սեպնիր օրս, մի սեպնիր, առանց քեզ էլ սեպնողներ կան:

ՆՐԱՆ. Ուզողին մերժելը մեղք է:

ԱՆԴՐ. (Կծու հեզնութեամբ): Հա՛մ, միլլիօնատերի աղջիկ, աֆարիմ: Որ այդպէս է, տուր էլի քո օժիտից կամ հօրդ թողած ժառանգութիւնից, այ այն մեծ-մեծ քարվանսարաններից:

ՆՐԱՆ. (Վերկենալով) Դու միշտ իմ հօր աղքատութիւնն երեսօվս ես տալիս:

ԱՆԴՐ. Ախար, ինչ անեմ, նա էլ միշտ քարոզում էր. «բարութիւն արէք»: Ինքը չունէր, ուրիշներից էր պահանջում: Բարութիւն: Բարութիւնս որն է: Մարդս անասուն է, ցեխի մէջ որ տեսնես, պէտք է ոտով խփես, խորը գցես, ոչ թէ ձեռից բռնես, բարձրացնես: (Սաղաւ լընութիւն: Տոնը փոխելով, Սաղաթէլին): Ձի եկել այն տղան:

ՍԱՂ. Դեռ ոչ:

ԱՆԴՐ. Ի՞նչ ես ցցուել աչքիս առաջ: Ի՞նչ ես ուզում ինձանից:

ՆՐԱՆ. (Հառաչելով) Ոչինչ:

ԱՆԴՐ. Փառք Աստծու, կարծեցի էլի պիտի սկսես նախատել ինձ:

ՆՐԱՆ. Ես քեզ երբ եմ նախատել:

ԱՆԴՐ. Դ՞ո՞ւ: Դու երեսուն տարի է շարունակ նախատում ես ինձ: Ես քեզ լաւ եմ ճանաչում, դու իմ առաջին թշնամին ես: (Վեր է կենում եւ սկսում է անցուղարձ անել):

ՆՐԱՆ. Ձեմ իմանում, ինչով եմ քո թշնամին:

ԱՆԴՐ. Ինչո՞վ: Քո մտքերով: Դու երբէք իմ մասին լաւ բան չես մտածել: (Լռութիւն): Ի՞նչ է խօսել քեզ հետ Օթարեանը:

ՆՐԱՆ. Արտաշէսը: Ոչինչ: Ինչ-որ քեզ հետ է խօսում, նոյնն էլ ինձ հետ:

ԱՆԴՐ. Ի՞նչ ես կարծում, նա ինչպիսի տղայ է:

ՆՐԱՆ. Նա օրինաւոր տղայ է, շատ օրինաւոր, համեստ, խելօք...

ԱՆԴՐ. Լաւ լաւ, մի երկարացնիր, գովելդ աւելորդ է...

ՆՐԱՆ. (Հառաչում է):

ԱՆԴՐ. (Գրգռուելով) Լսիր, հազար անգամ ասել եմ, էլի եմ կրկնում, թող այդ հառաչանքներդ, ախ ու վախդ: Քո դէմքի վրայ, աչքերիդ մէջ, ամեն մի խօսքիդ տակ ես զգում եմ նախատինք: Քո տխրութիւնն ինձ կատաղեցնում է:

Ես շատ լաւ գիտեմ, որ դու ստուերի պէս հետեւում ես ինձ, ծուռ եմ դնում ոտս թէ՛ ուղիղ, ումի՛ն զրկեցի, ումի՛ց աւելորդ վերցրի, ումի՛ն պակաս տուեցի: Թո՛ղ ինձ հանգիստ, դու իմ խի՞ղճն ես ինչ է: Զի հարկաւոր, կարօտութիւն չունիմ: Իմ մէջ խիղճ էլ կայ, հոգի էլ, Աստուած էլ...

ԵՐԱՆ. (Տարակուսանքով) Ոչինչ չեմ հասկանում ասածներիցդ...

ԱՆԴՐ. Աա, շատ լաւ ես հասկանում: (Անհանգիստ նայելով ժամացոյցին): Արդէն երկու ժամն է: Զեկաւ այդ տղան:

ԵՐԱՆ. (Զսպելով իրան) Տա՛նն ես ճաշելու:

ԱՆԴՐ. Ի հարկէ, ա՛յդ ինչ հարց է:

ԵՐԱՆ. (Խորհրդաւոր) Ո՞վ գիտէ քո բանը:

ԱՆԴՐ. Այ, տեսնո՞ւմ ես, հէնց այդ «ով գիտէ»-ի տակ սատանայ է նստած: Նախատինք, միշտ նախատինք: Օձի նման է կծում: Հեռացիր: Առաւօտից դէս շան պէս անօթի եմ: Գնա, ճաշ պատրաստիր: Մի աման էլ Արտաշէսի համար դիր: Ես նրան ճաշի եմ պահելու: Լաւ վարուի՛ր նրա հետ, այդ ինձ հարկաւոր է: Եթէ Բագրատը տանն է, ուղարկիր այստեղ: (Երանունին զնում է ձախ դռներով):

Տ Ե Ս Ի Լ VI.

ԱՆԴՐԷԱՍ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

ԱՆԴՐ. (Լռութիւն): Քոյրդ ամեն բան գիտէ: Պէտք է աշխատել, որ նա զործը չըփչացնի:

ՍԱՂ. Իսկ դու նրա հետ այնպէս ես վարւում, որ ինքդ կարող ես փչացնել:

ԱՆԴՐ. Այդ ճշմարիտ է: Ես երբեմն չըգիտեմ ինձ դսպել: Բայց ինչ անեմ, այսօր առաւօտից դէս զրգուում եմ: Մարդիկ սկսել են խօսել իմ մասին: Աա, ես գիտեմ, որ սե նախանձը նրանց հանգստութիւն չի տալիս: Անդրէյ Պետրովիչ էլիզբարովի աստղը շաթերի աչքն է ծակում: Տնեքս ու քարվանսարաներս տանջում են մարդկանց: (Լռութիւն) Ծառայողները գնացի՛ն:

ՍԱՂ. (Գրասենեակի դռներից ներս նայելով) Գնացել են:

ԱՆԴՐ. (Խօսում է, կարծես, ինքն իւր հետ: անցուղարձ անելով): Փա՛հ, էլիզբարովի տների ու տափերի կէսն իմն է, ասում է, ոչ աւելի, ոչ պակաս: (Լռութիւն): Ժամանակ-ժամանակ ինքս էլ մտածում եմ, կարելի է պարտական եմ: Բայց ի՛նչպէս աչքերս բաց վերցնեմ և ունեցածիս կէսը տամ նրան: Ի՞նչ կասեն մարդիկ: «Հօրս հետ միասին ես առել տափերը»: Այո, ճշմարիտ է, բայց ե՛րբ:

ՍԱՂ. Նոյ նահապետի ժամանակներում:

ԱՆԴՐ. Ծշմարիտ է, ընկերներ եմք եղել,

բայց չէ՞ որ փողն ես եմ աշխատել, ես, Անդրէաս
էլիզբարովս: Դալլաք էլիզբարի թոռնը իւր բոլոր
կարողութիւնը, դիրքը, անունը, պատիւը ձեռք
է բերել իւր խելքով ու աշխատանքով: Տասնու-
հինգ տարի ծառայել եմ Մուսայէլ աղայի մօտ,
տարել եմ նախատինք, թուք ու մուր: Շան կեանք
եմ քաշել, վերջը սուտ-դորթով մի քիչ փող եմ ձեռք
բերել, դուրս եկել և այն ժամանակ ընկերացել
Առաքէլ Օթարեանի հետ:

ՍԱՂ. Հէ՛է, երազի պէս միտս է. հին բազա-
րում բախկալի դուքան ունէիք: Կանաչեղէն ու
թթուեղէն էիք ծախում: Զատիկ-Ջրօրհնէքին էլ
գնում էիք Սալիան, ձկնեղէն բերում ու ձախում:

ԱՆԴՐ. Խօսք չունիմ, Առաքէլն էլ աչքաբաց
էր: Բայց եթէ նրա խելքով վարուէի, այսօր էլ
դուքանչու մէկը կըլինէի: Նա հոտառութիւն չու-
նէր: Ես էի, որ անդադար առում էի. «Առաքէլ,
առնենք այդ էփան տափերից, յետոյ ոսկի են
դառնալու»: Սկսեցինք առնել ծովի ափում հո-
տած ձահիճներ, աղբանոցներ, սափէնը յիսուն
կոպէկից սկսած: Առաքէլը չէր ուզում, առնողն
ես էի, ուրեմն ես եմ աշխատել իմ հարստու-
թիւնը, իմս է այն, միմիայն իմս: Իսկ այդ լա-
կոտն եկել է ու առում է. «Տուր ինձ կէսը»: Փահ,
գժուել եմ, որ տամ: Եթէ գժուել եմ, ինչո՞ւ չեն
ինձ գժատուն տանում: (Գրգռում է): Համեցէք,
այս էլ ձեզ բարեգործութիւն: Որդեգիր եմ վերց-
րել հօր յիշատակի համար, ուսում տուել, մարդ
շինել, տարիներով պահել եմ մօրն ու քոյրերին,

Ի՞նչ է այսօր վարձս:—Քոռ ապերախութիւն:
ՍԱՂ. Լաւ, քիչ խառնիր արիւնդ: Մի կերպ
ռեխը կըկապենք, կըգնայ:

ԱՆԴՐ. Ի հարկէ, պէտք է ռեխը կապել: Ես
խօսմ չեմ կարող նրա հետ դատարան գնալ: Կըզցի
ինձ մի թոկից փախած աղվակատի ձեռք, արի
ու ազատուիր...

ՎԱՐԴ. (Ներս է մտնում նախասենեակից:
Հազած է սեւ արխալուղ, դեղնագոյն պիջակ ար-
խալուղից կարճ, մէջքին արծաթնայ գօտի: Խօ-
սում է շատ անփոյթ, Շամախու քարքառով): Ան
Արտաշէսը եկալ ա, ուզում ա քեզ տեսնի:

ԱՆԴՐ. Խնդրիր: (Վարդանը յետ է գնում):
Սաղաթէլ, դու անցկաց գրասենեակ, յետոյ կը-
գաս:

ՍԱՂ. (Գնում է գրասենեակ, դռները ծած-
կելով):

ԱՆԴՐ. (Նստում է իւր քաղկաթոռի վրայ,
ուշքը ժողովելով եւ դէմքին սիրալիք արտայայ-
տութիւն տալով):

Տ Ե Ս Ի Լ VII.

ԱՆԴՐԷԱՍ, ՕԹԱՐԵԱՆ, ՅԵՏՈՅ ԲԱԳՐԱՏ, ԱԻԵԼԻ ՈՒՇ՝
» ՍԱՂԱԹԷԼ:

ՕԹԱՐ. (Ներս է մտնում նախասենեակից,
հանդարտ եւ քաղաքավարի գլուխ է տալիս):

ԱՆԴՐ. (Սիրալիք) Բարով, որդի: Այդ Ի՞նչ
է, դու մեզ մոռացել ես:

ՕԹԱՐ. (Սեղմելով Անդրէասի ձեռքը): Երէկ ձեր տանն էի:

ԱՆԴՐ. Համ, բայ ինձ չեն ասել: Նստի՛ր, այսօր մեզ մօտ ես ճաշում: Մի քիչ խօսենք, յետոյ կանցնենք այն կողմ: Գործ ճարեցի՛ր:

ՕԹԱՐ. (Նստում է Անդրէասի գրասենյակի ընդ, երեսը դէպի հասարակութիւն): Այո, մի քանի մասնաւոր դասեր:

ԲԱԳՐ. (Գալիս է ձախ դռներից նրկայն կօշիկներով և նստի ընդ ընդ ծածկուած պիջակով: Շկատնելով Օթարեանին, թեթեւ ցնցում է, սառը գլուխ է տալիս, նստում է ձախ գրասենյակի ընդ և անմիջապէս սկսում է գործով զբաղուել — չափում է կարկիթով, զծագրում, միեւնոյն ժամանակ, ուշադիր է դէպի խօսակցութիւնը):

ԱՆԴՐ. Դասեր: Այնքան ուսում ստանալուց յետոյ վարժապետութիւն ես անում:

ՕԹԱՐ. Ի՞նչ արած, պարոն Անդրէաս, առ այժմ ստիպուած եմ:

ԱՆԴՐ. Բայց դրանով փոր չի կշտանալ, որդի, արի քեզ համար մի տեղ սարքենք մեր գործերում: Հը՞մ, ի՞նչ կասես, Բագրատ, երևի, քո գործարանում մի պաշտօն կըլինի: Ի հարկէ, յարմար պաշտօն...

ԲԱԳ. (Կտրուկ): Իմ գործարանը դեռ շուտ պատրաստ չի լինի:

ՕԹԱՐ. Շնորհակալ եմ, պարոն Անդրէաս, ես ծառայելու միտք չունիմ:

ԱՆԴՐ. Ամօթ ես համարում:

ՕԹԱՐ. Ոչ, կարծում եմ, որ կարիք չեմ ունենալ ծառայելու: Իսկ եթէ ունենամ էլ, յամենայն դէպս, ձեր որդուն չեմ ծառայիլ:

ԱՆԴՐ. Ինչո՞ւ:

ԲԱԳՐ. (Կծու նղանակով, գործը չընդհատելով): Իդէալիստի ճերմակ փետուրները կարող են սևանալ բուրժուայի գործերում:

ՕԹԱՐ. (Զսպուած) Միայն այն դէպքում, երբ այդ գործերը մուրոտ են:

ԱՆԴՐ. Զեմ հասկանում, ինչո՞ւ էք այդպէս գրգռուած խօսում երկու ընկեր:

ԲԱԳՐ. (Հեզմօրէն) Ընկեր, հը, ընկեր: Ոչ, հայրիկ, մեր մէջ ընկերական ոչինչ չըկայ:

ԱՆԴՐ. (Յանդիմանութեամբ) Բագրատ:

ԲԱԳՐ. (Մատիտն ու կարկիթը ձգելով սենյակի վրայ): Հայրիկ, ես կարծում եմ, որ ժամանակ է մեր հաշիւներն այդ պարոնի հետ պարզելու: Նա ինչ-որ պահանջներ ունի քեզանից:

ԱՆԴՐ. (Խիստ): Այդ քո գործը չէ: Դու քո բանին կայ:

ԲԱԳՐ. (Վերկենայով) Ների՛ր, հայրիկ, ես չեմ կարող սառը վերաբերուել դէպի մի մարդ, որ ուզում է մեր անունը խայտառակել: Այն էլ մի այնպիսի մարդ, որ դեռ չի դուրս եկել մեր փողերով գնուած հագստից:

ՕԹԱՐ. (Յուզուելով վեր է կենում, քայքայելով և և՛ զսպում է իրան): Պարոն Անդրէաս, զսպեցէ՛ք ձեր որդուն: Ես չեմ կամենում դրա հետ վէճի բռնուել այստեղ:

ԲԱԳԻՐ. Իսկ ես թոյլ եմ տալիս ինձ պահանջել ձեզանից բացատրութիւն: Հայրիկը կարող է ձեզ հետ վարուել ինչպէս կամենում է, իսկ մեր մէջ պէտք է ամեն բան պարզուի հէնց այժմ:

ԱՆԴՐ. (Դրզոռւած) Ասացի, որ այդ քո գործը չէ, մի խառնուիր:

ԲԱԳԻՐ. Բայց, հայրիկ, իմ ինքնասիրութիւնը վիրաւորուած է: Ուստի թոյլ տուր նրան մի քանի հարցեր առաջարկել: (Դառնում է Օթմարեանին:) Ես կը կամենայի իմանալ, դուք բարեբարուած էք մեզանից, թէ ոչ:

ՕԹԱՐ. (Զսպոռւած) Այո:

ԲԱԳԻՐ. Ո՞վ է ձեզ խնամել և բարձր ուսում տուել:

ՕԹԱՐ. (Զսպոռւած) Ձեր հայրը:

ԲԱԳԻՐ. Եւ այդ բոլորը խոստովանելուց յետոյ յանդգնում էք լինել երախտամոռ: Եւ այդ բոլորից յետոյ, դու, հայրիկ, պահանջում ես, որ ես սնոր վերաբերուեմ այդ մարդուն:

ԱՆԴՐ. Ես ասում եմ, որ այդ քո գործը չէ: Դու ոչինչ չես հասկանում:

ՕԹԱՐ. (Բազրատին) Հսեցէք, պարոն, ձեզ հետ ես այսօր մտադիր չէի հաշուի նստելու, բայց որովհետեւ ստիպում էք, կըխօսեմ: Այո, ես էլիզբարեանների խնամքով մեծացած մարդ եմ: Դուք իննը տարի պահել ու պահպանել էք ինձ, մօրս ու քոյրերիս: Բայց ինչպէս—այս միայն ինձ է յայտնի: Այն, ինչ-որ ես եմ զգացել տարիներ-

րի ընթացքում, չէի ցանկանալ զգալ ոչ մի ինքնասէր մարդու: Դուք ձեր ամեն մի կոպէկի մէջ թոյն էք սրսկել և այնպէս տուել ինձ...

ԱՆԴՐ. Պարտական մնամ, եթէ արած լաւութիւններս գոնէ մի անգամ էլ երեսովդ տուած լինիմ:

ՕԹԱՐ. Բայց մի՞թէ պիտի խօսէիք, որ ես զգայի իմ ողորմելի դրութիւնը: Այո, իմ վերաբերմամբ դուք արտաքուստ բաղաձայարի էք եղել: Բայց այն, ինչ-որ խօսքերով չէք արտայայտել, արտայայտել էք ձերով, աչքունքով, շարժումներով: Դուք ինձ ստորացրել էք իմ աչքում ամեն անգամ, երբ ես դժբաղդութիւն եմ ունեցել ձեզ ձեռք մեկնելու: Դուք խայթել էք իմ ինքնասիրութիւնը լուռ, ինչպէս, ներեցէք ասել, մի կարիճ...

ԲԱԳԻՐ. (Հնգնօրէն) Ձարմանալի է, որ տարիներ շարունակ լուել էք և նոր էք միայն ձայն բարձրացնում:

ՕԹԱՐ. Ախ, լուել եմ, որովհետեւ խնայում էի մօրս ու քոյրերիս: Դիտէի որ եթէ ձայն բարձրացնեմ, պիտի զրկէիք նրանց մի կտոր հացից: Ես մտածում էի այսպէս. «Կըբաշեմ մի կերպ այս վիրաւորանքները և մի օր, բոլոր պարտքերս վճարելով էլիզբարեաններին, կըթեթեւանամ հոգով»: Մայրս էլ է լուել: Բայց հարցրէք, ինչ լուութիւն է եղել այդ: (Անդրէասի կողմ): Ամսական քսանութինդ ուրբի տալով, քսան ու հինգ անգամ նախատել էք նրան: Շատ

եւ ծախսում, ապրիր ներքնայարկերում, կար առաւ որ իշխերի համար, լուացք արա, թող աղչկերքդ ազախին մտնեն...»

ԱՆԴՐ. (Անհամբեր) Տէր, մեղայ Քեզ, Աստուած:

ՕԹԱՐ. Իսկ մի օր այնքան անգութ էք եղել, որ առաջարկել էք նրան աղքատանոց մըտնել: Ձեր խօսքերն ասեղների պէս խօթուել են խեղճ կնոջ սիրտը: Քոյրերս այսօր էլ առանց արտասուքի չեն կարողանում յիշել այդ օրը: Եւ ինչո՞ւ, ո՞վ է եղել իմ մայրը: Ձէ՞ որ ձեր հաւասար ընկերոջ այրին: Մի կին, որ նոյնչափ հարուստ է, որչափ դուք: Երբ նա արտասուքը աչքերին պատմում էր իւր կրած վշտը, արիւնս պաղեց երակներիս մէջ: Ես անգորութիւնից սկսեցի մագերս փետտել, մասներս կրծոտել: Ես վրիժառութեան միջոցներ էի փնտրում, չէի գտնում: Եւ ահա այդ ժամանակ հէնց մայրս ինքը հասաւ ինձ օգնութեան...

ԱՆԴՐ. Եւ ասաց, որ ես կողոպտել եմ քո հօրը, հա հա հա:

ԲԱԳՐ. Եւ զրպարտեց իւր բարերարին սև ապերախտութեամբ:

ՕԹԱՐ. (Ուշք չընարձնելով Բագրատի կողմ) Այո, պարոն: Նա հաղորդեց ինձ իմ հօր վերջին խօսքերը. «Ես մեռնում եմ աղքատութեան մէջ, ինձ կողոպտեց ընկերս: Ահա քեզ այս թղթերը, կըյանձնես սրդուս, երբ ուսումը կաւարտի»:

ԱՆԴՐ. (Ցնցունելով) Թղթեր, ի՞նչ թղթեր:

ՕԹԱՐ. Մի քանի ընկերական պայմանագրեր, որոնք պիտի ապացուցանեն, թէ ձեր հարստութեան կէսն ինձ է պատկանում: Դուք, օգտուելով իմ հօր ծանր և երկարատե հիւանդութիւնից, խաբել էք նրան օր օրի վրայ և ձեր անունով վերածել բոլորը, ինչ-որ եղել է ընկերական:

ԱՆԴՐ. (Վրդովունելով) Այդ սուտ է: Ես ինչ որ ունիմ, օրէնքով և նօտարական դօկումենտներով է հաստատուած ինձ վրայ:

ՕԹԱՐ. Այո, բայց առանց մի կոպէկ վճարելու: Դուք կարողացել էք խաբել նոյն իսկ օրէնքները: Ահա հէնց այս բանը պիտի ապացուցանեն իմ հօր թղթերը:

ԲԱԳՐ. (Կատաղի): Դուքս այստեղից, ստախօս:

ՕԹԱՐ. (Հպարտ եւ կատաղի): Պարոն, խընայեցէք ձեր հօր...

ԱՆԴՐ. (Ձեռն ուժգին զարկելով սեղանին, ոտքի է կանգնում): Լսիր, ասում եմ, դու ինձ կատաղեցնում ես:

ՍԱՂ. (Ներս է մտնում):

ԲԱԳՐ. Բայց նա քեզ անպատուեց: Նա քեզ կողոպտիչ անուանեց:

ԱՆԴՐ. (Ձգւում է իրան): Թող անուանի, ո՞վ է հաւատացողը: Երեխայ է, ոչինչ չի հասկանում, տաքանում է: (Դառնում է Օթարեանին): Որդի, այդ բոլորը, ինչ-որ ասացիր, դատարկ բաներ են: Ես քեզ ներում եմ հօր պէս: Խօսե՛ք չափահասների նման: Գիտեմ, արիւնդ եւ է գա-

լիս, ապրել ես ուզում, բայց չունիս: Է՛հ, մտածել ես մտածել ու այդ բանը հնարել...

ՕԹԱՐ. (Վերողովման նշան է անում):

ԱՆԴՐ. Մի տաքանար, որդի, խօսենք հանդարտ: Է՛հ, ինչ արած, շատ եմ օգնել հօրդ յիշատակի համար, էլի կօգնեմ: Արի ստացիր ինձանից մի քանի հազար ռուբլի, թուղթ տուր, որ ինձանից պահանջ չունիս և ինձ էլ ու քեզ էլ ազատիր գլխացաւից:

ԲԱԳՐ. (Դրականապէս): Երբէք: Ես թոյլ չեմ տալ մի կոպէկ անգամ տալ նրան:

ԱՆԴՐ. Մեղայ քեզ, Տէր Աստուած, վերջապէս, ձայնդ կտրելու ես, թէ՛ չէ:

ՍԱՂ. (Մի կողմից կամացուկ Բագրատին) Թող տայ, դու չես հասկանում:

ԲԱԳՐ. (Չըլսելով Սաղաթէլին) Այդ անկարելի է: Փող առաջարկել այդ մարդուն, կընշանակէ վախենալ նրանից: Թող դիմի դատարան, ես ինքս քեզ կը պաշտպանեմ նրա զրպարտութեան դէմ, որովհետեւ համոզուած եմ, որ նա քեզ զրպարտում է:

ՕԹԱՐ. Չգուշացէք, պարոն, այդ խօսքերը կարող են թանգ նստել ձեզ:

ԲԱԳՐ. Աա, թողէք այդ ֆուգները: Ես ձեր բարոյական ոյժը լաւ եմ ճանաչում և զուր չեմ միշտ ձեզ արհամարհել: Սակայն ինչու աւելորդ խօսքեր շռայել, ահա կարճ-կտրական իմ խօսքը. աբէք, ինչ-որ կարող էք, ես ձեր հակառակորդն եմ: (Շտապով իւր զրասնդանից վերցնում է մի

քանի թղթեր): Քեռի, ես գնում եմ գործարան: Պատուիրիր Զէյլմանին, որ խողովակները շուտով ուղարկի: Հայրիկ, ինձ ճաշի չըսպասէք: (Արագութեամբ հեռանում է նախասննակի դռներով, ձգելով Օթարեանի վրայ մի արհամարհական հայեացք):

ՍԱՂ. (Մեկուսի): Աֆարիմ տղայ, կրակի կտոր է:

Տ Ե Ս Ի Լ VIII.

ՆՈՅՆՔ, ԱՌԱՆՑ ԲԱԳՐԱՏԻ, ՅԵՏՈՅ ՄԱՐԳԱՐԻՏ:

ԱՆԴՐ. Տեսնում ես, որդի, էլի մենք, հին մարդիկս, աւելի բարի ենք, քան դուք, նորերդ: Արի, քարը փէշիցդ թափիր, ստացիր երէք հազար ռուբլի, հաշտուենք:

ՕԹԱՐ. Էլ ուրիշ ասելիք չունիք:

ԱՆԴՐ. Ուրեմն, համաձայն ես (Տալով Սաղաթէլին սնդուկի քանակին): Սաղաթէլ, տուր ինձ չէքի տետրակը: Իսկ դու նստիր և մի թուղթ գրիր, որ ոչինչ պահանջ չունիս:

ՍԱՂ. (Բանալին առնելով, մտնում է սընդուկին):

ՕԹԱՐ. Մնաք բարո՛վ:

ՍԱՂ. (Կանգ է առնում):

ԱՆԴՐ. Ո՞ւր: Սպասիր: Հաշիւը—հաշիւ, բարեկամութիւնը—բարեկամութիւն: Դու մեզ մօտ պիտի ճաշես:

ՕԹԱՐ. Մնացէք բարով:

ՄԱՐԳ. (Դուրս է գալիս ձախ կողմի դռներից տնային համեստ հագստով: Օթարեանին): Մայրիկը ձեզ հրաւիրում է ճաշի:

ՕԹԱՐ. (Քայլերն ուղղել էր դէպի նախասենեակ, կանգ է առնում):

ԱՆԴՐ. Տեսնում ես, քեզ ինչպէս են սիրում այս տանը: Իսկ դու ուզում ես երես դարձնել մեզանից:

ՄԱՐԳ. (Ձարմացած նայում է Օթարեանին) Երես դարձնել մեզանից: Ինչո՞ւ:

ԱՆԴՐ. Ով գիտէ, ինչ-որ հակառակ քամի է փչել: Բայց դու նրան խելքի կրբերես: Սաղաթէլ, մենք գնանք, Մարգարիտը, երեի, նրան կամաչեցնի: (Օթարեանին): Դէ, որդի, շատ սպասեցնել չըտաս մեզ: (Գնում է Սաղաթէլի հետ ձախ դռներով):

Տ Ե Ս Ի Լ IX.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԵՒ ՕԹԱՐԵԱՆ:

ՄԱՐԳ. Այդ ի՞նչ է նշանակում: (Բռնում է նրա ձեռքը ջերմազին): Ինչո՞ւ այդպէս այլայլուած ես:

ՕԹԱՐ. Ոչինչ, դատարկ բան է:

ՄԱՐԳ. Ի՞նչ է պատահել, ինչո՞ւ ճաշի չես մտնում: Ի՞նչ են նշանակում հայրիկի խօսքերը. «դու ուզում ես մեզանից երես դարձնել»: Ասա, ես համբերութիւն չունիմ:

ՕԹԱՐ. Եթէ կարելի է, Մարգարիտ, այսօր ինձանից ոչինչ մի հարցնիր:

ՄԱՐԳ. (Վշտացած, քաց է լծողնում նրա ձեռքը): Շատ գեղեցիկ, չեմ հարցնի: Եթէ կամեսնաս, ես քեզ չեմ էլ պահել, քանի որ քեզ համար ձանձրալի է մնալ:

ՕԹԱՐ. Ախ, Մարգարիտ, թող այդ երեխայակա՞ն ձեւերը, դու նման չես ուրիշ կանանց:

ՄԱՐԳ. Բայց դու ինձ հետ վարւում ես ինչպէս մի երեխայի հետ. ո՞ւր են քո խօսքերը, թէ միմեանց սիրող անձանց մէջ չըպիտի լինի ոչ մի դադանիք: Այդպէ՞ս ես կատարում երգումդ:

ՕԹԱՐ. (Շփոթուած) Բայց կան գործեր, որոնց հետ դու չըպիտի ծանօթանաս: Քո սիրտը դեռ շատ մանուկ է: (Յորից ընկնում է նրա ձեռքը եւ ջերմ սեղմում):

ՄԱՐԳ. Իսկ ես կարծում էի, թէ չըկայ գործ, որ քեզ վերաբերուի և ինձ ոչ: (Ձեռք խլիլով) Թող ինձ, դու ինձ վիրաւորում ես: (Երեսը դարձնում է): Դա անգթութիւն է սիրող կնոջ վերաբերմամբ:

ՕԹԱՐ. Ի՞նչ արած, վիրաւորուած ինքնասիրութիւնն երբեմն անգութ է լինում:

ՄԱՐԳ. Վիրաւորուած ինքնասիրութիւնը: Ո՞ւմ ինքնասիրութիւնն է վիրաւորուել: Քո՞նք: Ո՞վ է վիրաւորել: Հայրս, թէ՞ եղբայրս: (Դադար): Բայց դու լռում ես: Դու ինձանից դարձնում ես երեսդ: Բաւական է, մի փորձիր համբերութիւնս: Ես ատում եմ կեղծիքը, հասկանում ես: Ասա

պարզ և աներկիր, ի՞նչ է պատահել: Ան, հասկանում եմ: Դու խօսել ես հօրս հետ իմ մասին, խնդրել ես նրա համաձայնութիւնը: Մերժել է... Բայց ոչ, ի՞նչ եմ ասում: Հայրիկը սիրալիր էր դէպի քեզ: Վերջապէս, նրա մերժումը չի կարող քեզ վիրաւորել, քանի որ ես սիրում եմ քեզ և իմ գլխի տէրը միմիայն ես եմ: (Դադար): Սպասիր, իմ մէջ ծագեց ուրիշ կասկած: Դու նրա հետ խօսել ես իմ... Բայց ոչ, դու ընդունակ չես այդ տեսակ անմայել սակարկութեան: Վերջապէս, ասելով ես, թէ ոչ:

ՕԹԱՐ. Դու բռնութիւն ես գործ դնում իմ կամքի վրայ, Մարգարիտ: Կրկնում եմ, կան բաներ, որոնց հետ դու չը պիտի ծանօթանաս:

ՄԱՐԳ. (Եռանդով): Ոչ, ասում եմ: Մազի չափ գաղտնիք չը պիտի ունենաս ինձանից: Կամենում ես, այս պայմանով սիրիր ինձ, ոչ---կարող ես հեռանալ: Ուրիշ տեսակի փոխադարձ սէր ես չեմ ընդունում:

ՕԹԱՐ. (Մի վճռական շարժումն անելով): Ահ, թող լինի, ինչ-որ լինելու է: Միևնոյն է, անհնարին է քեզանից թագցնել:

ՄԱՐԳ. (Գրեթէ շնչասպառ) Հապա, հապա:

ՕԹԱՐ. Ասա ինձ, Մարգարիտ, սիրում ես հօրդ:

ՄԱՐԳ. Ե՞ս, իմ հօրը: (Դրական և ջերմագին) Այո:

ՕԹԱՐ. Ոչ միայն իբրև զաւակ, ոչ միայն արիւնակցի սիրով, այլ և գիտակցօրէն:

ՄԱՐԳ. Ձեմ հասկանում միտքդ:

ՕԹԱՐ. Ուզում եմ ասել, յարգում ես նրան ինչպէս մարդու:

ՄԱՐԳ. Անտարակոյս: Ձէ որ իմ հայրն էլ մի մարդ է:

ՕԹԱՐ. Եւ ազնիւ մարդ, այնպէս չէ:

ՄԱՐԳ. Անկասկած: Իմ հայրն անազնիւ չէ:

ՕԹԱՐ. Համոզմունքով ես ասում այդ:

ՄԱՐԳ. Խորին համոզմունքով: Գոնէ ինձ մինչև օրս յայտնի չէ նրա որևէ անազնիւ արարքը: Յարգում եմ ինչպէս մի աշխատասէր և խելօք մարդու, որ երկար տարիների տառապանքով ապահովել է իւր զաւակների դրութիւնը: Նա ինքը տգէտ լինելով, իւր զաւակների կրթութեան համար ոչինչ չի խնայել: (Դադար): Բայց ինչո՞ւ ես կասկածանքով նայում ինձ, միթէ չեմ հաւատում իմ անկեղծութեանը:

ՕԹԱՐ. Եւ ո՞չ մի թերութիւն չես գտնում հօրդ մէջ:

ՄԱՐԳ. Ինչո՞ւ չէ: Նա փողասէր է, իւր հաշիւների մէջ խիստ է մտածում է միմիայն իւր գործերի մասին: Բայց չէ որ նրա շրջանի մարդիկ բոլորն էլ այդպէս են: Համարել նրան անազնիւ, ոչ, անկարելի է:

ՕԹԱՐ. (Դադար): Ի՞նչ կանէիր, Մարգարիտ, եթէ մի օր համոզուէիր, որ նա անազնիւ է:

ՄԱՐԳ. (Դառնազին և զայրացած) Արտաշէս...

ՕԹԱՐ. (Տաքանալով): Այո, այո, անագնիւ
է գոնէ իւր անցեալում:

ՄԱՐԳ. (Նոյն նղանալով): Արտաշէս, մտա-
ծիր, ինչ ես ասում:

ՕԹԱՐ. Ասում եմ այն, ինչ-որ գիտեմ: Քո
հօր անցեալում կայ մի սոսկալի յանցանք:

ՄԱՐԳ. Եւ ի՞նչ է այդ յանցանքը:

ՕԹԱՐ. (Ջերմ շեշտով): Մի անողորմ զրկո-
ղութիւն:

ՄԱՐԳ. (Յնցունելով) Ո՞ւմ է զրկել նա:

ՕԹԱՐ. Մի անտէր և անօգնական մնացած
ընտանիք: Իւր հաւատարիմ ընկերոջ որբ զաւակ-
ներին:

ՄԱՐԳ. Քեզ:

ՕԹԱՐ. Ինձ, մօրս և քոյրերիս...

ՄԱՐԳ. Ա՛հ... (Թուլացած ընկնում է աթո-
ռի վրայ, ձեռներով նրեւը ծածկելով):

Շրկարատես լռութիւն:

ՕԹԱՐ. Դու ինքդ կամեցար իմանալ ճշմար-
տութիւնը:

ՄԱՐԳ. (Ուշքը ժողովելով, ոտքի է կանգ-
նում): Ապացուցիր ասածդ: Լսում ես, ապա թէ
ոչ, կատեմ քեզ ինչպէս մի զրպարտողի: Բայց ոչ
ոչ, դու չես կարող զրպարտել քո բարեբարին:
Դու նրան սիրում էիր և յարգում: Անշուշտ այս-
տեղ մի թիւրիմացութիւն կայ: Դու պէտք է բա-
ցատրես բոլորը: Միւսնայն է, թող նա լինի իմ
պաշտելի ծնողը, իսկ դու իմ երջանկութիւնը—

երկուսիցդ աւելի ինձ համար թանգ է ճշմար-
տութիւնը:

ՉԱՐ. (Շրեւում է ծախ դռների մէջ): Ձեզ
ճաշի են սպասում:

ՄԱՐԳ. Իսկոյն:

ՉԱՐ. (Գնում է յետ):

ՕԹԱՐ. Համաձայնուիր, որ այլ ևս իրաւունք
չունիմ այս տունն այցելելու:

ՄԱՐԳ. Ոչ: Ընդհակառակը, պէտք է այցե-
լես: Դու իմ սէրը թունաւորեցիր, դու էլ պար-
տաւոր ես բժշկել այն: Այժմ կարող ես հեռա-
նալ, բայց վաղը դու կըտաս ինձ բացատրութիւն:

ՕԹԱՐ. (Գլուխ է տալիս եւ արագ քայլե-
րով գնում է նախասենեակ):

ՄԱՐԳ. (Թոյլ քայլերով գնում է դէպի ծախ
եւ, կանգ առնելով, յենում է դռներին):

Վարազդոյն իջնում է հանդարտ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴ

Էլիզբարեանները մեծ հիւրասենեակը, կահաւորուած շատ հարուստ, բայց առանց որոշ ճաշակի: Աջ պատի մէջ երկու դռներ, որոնցից խորքինը տանում է դէպի նախասենեակ, ավանսցենայի կողմինը—դէպի Անդրէասի սենեակը: Երկու դռների միջև գահաւորակ, շուրջը բազկաթոռներ, առջևը կլոր սեղան մետաքսեայ սփռոցով ծածկուած, վրէժն ճիւղաւոր էլէքտրական լամպար:

Սորքում ևս երկու դռներ, որոնցից աջ կողմինը տանում է սեղանատուն, ձախ կողմինը—օրիորդների սենեակները: Ձախ պատի մէջ միայն մի դռն, որ տանում է Բագրատի և Սուրէնի սենեակները: Այս պատի առջև, դէպի բեմի խորքը գահաւորակ, առջևը նոյնպէս կլոր սեղան, շուրջը կիսաբազկաթոռներ: Սեղանի վրայ այլքում և գեղեցիկ իրեր: Գահաւորակի ետևում, պատի վրայ հայելի ապակեայ շրջանակով: Նոյն պատի առջև դէպի ավանսցենա — դաշնամուր: Ոսկեզօծ աթոռներ, թանգապին թաւշեայ նստարաններ, բազմոցներ, վազաներ, կիսարձաններ, արուպիական բոյսեր և այլն:

Յատակը ծայրէիծար ծածկուած է գորգերով: Դռները վարագուրուած են ուրախ գունի վարագոյրներով: Առաստաղից քաշ է արած մի մեծ էլէքտրական շահ շատ ճիւղերով:

Կէսօր է: Սեղանատան դռները բաց են: Այնտեղ

երևում է Զարուհին, որ սփռոց է գցում ճաշի սեղանի վրայ և ապա սկսում է նախաճաշ պատրաստել:

Վարագոյրը բարձրանալուց մի քանի վայրկեան անցած՝ սեղանատնից լսում է պատի ժամացոյցի տասներկու զարկը: Նախասենեակի դռներից մտնում է Վարդանը կարմիր չերքէզիով, գլխին մեծ սպիտակ մորթէ գդակ: Նա բեռնաւորուած է զանազան թղթէ կապոցներով և ձեռքին զգուշութեամբ բռնած է մի թղթարկղ, մէջը կանացի գլխարկ:

Տ Ե Ս Ի Լ I.

ՎԱՐԴԱՆ ԵՒ ԶԱՐՈՒՀԻ:

ՎԱՐԴ. Ո՛ւֆ, Աստուած վկայ, հոգիս բողազս եկաւ: Իլիգս կոտորուեց: (Սկսում է մէկ մէկ կապոցները ձգել յատակի վրայ: Թղթարկղը ձեռքից բաց չի թողնում: Երեսի քրտինքը սրբւում է չերքէզիու փէշով եւ այդ միջոցին գդակը գցում է յատակի վրայ):

ԶԱՐ. (Ներս է մտնում սեղանատանից, սուրճի գաւաթն անձեռնոցիկով սրբելով): Հ՛ըմ, եկա՛ր: Բա բա բա, այդ ի՛նչ շատ բաներ ես բերել:

ՎԱՐ. Ա՛յի, աս անտէր չեարքեազին ուսերիս ա քաշիլ տղաւ, աս լեազգիի փափաղն ալ գլխիս տիրալ, նստացուրալ ա կօզլի վերայ դա՛գախի պէս, քշի հա քշի: Ա՛լ մաղազին չը մնաց—չը մտնանք, ալ պեան չը մնաց—չառնի: Իստեղ միտիկ արա ա, կասես քի եարմուկա եանք սարքիլու:

ԶԱՐ. (Հետաքրքրուած գաւաթն ու անձեռնո-

ցիկը դրել է սակեզօծ աթոռներից մէկի վրայ եւ կապոցները տնտղում է): Դէրիացու, էլի դէրիացու, կռուժօփներ, էլի կռուժօփներ, զօնթիկ, վէյեր, շալ, պերչաթկաներ, մի դիւժին: Հապա տեսնեմ ինչպիսի գլխարկ է:

ՎԱՐԴ. (Թղթարկողը հեռու պահելով): Հէ հէ, հեռի կաննիր, ասալ ա իսկի մարդի ցոյց չըտաս: Բերանիդ ջիւրը քի քինեայ: Հեարեաս ինքն ալ կեամ ա:

Տ Ե Ս Ի Լ II.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՌՕԶԱԼԻՍ:

ՌՕԶ. (Դերս է մտնում նախասենեակից գլխարկով եւ վերարկով): O, mon Dieu, յոգնեցի: Ման եկայ, ման եկայ, հազիւ կարողացայ իմ ճաշակով մի քանի բաներ գտնել: Այն օրից, որ Պարիզը տեսել եմ, էլ այստեղ ոչ մի բան չեմ հաւանում: (Վարդանին) Յիմար, ինչո՞ւ ես յատակի վրայ գցել: (Զարուհուն) Վերցրու, տար իմ սենեակը: Գլխարկը թող այստեղ: (Անում է Վարդանից թղթարկողը եւ դնում սեղանի վրայ):

ԶԱՐ. (Վարդանի օգնութեամբ կապոցները տանում է խորքի ձախ դռներով եւ իսկոյն վերադառնում են):

ՌՕԶ. (Մօտենում է հայելուն եւ հրճուանքով նայում իրան: Յետոյ վերցնում է իւր գլխի գլխարկը եւ դնում սեղանի վրայ):

ԶԱՐ. } Սպասում են հրամանների:
ՎԱՐԴ. }

ՌՕԶ. (Բաց է անում թղթարկողը, դուրս է քերում ահագին կարմիր փետուրով մի սպիտակ գլխարկ եւ հիացած նայում): Հապա, մէկէլ տեսնեմ լաւ է սագում: (Դնում է գլխին եւ նայում հայելուն): Հըմ, օրիորդ Իդարեանն ուզում էր ինձ հաւատացնել, որ մօդէլը միայն իւր համար է բերուած: Կարծեմ, վատ չէ, ամ, Զարուհի:

ԶԱՐ. Ույ, օրիորդ, ինչպէս է սագում, ինչպէս: ՎԱՐԴ. Կասես, նուռնի ծաղիկ իլի, ես լալար:

ԶԱՐ. Ով գիտէ, քսան մանէթ էք տուել...

ՌՕԶ. (Արհամարհանքով) Ֆիդօն, հիմայ ամեն մի մակերբի աղջիկ էլ քսան մանէթանոց գլխարկ է հագնում: Պարիզից է բերել տուած, արժէ իննըսուն ուրլի:

ՎԱՐԴ. Իննըսուն մանէթ... Վայ սատանայ փռնողանց Վարդան, իննըսուն մանէթով Շամախիում մին տուն կարելի ա շինիլ... հալա կտուրն ալ դռած...

ՌՕԶ. (Առանց նրան նայելու): Դու դեռ այստեղ ես:

ՎԱՐԴ. Հրամանիդ ամ սպասում: Ալ պեան չեմ ասիլու:

ՌՕԶ. (Երեսը դարձնելով նրա կողմը): «Զեա» ասիլու: «Զեա»-ը որն է, ես քոյրդ եմ, թէ՛ ընկերդ:

ՎԱՐԴ. Ա բալամ, դէ մենք չօբան մարդանք, հինչ իմանանք:

ՌՕԶ. Հիմա էլ «մենք»: Այդ ինչ տեսակի մարդիկ են, արքայական եղանակով են խօսում. ուրիշներին «դու», իսկ իրանց մասին—«մենք»: Գնահ: Ի վանին ասա, որ կառքն ինձ հարկաւոր չէ: (Վարդանը շփոթուած հեռանում է նախասենեակ, գոհակը մոռանալով յատակի վրայ: Զարուհուն): Ո՞վ կայ տանը: (Յորդ գլխարկը դնում է թղթարկղի մէջ):

ԶԱՐ. Տիրուհին և օրիորդը:

ՌՕԶ. Կանչիր այստեղ Րիտային: Տար այս գլխարկը սենեակս:

ԶԱՐ. (Վերցնում է թղթարկղն եւ գնում օրիորդների սենեակները):

ՌՕԶ. (Հանում է վերարկուն, ձգում քաղկաթոռներից մէկի վրայ, նորից մօտենում է հայելուն եւ մազերն ուղղում):

ՎԱՐՄԴ. (Յետ է գալիս նախասենեակից եւ յատակի վրայ որոնում է գոհակը): Այի, հինչ տեղ կորաւ անտէրը:

ՌՕԶ. Այդ ի՞նչ ես փնտռում:

ԶԱՐ. (Վերադառնում է, վերցնում է Ռօզալիայի հին գլխարկն ու վերարկուն եւ տանում նախասենեակ):

ՎԱՐՄԴ. Շուլլահիս: Չամ իմանում հինչ տեղ թողի: (Գտնում է): Հա, հեարեաս: (Վերցնում է): Այ, քո տիրոջ փիղը կոտրուի հաս: (Ձեռով զարկում է գոհակին):

ՌՕԶ. (Կատաղած) Ի՞նչ ես անում, վայրենի: Դուքս եկ, անկիրթ հայ:

ՎԱՐՄԴ. (Մեկուսի) Այի, դրանց զուլուղ անիլը թամամ խաթաբալա եա քի... (Գնում է նախասենակ):

ԶԱՐ. Վերադառնում է նախասենեակից:

ՌՕԶ. Արի ու այդ տեսակ արջերից մարդ պատրաստիր: Իսկ ես դեռ ուզում եմ կարբիօլետիս համար նրան ցիլինդր ու ֆռակ հագնել: Կաւ գոռւմ կլլինի, ինչ ասել կուզի: Զէ, պէտք է այլազգի վարձել:

ԶԱՐ. (Վերցնում է սրճի գաւաթն ու անձեռոցիկը եւ անցնում է սենյանատուն):

Տ Ե Ս Ի Լ III.

ՌՕԶԱԼԻԱ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏ:

ՄԱՐԴ. (Ներս է մտնում հագնուած համեստ, քայց աւելի լաւ, քան առաջին արարուածու: Ձեռին պահած է մի անկազմ գիրք: Զի կարդում):

ՌՕԶ. (Ժիծաղելով) Իսկ և իսկ Մարգարիտա-Փառուստ օպերայից. գրքոյկը ձեռքումդ, համեստ, ամօթխած, պակասում է ճախարակը: Երանի գիտենայի, ինչ ես գտնում ընթերցանութեան մէջ: (Ձգում է զահեստորակի վրայ):

ՄԱՐԴ. Ո՞րտեղ էիր: (Գիրքը դնում է ձախ կողմի սեղանի վրայ եւ նստում):

ՌՕԶ. Օհ, էլ մի հարցնիր, յոգնեցի: Գըլխարկս, վերջապէս, ստացայ: Յետոյ կրտեսնես, ինչ հիանալի բան է: Այսօր ծախսեցի մօտ 300

ռուբլի: Հայրիկը բարկանալու է, բայց, ինչ արած, բոլորը հարկաւոր բաներ են:

ՄԱՐԳ. Ռօզալիա, մինչև երբ պիտի այդպէս անհաշիւ շռայլես:

ՌՕԶ. Օհո, դու ինձ յանդիմանում ես:

ՄԱՐԳ. Եթէ կամենաս—այո, քո շռայլութիւնն արժանի է յանդիմանութեան:

ՌՕԶ. (Հեզնաքար) Միթէ, այ այ այ: Եթէ նախանձում ես ինձ, ինքդ էլ կարող ես շռայլել: Ի՞նչն է քեզ խանգարում:

ՄԱՐԳ. Երևի, կայ մի բան, որ խանգարում է:

ՌՕԶ. Օհո, այսօր դու բաւական հետաքրքրական ես: Ապա, բարեհաճիր ասել, տեսնենք, էլի ի՞նչ է պատահել: Դէմքդ շատ խորհրդաւոր է:

ՄԱՐԳ. Ռօզալիա, հասկացիր, վերջապէս, ինչ է կատարւում այս տանը: Ձի կարելի հանգիստ հոգով շռայլել այն փողերը, որոնց վրայ ծանրանում է մի մեծ մեղադրանք: (Վեր է կենում):

ՌՕԶ. (Վեր է կենում արագութեամբ) Բայց ո՞վ է այդ մեղադրանքը դնողը: Ո՞վ: Քո Արտաշէս Օթարեանը: Մի կեղտոտ և անամօթ զրպարտիչ:

ՄԱՐԳ. (Մեղմ յանդիմանութեամբ, քայքայողովում) Ռօզալիա...

ՌՕԶ. Բաւական է, մի համարձակուիր պաշտպանել նրան իմ մօտ: Քեզանից առաջ ես եմ ճանաչել նրան: Ես ատում եմ այդ մարդուն: Ատում եմ հոգոյս բոլոր ուժով: Նա ապերախտ է, ինչպէս օձ, որին մեր հայրը տաքացրել է իւր ծոցում: Եւ ես զարմանում եմ, որ հայրիկը մինչև

օրս նրան ցոյց չի տուել մեր տան դռները:

ՄԱՐԳ. (Հառաչելով): Ով գիտէ, գուցէ այդ այնքան էլ հեշտ չէ:

ՌՕԶ. (Կանգ առնելով եւ խիստ) Բիտա, դու չափից անցնում ես: Դու պէտք է շատ անախտան աղջիկ լինիս, որ հաւատաս հարազատ ծնողիդ զրպարտողին:

ՄԱՐԳ. (Շոյն եղանակով) Ախ, գուցէ շատ եմ փափագում չըհաւատալ, բայց...

ՌՕԶ. (Ընդհատելով) Բայց վախենում ես զըրկուել նրա բարեհաճ ուշադրութիւնից, այնպէս չէ:

ՄԱՐԳ. Ի՞նչ ես ուզում ասել: Որ ես սիրում եմ Օթարեանին: Այո, սիրում եմ և շատ եմ սիրում, թող այս յայտնի լինի քեզ և ամենքին: (Անց ու դարձ է անում):

ՌՕԶ. (Ժաղրաբար, ատելութեամբ ու նախանձով) Ինչ քաջն ես, իսկ և իսկ հերոսուհի: Ասենք, ես վաղուց գիտէի այդ: Բայց չէի երեւակայում, թէ սէրդ այնքան թունդ է, որ պատրաստ ես հօրդ պատիւն անգամ զոհել նրան:

ՄԱՐԳ. Միայն այն դէպքում, եթէ այդ պատիւը մաքուր չէ:

ՌՕԶ. Ի՞նչ ես ուզում ասել:

ՄԱՐԳ. Այն, որ ես մի բոլոր անգամ չէի տատանուիլ երես դարձնել Օթարեանից, եթէ համոզուէի, որ նրա դատն արդար չէ: Այն, որ ես կըսկսէի Աստծու պէս պաշտել հայրիկին, եթէ համոզուէի, որ նա անպարտ է իւր ընկերոջ գերեզմանի առաջ: (Ընկճուելով, դառն ու մոռալ

ծայնով): Հայրիկը մինչև օրս դեռ չի կարողացել հերքել Արտաշէսի պահանջը փաստերով: Մեր գերդաստանի գլխին կանգնած է մի սոսկալի յանցանք: Նա ճշուժմ է իմ հոգին արճիճի պէս: Ես չըզիտեմ գլուխս ամօթից ուր թագցնեմ: (Նստում է քաղկաթոռներից մէկի վրայ եւ գլուխը դնում սեղանի վրայ):

ՌՕԶ. (Տակաւին ծաղրաւար) Ի հարկէ, բացի քեզանից ո՞վ ունի պատուի մասին հասկացողութիւն կամ գերդաստանական հպարտութիւն: Մենք ամենքս թեթեամիտներ ենք: (Լուրջ) Երկուսից մէկը. կամ դու խելագարուել ես կամ այդ մարդը մի հասարակ ինտրիգան չէ, այլ խարդախ դե: Ուրիշ կերպ չեմ կարող բացատրել քո այժմեան տրամագրողութիւնը: (Թելթել լուծիւնից յետոյ, մօտենում է): Լսիր, Բիտա, ես իմ հօր հարազատ զաւակն եմ, պարտաւոր եմ սիրել ու պաշտպանել նրան թէկուզ նա վերջին տեսակի աւագակ լինի: Եւ ահա իմ ասելիքը. թող քո Օթարեանը ինչ ուզում է հնարի իմ հօր մասին, իսկ ես կաշխատեմ խայտառակութեամբ դուրս վռնդել նրան մեր տնից: Հասկացա՞ր: Դու կարող ես կատաղել իմ դէմ, թշնամանալ ինձ, բայց այդ ոչինչ նշանակութիւն չի ունենալ ինձ համար: (Հեռանում է):

ՄԱՐԳ. Ախ, թող ո՞վ ինչ ուզում է անի, ինձ համար միևնոյնն է: Ես կըլսեմ միայն իմ խղճի ձայնին: Ես կարծում եմ, որ չի կարող լի-

նել ոչ որդիական և ոչ մի ուրիշ սէր ստի և խաբէութեան մէջ:

ԶԱՐ. (Սեղանատան դռներից) Նախաճաշը պատրաստ է:

ՌՕԶ. Գնանք: Հայրիկն իսկոյն կըգայ: Դու պարտաւոր ես քո յիմարտութիւնները թագցնել նրանից:

ՄԱՐԳ. Ես ախորժակ չունիմ:

ՌՕԶ. (Ատելութեամբ լի մի հայեացք ձգելով Մարգարտի վրայ, անցնում է սեղանատուն):

ՄԱՐԳ. (Մնում է քնմի ծախ կողմում մըտածմունքների մէջ):

Տ Ե Մ Ի Լ IV.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՆԴՐԷԱՍ, ԲԱԳՐԱՏ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

Վերջին երեքը ներս են մտնում նախասենեակից:

ԱՆԴՐ. Մի հակառակիր ինձ: Խնչպէս ասում եմ, այնպէս էլ պէտք է լինի: Կրակը իւղով չեն հանգցնիլ:

ԲԱԳՐ. Եթէ միայն կրակ է: Դատը մենք կըտանենք, քանի որ նա փաստեր չունի: Թող պահանջի օրէնքով: Երբ քաղաքացիական դատը կըվերջացնենք, մեր կողմից կըսկսենք նրա դէմ քրէական դատ: Այս անհրաժեշտ է քո, իմ և մեր ամբողջ գերդաստանի պատուի համար:

ԱՆԴՐ. Որ վզովս թոկ գցես, նրա հետ դա-
տի չեմ դուրս գալ:

ԲԱԳՐ. Հայր, մանուկ հասակիցս քեզանից
անդադար լսել եմ, որ քո հարստութիւնը վա-
տակել ես արդար քրտինքով:

ԱՆԴՐ. (Դրզոռուելով): Ասել եմ, ասել եմ,
էլի եմ ասում, բայց դու քիչ կրկնիր: Այդ տղան
ինձ զրպարտում է, բայց ես էլի ուզում եմ նրա
հետ հաշտուել:

ԲԱԳՐ. Ձեմ հասկանում, բոլորովին չեմ
հասկանում:

ԱՆԴՐ. Սաղաթէլ, գնա, գրասենեկից մի
մարդ ուղարկիր, որ շուտով նրան կանչեն աստեղ:

ՍԱՂ. Գնում է նախասենեակի դռներով:

ԱՆԴՐ. (Նոր միայն նկատում է Մարգար-
տին, որ ամբողջ ժամանակ, կանգնած ծախ պա-
տի տակ, ուշադիր դիտում հօրը): Աս, դու ա-
կանջ էիր դնում: Տէր Աստուած, Տէր Աստուած,
մի բռնէ հանգստութիւն չունիմ: Կարծես, ա-
մենքն երգուել են ինձ խելքից հանել:

ՄԱՐԳ. Ներիր, հայրիկ, ես հեռանում եմ:

ԱՆԴՐ. Լաւ, դու էլ մի նեղանաւ: Ես մե-
ղաւոր չեմ, եղբայրդ է ինձ կատաղեցնում: Բայց
ոչ, դու էլ պակաս չես, դու էլ մօրդ պէս ինձ
չես սիրում, դու ատում ես ինձ:

ՄԱՐԳ. (Անշափ վշտացած) Հայրիկ...

ԵՐԱՆ. | Երեսում են սեղանատան դռների մէջ:
ՌՕԶ. |

Տ Ե Ս Ի Լ V.

ՆՈՅՆՔ, ԱՌԱՆՑ ՍԱՂԱԹԷԼԻ, ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԵՒ
ՌՕԶԱԼԻԱ:

ԱՆԴՐ. Կորիր, ես քո հայրը չեմ, դու խորթ
ես ինձ համար: Ես այս տանն օտար եմ, օտար,
իմ մասին մտածող չըլայ: Ես ձեր աչքում մի
համբալ եմ, ուրիշ ոչինչ...

ՌՕԶ. Գոնէ իմ մասին, հայրիկ, իրաւունք
չունիս այդ ասելու: (Առաջ է գալիս):

ԱՆԴՐ. Աս, եկան, հաւաքուեցին: Գնա,
քեզ էլ եմ ճանաչում: Դու այն ժամանակ ես
մտածում իմ մասին, երբ հարկաւոր է պարտ-
քերդ վճարել մաղաղիներին: Դուք ինձ կերաք,
քանդեցիք: (Հետզհետէ ւաւելի ու ւաւելի զրգոռու-
ւով): Ես ոչ ոքի համար մարդ չեմ, ոչ ուրիշնե-
րի, ոչ իմ տնացիների: Ամենքն ինձ համարում
են ոսկու տոպրակ, ուրիշ ոչինչ: Յարգում են
երեսանց, իսկ ետեւիցս չարախօսում են: Երբ
կարիք ունին, վազում են գլխիս, երբ չունին—
ես չըլեմ նրանց համար:

ԲԱԳՐ. Պէտք է խոստովանել, որ այդ մա-
սամբ ճիշտ է:

ԱՆԴ. Ճիշտ է, բայց չէ: Հէ, ես յիմար չեմ,
ճանաչում եմ մարդկանց հոգին: Ամենքն իրանց
գլխի մասին են մտածում: Հէնց մէկը դու ինքդ:
Սուտ է, դու էլ ինձ չես սիրում, դու էլ ինձ
փողի համար ես պատում: Այո, այո, ես մարդ

չեմ քեզ համար, այլ փողի սնդուկ: Բայց երկար խաբել չեա կարող: Էլ ոչ մի կուպէկ չեմ տալու: ԲԱԳՐ. Հայրիկ, հանգստացիր:

ԱՆԴՐ. Այո, չեմ տալու, թող գործարանդ կիսատ մնայ: Ի՞նչ ինչ: Ես իմ հօրից փող ոտացել եմ, որ դու ինձ պլովում ես, ամ: Թուք ու ժուքով, զրկանքներով, քաղցած փորով եմ ես մարդ դարձել: Գնա, ինքդ էլ արիւն քրտինք թափիր, այն ժամանակ կասեմ խելօք ես: Ամենքդ գնացէք, ձեր աշխատանքով ապրեցէք: Այստեղ մտիկ արէք, տեսէք ինչ տուն ու տեղ են սարքել: Ինչի՞ս է հարկաւոր այս ոսկէգօծ կահ-կարասին: Ո՞վ եմ ես, որ խանի կամ իշխանի տղան: Հէ՛, մի նախկին գեադայ, պանիր ու հացով ապրած լակոտ: Ինչո՞ւ էք ինձ քանդում: Դուք էք մեղաւոր, որ Օթարեանը կպել է եախիցս: Այո այո, դուք: Նա տեսնում է, որ դուք տակն ու վրայ էք անում իմ հարստութիւնը, ուղում է ինքն էլ ձեզ պէս շռայլել: Դուք ինձ համար թշնամիներ էք ստեղծում...

ՄԱՐԳ. Հանդարտ լալիս է:

ԱՆԴՐ. Լաց, էլի արտասուք: Հոգիս բերանս բերիք, խեղդեցիք, սպանեցիք: Հերիք է, հեռացիր. ես ատելով ատում եմ արտասուքը: Անդրէաս էլիզբարովի մօտ ոչ լաց եղէք, ոչ ծիծաղեցէք:

ՄԱՐԳ. Բարձր ձայնով հեկեկալով, անցնում է իւր սնննակը:

ԵՐԱՆ. Ինչպէս սիրտ արիր նրան վիրաւորելու: Նա Աստծու դառն է:

ԱՆԴՐ. Աստծու գառը, հօրդ պէս: Ես ատելով ատում եմ Աստծու գառներին: Տուէք ինձ Սաթայէլին, ես նրա հետ աւելի հեշտութեամբ կըհաշտուիմ, քան Աստծու գառների հետ: Գնացէք, ինչ էք ագռաւների պէս գլխիս հաւաքուել, ինձ խօսմ չեն թաղում, ինձ ուղում են միայն կողոպտել, տկլորել, փողոցները գցել: Գոնէ դուք խնայեցէք ինձ: Դէհ, կորէք, հայդա: (Նստում է աջ կողմի ըազկաթոռներից մէկի վրայ):

ԵՐԱՆ.

ԲԱԳՐ.

{ Անցնում են սեղանատուն:

ՌՕԶ. Մնում է ընձի վրայ:

Տ Ե Ս Ի Լ VI.

ԱՆԴՐԷԱՍ ԵՒ ՌՕԶԱԼԻԱ:

ԱՆԴՐ. Նստած է խորին ստածողութեան մէջ եւ տանջում է:

ՌՕԶ. Ուղում է մօտնալ ու խօսել, քայլ չի վատահանում:

ԱՆԴՐ. (Հառաչում է, ձեռք զարկելով սեղանին): Ահ...

ՌՕԶ. Հայրիկ, ի՞նչն է քեզ այդպէս տանջում:

ԱՆԴՐ. (Գլուխը ըստ ըստ քաշեցնելով, անտարբեր) Դո՛ւ բանը չէ:

ՌՕԶ. Ներիր, հայրիկ, քո հոգսերը վերաբերում են ե՛րբ դաւակներին:

ԱՆԴՐ. (Դարձեալ անտարրեր): Ես հոգս չունիմ: (Ներվային արագութեամբ ոտքի կանգնելով): Բան ունի՞ս ասելու:

ՌՕԶ. Այո, հայրիկ, ունիմ, բայց չեմ համարձակուում:

ԱՆԴՐ. Դէհ, կարճ կապիր, ես գնում եմ:

ՌՕԶ. Գիտես ինչ, հայրիկ, այն մարդը, որ մոռացել է քո բարերարութիւնը և ուզում է քեզ կողոպտել, այստեղ, մեր տանը զինակից ունի:

ԱՆԴՐ. (Հետաքրքրուած) Ա՜, ի՞նչ, պարզ ասա:

ՌՕԶ. Մարգարիտը սիրահարուած է Օթարեանի վրայ:

ԱՆԴՐ. Ի՞նչ, սիրահարուած: Ով ասաց քեզ:

ՌՕԶ. Հէնց ինքը Մարգարիտը, սրանից մի կէս ժամ առաջ:

ԱՆԴՐ. Յետոյ: Նա էլ սիրում է Մարգարտին:

ՌՕԶ. Պէտք է կարծել, թէև այն տեսակ մարդու հաւատալ չի կարելի:

ԱՆԴՐ. (Մի քանի վայրկեան մտածում է, յանկարծ դէմքը սլայծառանում է ուրախութիւնից): Ասում ես, ինքը, Մարգարիտը խոստովանեց:

ՌՕԶ. Այո, հայրիկ: Ես գիտեմ, որ նրանք ամեն օր տեսակցութիւն ունին զրսերում: Հայրիկ, ես պարտք համարեցի քեզ զգուշացնել այս մասին: Կարծում եմ, մեր գերդաստանի պատիւը պահանջում է այդ սէրը խափանել հէնց այժմեա-

նից: Ճշմարիտ է, Մարգարիտը մի առանձին արժանաւորութիւն չունի, բայց ինչ էլ լինի, քո աղջիկն է: Օթարեանը արժանի չէ քո փեսան դառնալու:

ԱՆԴՐ. (Շարունակ մտածելով) Ի հարկէ, ի հարկէ: Շնորհակալ եմ, որ ինձ զգուշացրիր: Գնա, իսկոյն Մարգարտին կանչիր այստեղ:

ՌՕԶ. Բայց, հայրիկ, շատ էլ չբարկանաս նրա վրայ: Յիմար է, չի հասկանում:

ԱՆԴՐ. (Անհամբեր) Գնա, նրան կանչիր այստեղ:

ՌՕԶ. (Մեկուսի) Տեսնենք, ինչպէս պիտի պաշտպանես սիրեկանիդ: (Գնում է խորքի ծախ դռներով):

Տ Ե Ս Ի Լ VII.

ԱՆԴՐԷԱՍ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏ:

ԱՆԴՐ. Մինչեւ Մարգարտի գալը, մտազրադ անցուդարձ է անում, զանազան շարժումներով իւր միտքն արտայայտելով:

ՄԱՐԳ. Դուրս է գալիս խորքի ծախ դռներից հանդարտ քայլերով:

ՌՕԶ. Դուրս է գալիս անմիջապէս քրոջ նտելից, քանի մի վայրկեան կանգ առնում, նայում է եւ անցնում սեղանատուն, դռները ծածկելով:

ԱՆԴՐ. Առաջ եկ, լալիս աղջիկ: Հայրը որ-

դու վրայ չի կարող բարկանալ, ինչ է: Հէ, բայ
 ինչ կանէիք դուք, երես առածներ, եթէ մեր
 ծնողները պէս ծնողներ ունենայիք: Հայրս վրա-
 կոթիս որ տալիս էր — աչքերիցս պէծեր էին թըռ-
 չում: Դէ լաւ, բայց արա աչքունքդ, ծնողի դէմ
 ոխ չեն պահիլ:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, ես քո դէմ ոխ չունիմ:

ԱՆԴՐ. Այ, օրհնեալ լինիս, աղջիկս: Ես գի-
 տեմ, որ դու բարի սիրտ ունիս, դէհ, արի հաշ-
 տուենք: (Մօտենում է եւ ծակատը համըրում):
 Բայց ես էլի քեզ վրայ բարկացած եմ: Գիտես
 ինչ, աղջիկս, դու հօրդ հետ անկեղծ չես:

ՄԱՐԳ. (Ձարմացած նայում է հօրը): Ան-
 կեղծ...

ԱՆԴՐ. Ինչո՞ւ ես զարմանում:

ՄԱՐԳ. Հայր, առաջին անգամն եմ ես քեզա-
 նից այդպիսի բան լսում: Դու երբէք ինձ արժա-
 նի չես համարել այդ տեսակ խօսակցութեան:

ԱՆԴՐ. Որովհետեւ դու ինքդ քեզ հեռու ես
 պահում ինձանից: Դու, երևի, մտածում ես, էհ,
 իմ հայրը մի տգէտ և խորամանկ վաճառական է,
 չարժէ, որ սիրտս բաց անեմ նրա առաջ:

ՄԱՐԳ. Ոչ, հայրիկ, սխալում ես, հաւա-
 տացնում եմ քեզ: Ես միշտ պատրաստ եմ եղել
 քեզ յայտնել իմ բոլոր մտածմունքները, ամենայն
 անկեղծութեամբ, իհայն թէ արժանի համարէիր
 ինձ լսելու: Բայց դու... դու միշտ սանձահարել
 ես իմ լեզուն քո մոայլ բնաւորութեամբ:

ԱՆԴՐ. (Ուրախ ձեւանալով): Այո: Ապրիս

գաւակս: Դէ որ այդպէս է, ասա ինձ, ինչո՞ւ այս
 քանի օրերս տխուր ես:

ՄԱՐԳ. (Շփոթունով) Չգիտեմ... ես...
 տխուր չեմ:

ԱՆԴՐ. Այ, տես՜ր: Դու կեղծել չես սի-
 րում, բայց հիմայ կեղծեցիր: Ուզում ես, որ քո
 տեղ ես պատասխանեմ: Դու տխուր ես, որով-
 հետեւ վերջերս քեզ հաւատացրել են, թէ քո հայ-
 րըն ազնիւ մարդ չէ:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ...

ԱՆԴՐ. Այո, սիրելիս, դու ինձանից թագ-
 ցնել չես կարող: Ես մարդու մի շարժումից կա-
 րող եմ իմանալ, թէ նա ինչ է մտածում իմ մա-
 սին: Հապա, պատմիր, տեսնեմ, ինչեր է ասել
 քեզ իմ մասին քո սիրած երիտասարդը...

ՄԱՐԳ. Բոլորովին շփոթում է ու կարմրում:

ԱՆԴՐ. Լաւ, մի ամաչիր: Բոլորը յայտնի է
 ինձ: Մի վախենար, չեմ բարկանում: Ես Արտա-
 շէսին վատ տղայ չեմ համարում: Եթէ վատ հա-
 մարէի, վաղուց նրա ոտը կտրած կըլինէի իմ տը-
 նից: Միայն, աղջիկս, նա դեռ երեխայ է, չի
 հասկանում իւր արածը: Նա իմ բարերարութիւն-
 ները մոռանում է: Էհ, Տէրը նրա հետ, երևի,
 մի օր խելքի կըգայ, կըտեսնի, որ սխալուած է:

ՄԱՐԳ. (Ուրախանալով եւ, միեւնոյն ժամա-
 նակ, դու կասկածելով): Այո, սխալուած է քո
 մասին:

ԱՆԴՐ. Ի հարկէ, բայց ինչ էիր կարծում:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, ինչու թագցնեմ, ես երբէք

չեմ կասկածել ոչ քո անցեալի և ոչ ներկայի ազնուութեան մասին: Բայց նա ինձ համոզում է, որ...

ԱՆԴՐ. Որ ես կողոպտել եմ նրա հօրը, այնպէս չէ: Բայց ինչո՞ւ է համոզում, խօսքերով, թէ՞ փաստերով:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, ես ոչ քեզանից կարող եմ փաստ պահանջել, ոչ նրանից:

ԱՆԴՐ. Բայց առանց փաստերի կարող ես ծնողիդ դատապարտել, հա՞մ: (Կեղծ վշտանալով) Ամօթ քեզ, Մարգարիտ, ամօթ: Դու ինչ ապտակ ես տալիս...

ՄԱՐԳ. (վշտահար եւ ամօթահար): Հայր...

ԱՆԴՐ. (Տակաւին վշտացած ձեռնալով) Ահ, թող ինձ, ես ի՞նչ հայր եմ, երբ հարազատ աղջիկս, ուրիշի դատարկ խօսքերով, ինձ համարում է զոդ, աւազակ: Թող ինձ, զնա նրա ետեւից: Նա է քեզ համար թանգ, իսկ ես ո՞վ եմ, ի՞նչ եմ: Ոչինչ, ցեխի կտոր:

ՄԱՐԳ. Դու ունիս իրաւունք ինձ նախատելու, հայր, ես շտապել եմ եզրակացութիւն անելու: Ներքիւր ինձ, աղաչում եմ:

ԱՆԴՐ. Ներումն խնդրելուց ի՞նչ օգուտ, դու պէտք է աշխատես մեղքդ քաւել, սխալդ ուղղել:

ՄԱՐԳ. Բայց ի՞նչպէս, հայրիկ, ի՞նչ միջոցով, սովորեցրո՞ւ, ես կրքաւեմ իմ մեղքերը:

ԱՆԴՐ. Այ ինչպէս: Լսիր: Նա ասում է, թէ իւր ձեռքում ունի ինչ-որ գրաւոր ապացոյցներ իմ դէմ: Դու... (Նայելով շուրջը): Բայց այստեղ

անյարմար է ասել: Կարծեմ, գալիս են: Գնանք իմ սենեակը, այնտեղ կրքացատրեմ ինչ-որ հարկաւոր է: Գնանք: (Գնում են աջ կողմի առաջին դռներով):

Տ Ե Ս Ի Լ VIII.

ՍՈՒՐԷՆ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

Ներս են մտնում նախասենեակի դռներից:

ՍՈՒՐ. Այո, քեռի, երեւակայել չես կարող, թէ ինչքան ծիծաղելի էր: Աբուլովը, քաղաքի առաջին քէֆ անողն և ամենից շատ ծախսողը, յանկարծ մնում է թատրոնի դռների մօտ քիթը քաշ: Իսկ քո քրոջ որդին բռնում է զեղեցկուհի Աւովայի թևից և կառք նստեցնում:

ՍԱՂ. Ամօթ չըլինի հարցնելը—այդ ի՞նչ պարծենալու բան է:

ՍՈՒՐ. (Ոգետրուած շարունակելով) Ամենքի ուշադրութիւնը մեզ վրայ է, բոլորը նայում են նախանձով: Աբուլովի աչքերից կրակ է թափւում: Կրակոտ Ալի-Բաբան կառքը թոցնում է և մեզ կայծակի արագութեամբ բերում է Գրանդ Հօթէլ: Ծառաները ձեռքի ոտքի են ընկել: Սեղանը պատրաստ է: Հիւրերը սպասում են...

ՍԱՂ. Ամօթ չըլինի հարցնելը—ի՞նչ հիւրեր:

ՍՈՒՐ. Ինձ նման դարդիմանդներ: Մեզ ծափահարում են: Կառքից ծառաները բերում են

Թատրոնում ստացուած փունջերը—կէսն իմ նուիրածն է: Առօրեան հիացած է նուէրներէից: Երբէք այդպիսի բենեֆիս չի ունեցել: Յետոյ ինչ քէֆ, ինչ քէֆ: Շամպանիան ջրի պէս է հոսում: Խմում են Առօրեայի կենացը, յետոյ իմը: Մէկ, երկու, երեք, յանկարծ ես սեղանի տակ եմ: Կծում եմ Առօրեայի ոտը: Նա, ծիծաղելով ու ծվվալով, նայում է ներքե: Ոտքի եմ կանգնում գեղեցկուհու կօշիկը ձեռքիս, լեցնում եմ շամպանիայով և խմում եմ նրա կենացը: Ոգևորութիւնն անասելի է: Առօրեան սքանչացած է, ասում է առաջին անգամն եմ տեսնում ձեզ նման երկրպագու գեղարուեստի: Ահ, շարմանա, մերվէյլ... Կին չէ, այլ դիցուհի... (Չնոր զարկելով Սաղաթէլի ուսին) Այժմ, քեռի, նրա սիրան իմն է ամբողջովին: (Չնոր զարկելով Սաղաթէլի փորին): Կրկամենամ, ծանօթացնեմ, ամ, առաքինի Բաղդասար...

ՍԱՂ. Գնա բանիդ է: Դու ինձ այն ասա, ինչ նստեց այդ քէֆը:

ՍՈՒՐ. Համեմատաբար, ոչինչ, դատարկ բան—վեց հարիւր ուրբի:

ՍԱՂ. (Չարմացումից յետ թռչելով) Փահ, քո տունը չըքանդուի, օղմւլ...

ՍՈՒՐ. Կծեց, համ:

ՍԱՂ. Վեց հարիւր մանէթ, մի գիշերում: Դէ լաւ, ամօթ չըլինի հարցնելը—էրբ ես վեքսէլներս այնա անելու:

ՍՈՒՐ. Երբոր պայմանաւորուած ժամանակը կըկրգայ, այնա կանեմ:

ՍԱՂ. Ես պէտք է սպասեմ քո հօր մահուան:

ՍՈՒՐ. Այո, ինչ արած:

ՍԱՂ. Բայց նա ինձանից առողջ է, կարող է ինձ նման տասին թաղել:

ՍՈՒՐ. Ես ինչ անեմ, դու ինքդ ես ինձ սովորեցրել: Տալիս ես 300, ստանում ես 2 հազարի վէքսել, որ հօրս մահից յետոյ վճարեմ: (Հռութիւն)։ Ախ, քեռի, գլուխս սկսեց ցաւել: Տրամադրութիւնս փչացաւ: Ամեն անգամ այդ տեսակ մեծ քէֆից յետոյ կեանքն ինձ թւում է յիմար, ձանձրալի բան: (Նկատելով Նըանուհուն, Ռօզալիային եւ Բազրատին) Ահա գալիս է ընտանեկան իդիլլիան:

Տ Ե Ս Ի Լ IX.

ՆՈՅՆՔ, ԵՐԱՆՈՒՀԻ, ՌՕԶԱԼԻԱ, ԵՒ ԲԱԳՐԱՏ:

Դուրս են գալիս սեղանատանից

ԵՐԱՆ. Սաղաթէլ, Չարուհուն հրամայիր, որ քեզ նախաճաշ թայ:

ՍԱՂ. Անսիջապէս անցնում է սեղանատուն:

ԵՐԱՆ. (Սուրէնին)։ Իսկ քեզ ասե՛ն աւելորդ է. դու, երեի, կուշտ ես:

ՍՈՒՐ. Մախոխ լինէր, ուրախութեամբ մի աման կուտէի:

ԵՐԱՆ: Ո՞րտեղ էիր ամբողջ գիշեր:

ՍՈՒՐ. Աստղագիտութեամբ էի զբաղուած, մամա: Այժմ աստղերն երկնքից իջել են օպերետային թատրոն:

ԲԱԳՐ. Ամաչել՞ու ես մի օր, թէ՞ չէ: Ի՞նչ իրաւունքով ես Դիլբարեաններից ստացել բնակարանի վարձը և ծախսել:

ՍՈՒՐ. Յարգելի ինժեներ—տեխնօլոգ, կարծեմ, ես նոյնպէս իմ հօր հարազատ որդին եմ, ինչպէս դու:

ԲԱԳՐ. Դու ապականեցիր մեր ընտանիքի անունը:

ՍՈՒՐ. Դեռ հարց է, Էս, թէ՞ դու, պարոն գեշեֆտմախեր: Ես կեղտը փչացնում եմ, իսկ դու պաշտում ես: Էհ, բերանս բաց մի անէք, թէ չէ—լեզուս չար է:

ՌՕԶ. Գիտեմ, ինչ է քո չար լեզուն: Մայրիկ, երէկ նա ինձ անուանեց աղուէսի պոչ:

ՍՈՒՐ. Իսկ այսօր կանուանեմ Մարքիզոսի Դալլաքեան, ի՞նչ էիր այսօր ուռել ու փքուել կարեթում: Ուղղակի ծիծաղելի էր: Այն կարտօֆելի տոպրակ Վարդանին էլ կարմիր չերքէզի է հագցրել ու առաջը նստեցրել: Հերիք չէ, որ անունդ Դիլուս է, փոխել ես Ռօզալիայի, հիմայ էլ իշխանուհու շիկ ես բանեցնում: Հէէ, դալլաք էլիզբարի թոռն: Թողէք, Աստուած սիրէք, ամենքդ ինձ համար ծիծաղելի էք, բացի խղճալի մայրիկից:

ՄԱՐԳ. Դուրս է գալիս հօր սենեակից:

ՍՈՒՐ. Եթէ ձեր մէջ կայ մէկը, որ կարող է ինձ նախատել, ահա, սա է: (Ցոյց է տալիս Մարգարտին):

Տ Ե Ս Ի Լ X.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏ:

ՌՕԶ. Ինչ ասել կուզի, երևելի ուեկոմենդատիօն է:

ՍՈՒՐ. (Կծու) Յամենայն դէպս, արժէ Օթարեանի համակրանքից զրկուելուն:

ՌՕԶ. Մայրիկ, դսպիր նրան: Նա ինձ վերաւորում է: (Սուրէնին): Սուտ է, նա ինքն է զրկուել իմ համակրանքից:

ՍՈՒՐ. Այո, այն օրից, երբ զգացել ես, որ դու չես նրա հաւանելին: Իսկ առաջ, երբ ուսանող էր: Քիչ էր մնում նրա անունով մոմ վառելի: Այս այնքան ճիշտ է, որքան այն, որ այս րոպէիս իմ զրպաններում մեծ օգափոխութիւն կայ: (Դադար): Ո՞րտեղ է հայրիկը:

ԲԱԳՐ. Քո բանը չէ:

ՍՈՒՐ. Հէ, թագըքէք ինձանից, բայց ես ամեն բան գիտեմ. գայլը թակարդ է ընկել, իւր թաթերն է կրծոտում:

ԲԱԳՐ. Կարծեմ, դու սկսում ես չափից անցնել:

ՌՕԶ. Նա հարբած է, չարժէ հետը խօսել: ԵՐԱՆ. Գժուել է:

ՍՈՒՐ. Էհ, ի՞նչ էք ամեն կողմից ապշած մտիկ անում: Ամբողջ քաղաքն է խօսում: Պէտք է բանբասանքներին վերջ տալ: Երկուսից մէկը — կամ Օթարեանը ճշմարիտն է ասում կամ զըր-պարտում է: Եթէ զրպարտում է, պէտք է պատ-ժել: (Բազրատին) Ա՜ն, վախենում ես, դողո՞ւմ ես, դատարանով ես սպառնում:

ԲՍԳՐ. (Վերաւորուած եւ վրդովուած) Վախ-կոտը նա է, որ մի կնոջ պատճառով ապտակ է ստանում և կուլ տալիս:

ՍՈՒՐ. Զայնդ կտրիր, շուն: (Եարձակում է վրէն):

ԵՐԱՆ. (Ընկնում է որդիների մէջ): Աման, Տէր Աստուած:

ՄԱՐԳ. Աստուած իմ, և սա ընտանիք է...

ԱՆԴՐ. (Երեսում է իւր սենեակի դռների մէջ առանց պիջակի, ժիլետով): Այդ ի՞նչ աղմուկ է: (Եկատելով Սուրէնին): Ա՜ա, այդ դձու ես, անա-ռակ գաւակ: Ես քեզ կըխեղդեմ շան պէս: (Եար-ձակում է վրէն):

ՍԱՂ. (Որ դուրս է վազել Անդրէասի ձայ-նին սեղանատնից, անձեռոցիկը կրծքին փաթա-թած): Հանգստացիր, Անդրէաս... (Բռնում է նրա թեւից, յետ քաշում):

ԱՆԴՐ. Կորիր... Ես քեզ ասել եմ, որ աչքիս չերևաս...

ՄԱՐԳ. (Բռնելով Սուրէնի թեւից): Ամօթ է, խելքի եկ: (Տանում է նրան ձախ կողմի դռնե-րով եւ իսկոյն մենակ վերադառնում):

ԱՆԴՐ. Ահա իմ կեանքը, պառկեցի մի քիչ հանգստանալու, չըթողին: (Թոյլ է տալիս, որ Սաղաթէլն իրան տանի իւր սենեակը): Անիծուիք դուք...

ՌՕԶ. (Մարգարտին): Օ՛ձ, այդ դու ես նը-րան սովորեցրել:

ՄԱՐԳ. Ամաչիր ասածիցդ, Ռօզալիա:

ԵՐԱՆ. Հիմայ էլ դուք: Այս ի՞նչ տուն է, Տէր Աստուած:

ՌՕԶ. Սպասիր, մի օր ես քեզ հետ հաշուի կընստեմ: (Ուզում է գնալ իւր սենեակը, քայց, Օթարեանին տեսնելով, կանգ է առնում):

Տ Ե Ս Ի Լ XI.

ԵՐԱՆՈՒՀԻ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՕԹԱՐԵԱՆ ԵՒ ՌՕԶԱԼԻԱ.

ՕԹԱՐ. (Ներս է մտնում նախասենեակի դռներից ուրախ դէմքով): Բարով ձեզ, մայրիկ: (Չնոր համբուրում է) Օրիորդ Ռօզալիա, բարով: (Ուզում է ձեռ տալ):

ՌՕԶ. (Արհամարհանքով, քայց վրդովուած): Մենք ծանօթ չենք, պարոն:

ՕԹԱՐ. (Ցնցունելով): Օրիորդ, այդ ի՞նչ է նշանակում:

ՌՕԶ. (Կծու ծիծաղով) Սիրահարներ: (Անց-նում է իւր սենեակը):

Տ Ե Ս Ի Լ XII.

ՆՈՅՆՔ, ԱՌԱՆՑ ՌՕԶԱԼԻԱՅԻ:

ՕԹԱՐ. (Ապշած նայելով Ռօզալիայի ետեւից, ժօտննում է եւ մեքենաբար սեղմում Մարգարտի ձեռքը): **Չե՞մ** իմանում, ինչո՞վ եմ ես արժանացել նրա ատելութեանը:

ԵՐԱՆ. (Որ նստել է աջ կողմի ընդհանրուններեց մէկի վրայ): Ոչինչ, որդի, մի՛ նեղանար: Այստեղ մի փոքրիկ ընտանեկան խռովութիւն պատահեց: Ռօզալիան վշտացած է:

ՕԹԱՐ. Եթէ ես որեւէ բանով մեղաւոր եմ նրա առջև, պատրաստ եմ ներումն խնդրել:

ԵՐԱՆ. Էհ, ուշադրութիւն մի՛ դարձրու, երեխայ է, չի հասկանում: Նստի՛ր, ի՛նչպէս է մայրդ:

ՕԹԱՐ. (Զսպելով իրան) Շնորհակալ եմ, մայրիկ, դուք շատ բարի էք դէպի մեզ:

ԵՐԱՆ. Ես քեզ սիրում եմ հարազատ որդուս պէս: Ուրախ եմ, որ մեծացել ես և օրինաւոր մարդ դարձել: Լսել եմ, որ քո և իմ մարդու մէջ ինչ-որ վէճ է բացուել: Այդ ինձ շատ է ցաւեցնում, որդի, շատ...

ՕԹԱՐ. Մայրիկ, ինչ էլ որ պատահի, իմ սէրն ու յարգանքը դէպի ձեզ չի պակասիլ: Դուք բարձր էք բոլոր վէճերից:

ԵՐԱՆ. Էհ, օրհնեալ լինիս, իմ ցանկութիւնն էլ այն է, որ բարեկամ մարդիկ հաշտ ապրին,

փողի համար չըմոռանան Աստծուն:

ԶԱՐ. (Գալիս է օրիորդների սեննակից՝ սեղանատուն անցնելու): **Տիրուհի,** օրիորդը ձեզ խնդրում է: (Անցնում է սեղանատուն եւ իսկոյն ընտով վերադառնում է օրիորդների սեննակը ձեռքին մի գրաֆին ջուր եւ դատարկ քաժակ):

ԵՐԱՆ. Էհ, էլի, երևի, հիստերիկան սկսուեց: (Շտապով գնում է օրիորդների սեննակը):

Տ Ե Ս Ի Լ XIII.)

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԵՒ ՕԹԱՐԵԱՆ:

ՕԹԱՐ. (Անհամբեր ժօտննալով Մարգարտին) Ի՞նչ է պատահել այստեղ, ասա:

ՄԱՐԳ. Սովորական խռովութիւն: Սուրէնն ընդհարուեց Ռօզալիայի և Բագրատի հետ ու միմեանց վիրաւորեցին:

ՕԹԱՐ. Բայց ես ինչով եմ մեղաւոր, որ քոյրդ ինձ անպատուեց:

ՄԱՐԳ. Ներողամիտ եղի՛ր, Ռօզալիան չըզիտէ իրան զսպել: Ես համոզուած եմ, որ յետոյ ինքը կըզղջայ: (Զարուհուն, որ այդ միջոցին, օրիորդների սեննակից դուրս գալով գրաֆինն ու քաժակը ձեռքին, անցնում է սեղանատուն): Ի՞նչպէս է:

ԶԱՐ. Ոչինչ, մի քիչ լաց եղաւ, հանդարտուեց: (Դնում է սեղանատուն):

ՄԱՐԳ. Թողնենք այդ: Աւելի կարևոր գործ

կայ: Հայրս ուղարկել է քեզ կանչելով:

ՕԹԱՐ. Այո: Ո՞ւր է նա:

ՄԱՐԳ. Իւր սենեակումն է, հանգստանում է: Նստի՛ր: Եթէ կամենաս, իսկապէս ինձ ես հարկաւոր: Նստի՛ր: (Նստում են աջ կողմի քաղ-կաթոռները Վրայ): Դու ինձ երկու կրակի մէջ ես գցել: Ես հաւատում եմ քեզ, բայց ուզում եմ հօրս էլ հաւատալ: Դուքս բեր ինձ այս ան-տանելի դրութիւնից: Երկուսից մէկը—կամ դու մոլորուած ես կամ հայրս իսկապէս մի յանցա-ւոր է:

ՕԹԱՐ. Լսի՛ր, Մարգարիտ: Ես քանիցս քեզ ասել եմ, որ այդ դատն ինձ համար բարոյական մեծ նշանակութիւն ունի: Հաւատա, փողն ար-ժէք չունի իմ աչքում:

ՄԱՐԳ. Ախ, մի՞թէ ես քեզ նոր եմ ճանա-չում: Բայց, հասկացիր, քո և իմ հօր փոխադարձ թշնամութիւնը կարող է ինձ կործանել, ահա ին-չիցն եմ վախենում:

ՕԹԱՐ. Սիրելի, անգին Մարգարիտ, մի պղղ-տորի՛ր հողիդ մույլ մտքերով: Ես գիտեմ, որ դու պաշտում ես հօրդ, բայց ես այնքան նրա դէմ չեմ զինուած, որքան եղբօրդ դէմ:

ՄԱՐԳ. Բազրատը բարեսիրտ չէ, ես գիտեմ այդ:

ՕԹԱՐ. Նա ինձ արհամարհել է ընկերական շրջաններում: Նա ինձ ստորացրել է տեղի և ան-տեղի: Նա ինձ քանի քանի անգամ անուանել է ձրիակեր: Ես ուզում եմ ազատուել մութացկանի

վիրաւորական դրութիւնից: Ուզում եմ արժա-նանալ քո սիրոյն: Մի՞թէ չես հասկանում իմ պա-հանջի իսկական նպատակը:

ՄԱՐԳ. Հասկանում եմ, շատ լաւ եմ հաս-կանում: Բայց ե՞ս ինչ անեմ, ե՞ս: Դու գիտես, որ ես քեզ սիրում եմ անսահման, բայց չէ՞ որ սիրում եմ և հօրս: Այսօր նա ինձ այնպիսի խօս-քեր ասաց, որ ամօթից պատրաստ էի գետինը մտնել: Ձեմ կարծում, որ նա այդ խօսքերն ա-սէր, եթէ իսկապէս իրան մեղաւոր զգար: Նա փաստեր է պահանջում և կամենում է, որ նս ստուգեմ այդ փաստերը:

ՕԹԱՐ. Եւ դու ուզում ես ստուգել: Հաս-կանում եմ: Քո մէջ կռոււմ են երկու հաւասար զգացումներ—հաւատը դէպի հայրդ և հաւատը դէպի ինձ:

ՄԱՐԳ. Ահա հէնց այդ է ճիշտը, ի՜նչ լաւ զգացել ես իմ դրութիւնը:

ՕԹԱՐ. Շատ լաւ, ես քեզ դուքս կը բերեմ այդ երկդիմի դրութիւնից:

ՄԱՐԳ. Այո, այո, դուքս բեր:

ՕԹԱՐ. Կը ներկայացնեմ քեզ իմ բոլոր ա-պացոյցները:

ՄԱՐԳ. Ես հէնց այդ մասին էի ուզում քեզ խնդրել:

ՕԹԱՐ. Թող այդպէս լինի: Ինձ համար քե-զանից աւելի մեծ դատաւոր չի կարող լինել: Բաւական է, որ դու, միայն դու, ասես եղբօրդ, թէ ես ձրիակեր չեմ եղել, և ես պատրաստ եմ

հրաժարուել իմ ժառանգութիւնից: Ես կարող էի դատարանի դիմել, բայց այդ չեմ անում միայն քո պատճառով: Ուրեմն լըու եղիբ մեր դատաւորը:

ՄԱՐԳ. Շնորհակալ եմ, անչափ շնորհակալ: Եւ հաւատա, որ ես կըլինիմ արդար դատաւոր:

ՕԹԱՐ. (Թեթեւ ցնցումով): Ահ, հէնց այդ է, որ ինձ սարսափեցնում է:

ՄԱՐԳ. Ինչո՞ւ...

ՕԹԱՐ. Մարգարիտ, տո՛ւր ինձ խօսք, որ երբ ճշմարտութիւնը կը պարզուի քեզ համար— չեա ընկճուիլ նրա դառնութիւնից:

ՄԱՐԳ. Մի առաջարկիր ինձ ոչ մի պայման: Դու ինքդ ես ինձ սովորեցրել ճշմարտութիւնն ամեն բանից գերադասել: Բեր այդ թըղթերը, ես ուզում եմ վերջին կասկածը հեռացնել իմ սրտից: Եւ չեմ թաղցնում, որ ում կողմ ես լինի արդարութիւնը— ինձ է կործանելու, որովհետեւ անդունդը ուր որ բացուի— իմ և հօրս մէջ թէ իմ և քո մէջ— ես եմ գլորուելու այնտեղ: Բեր այդ թղթերը, ես պահանջում եմ սիրող կնոջ իրաւունքով:

ՕԹԱՐ. (Մինչ Մարգարիտն արտասանում է իւր խօսքերը, Օթարեանը տանջւում է եւ կոտւում իւր հետ: Երբ Մարգարիտը վերջացնում է, լռութիւն): Շատ լաւ, ես կըբերեմ: (Վեր է կենում):

ՄԱՐԳ. Հէնց այսօր:

ՕԹԱՐ. Մի քանի բոլբոլից յետոյ ես այստեղ կըլինիմ: (Գնում է նախասենեակի դռներով):

ՄԱՐԳ. (Ուղեկցում է նրան մինչեւ դռները, ապա գալիս է ընտրի կենտրոնը):

Տ Ե Ս Ի Լ XIV.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԵՒ ՍՈՒՐԷՆ:

ՍՈՒՐ. (Ներս է մտնում ծախի դռներից): Զրկարողացայ քնել: Հանգիստ չեմ: Մարդու հոգեկան տրամադրութիւնը զարմանալի կապ ունի գրպանի դրութեան հետ: Երբ այս անիծուածը դատարկ է, ինչ ուզում էք ասէք, քնել չեմ կարողանում: Այո, սիրելի Մարգարիտ, այս միտք հոգեբանական գիւտ է: Հետեւաբար, չեմ կարող, արդեօք, ինձ հաշտեցնել այն բթամիտ Մօրփէոսի հետ:

ՄԱՐԳ. Ես փող չունիմ:

ՍՈՒՐ. Դու, կարծեմ, հայրիկից ամսական 300 ռուբլի ես ստանում:

ՄԱՐԳ. Ես վաղուց եմ դադարել հայրիկից փող վերցնել:

ՍՈՒՐ. Ահա թէ ինչ: Ատո՞ւմ ես փողը, փիւսովայ ես:

ՄԱՐԳ. Ինչի՞ս է հարկաւոր փողը, երբ տանն ամեն բան պատրաստ կայ:

ՍՈՒՐ. Այդ էլ ճիշտ է: Բայց ինձ հարկաւոր է, ախ, շատ է հարկաւոր: Առանց փողի, ես համարեա առանց ոտների եմ: Ես էլ եմ ատում փողը և միշտ աշխատում եմ նրանից բաժանուել:

Երբ գրպանս մի քանի գոռներ են մտնում, մէկէլ տեսար մոծակները պէս կծոտեցին ինձ: Էհ, ես էլ շտապում եմ նրանց բաց թողնել: Բայց, այնու աւանայնիւ, առանց փողի տխուր է: Ախ, Մարգարիտ, կեանքը շատ տխմար բան է: (Կիչ լռում է): Տխուր է, շատ տխուր: Ես ուղղակի ձանձրացել եմ կեանքից:

ՄԱՐԳ. (Շրջելով, թախծալի յանդիմանութեամբ): Քսան ու երեք տարեկան հասակում:

ՍՈՒՐ. Քիչ է: Մեր ժամանակում մարդիկ շատ են տեսնում, շատ են զգում և շուտ ձանձրանում: Ազնիւ խօսք, հիմայ ես երբեմն ինքս ինձանից վախենում եմ: (Հանում է գրպանից ռէվոլվերը): Այ, տես, մի հարուած, և Ռուբիկոնն անցայ:

ՄԱՐԳ. Թող, յիմարութիւններ մի արա, կարող է տրաքել:

ՍՈՒՐ. Ոչ, այս հեշտ տրաքողներից չէ: (Յոյց է տալիս): Այ, այսպէս է տրաքում. պէտք է այս յետ քաշել, մատով սեղմել, և պատրաստ է:

ՄԱՐԳ. Տո՛ւր ինձ, մի պահիր մօտդ, վտանգաւոր է:

ՍՈՒՐ. Ես հէնց ինքս ուզում էի դէն ձգել: (Տալիս է) Վերցրու, հրաժարիմք ի սատանայէ: (Լռութիւն) Ուրեմն, չունիմ:

ՄԱՐԳ. Չունիմ: (Ռէվոլվերը նայում է քիչ եւ դնում սեղանի վրայ):

ՍՈՒՐ. (Լռութիւն): Եւ ոչ գոնէ յիսուն ուրբի:

ՄԱՐԳ. (Գլխով քաջատական նշան է անում):

ՍՈՒՐ. Յաւալի է, շատ ցաւալի: Կընշանակէ՛ այսօր Աւլօվային չըպիտի տեսնեմ: Այդ անկարելի է, ամօթ է, կասի հայի տղան ծախսից փախաւ և էլի կըմօտենայ Աբուլօվին: (Նստում է ծախ կողմի քաղկաթոռներից մէկի վրայ, մտածում: Լռութիւն: Յանկարծ ձեռը զարկում է ծախատին): Է՛վրիկա, էգիսսօն եմ, էգիսսօն: Ո՞րտեղ է Ռօզալիան:

ՄԱՐԳ. Իւր սենեակում:

ՍՈՒՐ. Նա փող կունենայ (Դիմում է դէպի խորքի ծախ դռները):

ՄԱՐԳ. Այդքան վերաւորելուց յետոյ ուզում ես դիմել նրան:

ՍՈՒՐ. (Կանգ է առնում): Աա, այդ դատարկ բան է: Նա գիտէ, որ իմ սիրտը բարի է, լեզուս է միայն չար: Կըհաշտուենք, դժուար չէ: Մի քիչ կըշոյեմ, կըզովեմ գեղեցիկութիւնը, իսկոյն կըկակղի:

Мрачна душа моя,

Рвется она въ даль... (Երգելով անցնում է օրիորդների սենեակը):

Տ Ե Ս Ի Լ XV.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԵՒ ՕԹԱՐԵԱՆ, ՅԵՏՈՅ ԱՆԴՐԷԱՍ:

ՕԹԱՐ. (Ներս է մտնում նախասենեակից, այս անգամ վերարկուով): Ահա, սիրելիս, բոլորը: (Տալիս է մի ծրար): Այստեղ է իմ պատիւը, ինքնասիրութիւնն և ամբողջ կարողութիւնը:

ՄԱՐԳ. Շնորհակալ եմ, դու մեծ հաւատ ես ընծայում ինձ:

ՕԹԱՐ. Այս տեսակ հաւատը քո գործնական եղբայրն անշուշտ կրհամարի յիմարութիւն: Սակայն այդ ինձ համար նշանակութիւն չունի: Ես սիրում եմ քեզ, ուրեմն և՛ պէտք է հաւատամ:

ՄԱՐԳ. Որքան բարի ես դու և վեհանձն, Արտաշէս:

ՕԹԱՐ. Միայն քո սիրոյ համար: (Համընդունում է):

ՄԱՐԳ. Վաղը կամ միւս օրը դու բոլորը յետ կըստանաս, թող իմ խօսքը քեզ համար գրաւական լինի:

ՕԹԱՐ. Բաւական է այդքանը: Յըտեսութիւն:

ՄԱՐԳ. Յըտեսութիւն: (Ուղեկցում է նրան մինչեւ նախասենեակի դռները):

ԱՆԴՐ. (Ներսում է իւր սենեակի դռների մէջ):

ՄԱՐԳ. (Վերադառնում է քնմի կենտրոնը եւ ուզում է գնալ իւր սենեակը):

ԱՆԴՐ. (Իբր թէ Օթարեանին չի նկատել): Այն ով էր:

ՄԱՐԳ. Ահա, հայրիկ, ամեն ինչ այստեղ է: Այժմ ես կիմանամ ով է ձեզանից արդարը և ով է մեղաւորը:

ԱՆԴՐ. Ապրիս, զաւակս: Քննիր և տես: (Համընդունում է ծաղատը):

Գնում են իւրաքանչիւրն իւր սենեակը:

Վարագոյր: ||

||

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐՐՈՐԴ

Նոյն տեսարանը: Երեկոյ է: Վարագոյրը բարձրանալիս բեմում տիրում է կիսախաւար: Բոլոր դռները ծածկուած են, միայն նախասենեակի դռների մի թեւը բաց է: Այնտեղ լուսոյ մի շերտ, թեք գծով անցնելով բեմով, ընկել է դաշնամուրի վրայ, որի քով Մարգարիտը նստած նուագում է ինչ-որ թախծալի եղանակ: Նրա ամբողջ մարմինը մթնումն է, միայն գլուխն է երևում լուսոյ շերտի մէջ:

Մի առ ժամանակ բեմի վրայ, բացի Մարգարտից, ոչ ոք չըկայ: Հեռու լսում է էլէքտրական զանգակի հնչիւն: Սեղանատան դռներից դուրս է գալիս Զարուհին և անցնում է օրիորդների սենեակները:

Տ Ե Ս Ի Լ I.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԵՒ ԲԱԳՐԱՏ:

ԲԱԳՐ. (Դուրս է գալիս ծախ կողմի դռներից ֆրակով և կրծքին տեխնոլոգիական ճնմարանի նշան, փողկապը կապելով): Միշտ մի և նոյն տխուր եղանակը օրուայ մի և նոյն միջոցին:

ՄԱՐԳ. (Նուագելով) Ասում են, ժամերն իրանց տրամադրութիւնն ունին: Երեկոներն ևս

տխրում եմ ու յուզւում և միշտ այս եղանակը յիշում:

ԲԱԳՐ. Եւ նուագում ես պօէտիքական մթութեան մէջ, որպէս իդէալական սիրահար: Բայց ինձ ներիր, ես ատում եմ խաւարը: (Շուռ է տալիս սեղանատան դռների մօտ էլէքտրական թելի կոճակը):

Առաստաղից քաշ արած ջահը տարածում է պայծառ լոյս:

ՄԱՐԳ. Բաւական է: (Դադարում է նուագել և դաշնամուրի կափարիչը ցած գցում: Նըկատում է Բագրատի պատրաստութիւնը): Այդ ուր ես պատրաստում:

ԲԱԳՐ. (Կանգնելով հայելու առջև, որ փողկապն ուղղի): Տեխնոլոգիների երեկոյթը: Գնա, հագնուիւր, քեզ էլ տանեմ: Ռօզալիան պատրաստում է: Դու այնտեղ կըտեսնես տեղական ինտելիգենցիայի ընտիր մասը:

ՄԱՐԳ. Ինչո՞ւ ընտիր:

ԲԱԳՐ. Երեկոյթում միայն ինժեներներն են լինելու: Դու այնտեղ չես տեսնիլ ոչ պօրտֆէյլի և ոչ ռուբլու հերոսներին, այսինքն՝ ոչ իրաւաբաններին և ոչ բժիշկներին:

ՄԱՐԳ. Ինչպէս երևում է, շատ մեծ կարծիք ունիս քո մասնագիտութեան մասին:

ԲԱԳՐ. Նոանդի, խելքի և ժամանակիս իսկական ներկայացուցիչներն ինժեներներն են: Կըգտն թէ՞ չէ:

ՄԱՐԳ. Ես տրամադրութիւն չունիմ երեկոյթ գնալու:

ԲԱԳՐ. Ձըսիւրեցի սկզբից կեթ այդ խօսքը— տրամադրութիւն: Մարդուս իրանիցն է կախուած այսպէս կամ այնպէս տրամադրել իրան: Ահ, այս անիծուածը չի կապուում:

ՄԱՐԳ. (Դժուարեամբ է, օգնում փողկապը կապելու): Քեզ համար հեշտ է այդ ասել: Դու հաշտուում ես կեանքի բոլոր հանգամանքների հետ:

ԲԱԳՐ. Եթէ, ի հարկէ, հանգամանքներն արժանի չեն դիմադրութեան: Հակառակ դէպքում գիտեմ առողջ դատողութեամբ կռուել նրանց դէմ: (Մարգարիտան ուղղել է Բագրատի փողկապը): Շնորհակալ եմ: (Նայելով նորմալներին) Գիտես, սիրելիս, մեր ժամանակի միակ գերիշխանը բանականութիւնն է: Այս տեսակէտից ես չեմ կարող արգարացնել վերջին ժամանակուայ քո տխրութիւնը, որ արդէն սկսել է բողոքի ձև ստանալ:

ՄԱՐԳ. Կրկամենայի ես էլ ուրախ լինել բրոջս պէս, թռչկոտել, ինչպէս անհոգ թռչուն: Կրկամենայի ոչնչի մասին չըմտածել, բացի իմ անձնական գոլարձութիւններից: Բայց, ինչ արած, չեմ կարող: (Հառաչելով, արմունգները յննում է դաշնամուրին):

ԲԱԳՐ. (Հնգնաբար): Սիրահարուած ես, տանջուում ես մի անգուգական երիտասարդի, մի աննման իդէալիստի համար: (Լուրջ): Բաւական է, Մարգարիտ: Ես չունիմ իրաւունք քեզ յան-

դիմանելու, բայց այլ ևս լուել չեմ կարող: Բաւական է: Թող երեխայութիւնդ: Դու չափահաս օրիորդ ես, պէտք է հասկանաս, որ չունիս իրաւունք սիրելու քո հարազատ ծնողի զրպարաչին:

ՄԱՐԳ. (Գլուխը քարծրացնելով) Իսկ եթէ նա զրպարտիչ չէ, այն ժամանակ:

ԲԱԳՐ. Դու համոզուած ես:

ՄԱՐԳ. (Դրականապէս եւ տոնոյով) Աւելի քան համոզուած եմ:

ԲԱԳՐ. Քոյր, ինձ թւում է, որ քո ուղեղը սկսում է խանգարուել: Տխմար սիրոյ զգացումը հարբեցրել է քեզ: Եթէ այդպէս շարունակես, ես քեզ էլ կատեմ, ինչպէս ատում եմ նրան:

ՄԱՐԳ. Ինձ համար այսուհետեւ միևնոյնն է: Ես ունիմ իմ ձեռքում փաստեր, որոնք քարերին անգամ կարող են համոզել, թէ մեր հայրը կողոպտել է մի որբ ընտանիք և կողոպտել է ամենայն անգթութեամբ:

ԲԱԳՐ. (Շփոթուած եւ, միևնոյն ժամանակ, վրդովուած) Մարգարիտ:

ՄԱՐԳ. Հայրիկի ցանկութեամբ ես Օթաբեանից պահանջեցի նրա դօկումենտները: Նա տուեց: Բագրատ, բոլորը, ինչ-որ ատում է նա, զուտ ճշմարտութիւն է: Ահ, այս միտքը կարող է ինձ խելքից հանել: (Ընկճուած անցուդարձ է անում: Լռութիւն):

ԲԱԳՐ. (Շփոթուած, չըզխտէ ինչ ասէ): Դու ինձ բոլորովին շփոթեցրիր: Ո՞րտեղ են այժմ այդ դրաւոր ապացոյցները:

ՄԱՐԳ. Այնտեղ, իմ սենեակում, գրասեղանիս մէջ:

ԲԱԳՐ. Խօսե՛լ ես հայրիկի հետ:

ՄԱՐԳ. Այո:

ԲԱԳՐ. Ի՞նչ է ասում նա այդ փաստերի դէմ:

ՄԱՐԳ. Ի՞նչ կարող է ասել մի յանցաւոր, որին ներկայացնում են իւր յանցանքի լուսանկարը: Նա շփոթուեց, կարմրեց, կապտեց, բայց հերքել, ի հարկէ, չըկարողացաւ: Գնա պարահանդէս, առաւօտը, եթէ կամենաս, կարող ես բոլորը կարդալ:

ԲԱԳՐ. Աա, ի՞նչ պարահանդէս: Ես ամեն ինչ մոռացայ: Ուրեմն ճիշտ է, որ մեզ սպասուում է սնանկութիւն:

ՄԱՐԳ. Ախ, քեզ սնանկութիւնն է անհանգստացնում, իսկ ինձ տանջում է անպատուութիւնը: Այժմ ամեն ինչ կախուած է Օթարեանի կամքից:

ԲԱԳՐ. Նա կըկամենայ թէ՛ անպատուել և թէ՛ սնանկացնել մեզ: Նա սոսկալի ռիս ունի իմ դէմ: Յոյց տուր ինձ: Ես ուզում եմ իմ աչքով տեսնել այդ թղթերը և անձամբ հաւաստիանալ:

ՄԱՐԳ. (Խորհրդաւոր եւ նուանդով): Բայց զգո՛յշ, նրանց ապահովութիւնը պատուովս եմ երաշխաւորել:

ԲԱԳՐ. (Վերաւորուած) Ես աւագակ չեմ, Մարգարիտ:

ՄԱՐԳ. Գնանք: Տես և համոզուիր, թէ ումի

փողերով ես ուզում մեծ-մեծ ձեռնարկութիւններ սկսել:

Գնում են խորքի ծախ դռներով, այն է՝ օրիորդների սննեակները:

Տ Ե Ս Ի Լ II.

ԱՆԴՐԷԱՍ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

Գալիս են նախասննեակից:

ԱՆԴՐ. Նա աղջիկ չէ ինձ համար, դատաւոր է: Ամբողջ գիշեր աչքերս չեմ փակել, ամբողջ օրը տանջուել եմ: Ես կարծում էի, որ այդ թղթերը կորած են: Էհ, ասում էի, կնիկ է, խեղճ բան չի կտրիլ: Քիչ է պատահել, որ կանայք իրանց մարդուց մնացած հարկաւոր թղթերն այրել են: Բայց այդ մէկը յիմարներից չի եղել. պահել է, որ այսօր որդին գլխիս փորձանք բերի: Նա չի խնդրում, Սաղաթէլ, այլ, հոգեհանի պէս, պահանջում է, որ վիզս ծռեմ այդ լակոտի առջև, մեղայ գամ և տամ նրան կարողութեանս կէսը:

ՍԱՂ. Դու ինքդ աչքովդ տեսա՞ր այդ թղթերը:

ԱՆԴՐ. Տեսայ, բա՛ս չէ: Նա ցոյց տուեց մօտ: Կանգնեց հեռում, մէկ-մէկ կարդաց, յիշեցրեց բոլորը և յետոյ իսկոյն փակեց իւր գրասեղանի մէջ:

ՍԱՂ. Ի հարկէ, մայրն էլ պակասը լրացրեց,
պատմելով աղջկան իւր գիտեցածը:

ԱՆԴՐ. Օօ, քոյրդ Աստծու պատիժն է իմ
գլխին: Ինձ պաշտպանելու տեղ, աւելի խայտա-
ռակեց աղջկայ մօտ: Նա կատաղեցի, յարձակուե-
ցի վրէն, որ տեղն ու տեղը խեղդեմ նրան: Բա-
րեբաղդաբար, Մարգարիտը ժամանակին մէջ ըն-
կաւ, չըթողեց: Նա փաթաթուեց մօր վզին: Պէտք
է տեսնէիր, ինչպէս էր լաց լինում: Դիակիս վրայ
էլ նա այնքան արտասուք չի թափիլ: Նւ յետոյ,
երբ ուշքի եկաւ, ինչ խօսքեր, Տէր Աստուած,
ինչ լեզու: Հայրիկ, ասում է, մոլորուել կարելի
է, բայց պէտք է գղջալ, չըգղջալն աւելի մեծ ան-
ագնուութիւն է: Ումից է սովորել այդ բաները:

ՍԱՂ. Ումից: Ի հարկէ, հէնց այդ լակոտից:
Դեռ Աստուած գիտէ էլի ինչեր սովորեցրած կը-
լինի:

ԱՆԴՐ. Փորձեցի ինձ արդարացնել: Ասացի,
ընկերս մեռնելիս տափերը գին չունէին, եկա-
մուտ չէին բերում, ինչ կարող էի տալ որբերին:
Ասացի, յետոյ են թանգացել, ի հարկէ, իմ բաղ-
դից, որովհետեւ եթէ մեռելը բաղդ ունենար—չէր
մեռնիլ: Բայց ես խօսի իմ ընկերոջ որբերին չեմ
մոռացել: Նա օգնել եմ, հիմայ էլ ուզում եմ օգ-
նել, միշտ կօգնեմ, ձեռք վերցրու: Ոչ, ասում է,
դու պարտաւոր ես տալ նրանց բոլորը, ինչ-որ
հասնում է օրէնքով: Լսում ես, Սաղաթէլ, բոլորը
տալ: Կարծում է, այդ կարելի բան է, կարծում
է, որ դա փող չէ, թէկուզ գողացած փող: Բայց

փողը դեռ մի կողմ: Իսկ պատիւ: Ինչ կըմտա-
ծեն մարդիկ: (Անց ու դարձ է անում):

ՍԱՂ. Ինչ պիտի մտածեն: Կասեն, որ էլիզ-
բարօվը գող էր և այժմ, դատաստանից վախե-
նալով, գողացածը յետ է տալիս: Արի ու այն ժա-
մանակ երեսցիր հասարակութեան մէջ: Աչքերդ
թքով կըհանեն: Իսկ ես... ես քեզ կըհամարեմ
յիմարի մէկը...

ԱՆԴՐ. Մնում էր մի բան, այն էլ փորձեցի:
Ասացի. աղջի, սիրում ես այդ երիտասարդին, նա
էլ քեզ է սիրում: Էլ դրանից լաւ բան: Նկ ձեզ
պսակեմ: Լաւ օժիտ կըտամ, տուն ու տեղ կը-
սարքեմ: Տո՛ւր ինձ թղթերը:

ՍԱՂ. Հը՞ր, դրան ինչ ասաց:

ԱՆԴՐ. Ոչ, հայրիկ, ասում է, ես քեզանից
փողի օժիտ չեմ ուզում, այլ պատուի օժիտ: Գա-
նի որ դու ընկերոջդ գերեզմանի առջև մեղաւոր
ես, ես չեմ կարող նրա որդու հետ բաղդաւո-
րուել: Նա ամեն ըստէ իրաւունք կունենայ երե-
սիս ասելու. «հայրդ կողոպտել է հօրս»: Այդ նա-
խատինքն ես տանել չեմ կարող իմ ամուսնուց:

ՍԱՂ. Լեզուին նայիր, լեզուին: Փիլիսոփայի
պէս է խօսում:

ԱՆԴՐ. Ախ, Մարգարիտն իւր պապի ժա-
ռանգն է, քո հօր կտորը: Նրէկ, երբ նա խօսում
էր, ինձ թւում էր, որ նրա ետևում, պատի տակ,
կանգնած է Տէր-Սիմօնը Աւետարանի խօսքերը
բերանում:

ՍԱՂ. Բայց, ախար, հայրս հոգևորական էր,

պարտաւոր էր ճշմարտութիւն քարոզել, իսկ մենք աշխարհականներ ենք, մեր բանն ուրիշ է: Ինչո՞ւ չեն հասկանում այդ կանայք:

ԱՆԴՐ. Հիմայ ճանապարհ ցոյց տուր ինձ, Սաղաթէլ, ինչ անեմ, ի՞նչպէս ազատուեմ այդ լակոտից:

ՍԱՂ. Ինչ պիտի անես: Ինքդ վաղուց ես գտել ճանապարհը: Արա այն, ինչ-որ վճռել ես անելու:

ԱՆԴՐ. Այո, պէտք է անպատճառ անել, ուրիշ ելք չըկայ: Ես հէնց դրա համար աշխատեցի, որ այդ թղթերը Մարգարտի ձեռքն անցնին:

ՍԱՂ. Բայց պէտք է անել շուտով, հէնց այս գիշեր, վաղն ուշ կըլինի:

ԱՆԴՐ. Սո՛ւս, ոտների ձայն եմ լսում: Գալիս են: Գնանք իմ սենեակը, այնտեղ կըմտածենք, ինչպէս գլուխ բերենք այդ բանը:

Գնում են աջ կողմի առաջին դռներով:

Տ Ե Ս Ի Լ III.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԲԱԳՐԱՏ ԵՒ ՌՕԶԱԼԻԱ:

Դուրս են գալիս միաժամանակ օրիորդների սենեակից:

ԲԱԳՐ. (Յուզուել է): Բոլոր կասկածներս փառատուեցին, վտանգն անխուսափելի է:

ՌՕԶ. (Հագնուել է պարահանդիսի համար:

Ձեռնոցներն է հագնում): Ես էլ ասում եմ, քոյրս երէկ ինչ թղթեր էր քրքրում և ինձ տեսնելիս թագցնում: Ինչ ասել կուզի, երևելի սիրահարական համակներ են—պայմանագրեր, առևտրական թղթեր, ֆի: (Մօտենում է հայելուն և դիտում իրան):

ԲԱԳՐ. (Մտազբառ, ձեռները մէջքին դրած, անցել է բնմի աջ կողմը): Ասա ինձ, Մարգարիտ, կարո՞ղ ես այդ թղթերը մի քանի օր պահել մօտդ: ||

ՄԱՐԳ. Ոչ:

ԲԱԳՐ. Ինչո՞ւ:

ՄԱՐԳ. Ես խօսք եմ տուել վաղը վերադարձնել նրան:

ԲԱԳՐ. Ես կարծում եմ, նախ քան վերադարձնելը, հարկաւոր է մի լաւ մտածել:

ՄԱՐԳ. Ի՞նչ ես ուզում ինձանից, պարզ ասա:

ԲԱԳՐ. (Տատանուելով) Ինձ թւում է, որ խելացի բան չէ մի այդպիսի զէնք վերադարձնել մեր հակառակորդին:

ՄԱՐԳ. Ի՞նչ, ուրեմն, դու պահանջում ես, որ ես...

ԲԱԳՐ. (Սառն) Որ դու այդ թղթերը չըտաս Օթարեանին:

ՄԱՐԳ. (Վրդովուելով) Ուրեմն դժ... Ամա՛ չիր կրծքիդ նշանից, Բագրատ:

ԲԱԳՐ. (Գրգռուելով) Էհ, թող այդ դատարկ ֆռագները, ի սէր Ասածու: Ես գիտեմ, որ այդ պարոնը քո գլուխը մտցրել է մի քանի վայրիվե-

ըոյ մտքեր: Բայց մենք ասպետների դարում չենք ապրում:

ՄԱՐԳ. (Դառն հեզնութեամբ) Կարծես, մեծ ասպետութիւն է տարրական ազնութիւն, հասարակ մարդկային խիղճ ունենալը:

ԲԱԳԻ. Խղճի և ազնութեան մասին ամեն մարդ իւր գաղափարն ունի: Էականն այն է, որ եթէ այդ թղթերն անցնին Օթարեանի ձեռքը, ես կըզրկուիմ իմ գործարանից: Իսկ այդ կընշանակէ ծովը նետել իմ բոլոր ծրագրները: Դու շատ լաւ գիտես, որ ես այդ գործարանով հիմք եմ դնում իմ ապագայ ոյժին, ազդեցութեանը և բաղդաւորութեանը: Ես ուզում եմ լինել հզօր ֆինանսական սիւն, մէկն այն հսկաներից, որոնց ձեռքումն է մեր ժամանակի ամենամեծ ոյժը — կապիտալը:

ՌՕԶ. Մի մարդ, որ կարող է հազարաւոր անգործների համար աշխատանքի դուռ բաց աւել և խեղճ ընտանիքներ կերակրել: Ես քեզ հասկանում եմ, Բագրատ:

ՄԱՐԳ. Եւ այդ բոլորը ուրիշի փողերով:

ԲԱԳԻ. Զաւակները պատասխանատու չեն իրանց հայրերի փոխարէն: Մեր ծնողների անցեալը մեզ համար մեռած պատմութիւն է:

ՄԱՐԳ. Որը սակայն այսօր յարութիւն է առել և արատաւորում է մեր ամբողջ գերդաստանը:

ԲԱԳԻ. Պէտք է, ուրեմն, խեղդել այն և նորից յանձնել գերեզմանին:

ՄԱՐԳ. (Խորին դառնութեամբ) Բագրատ:

ԲԱԳԻ. Ահ, հում հայրը չի զրկել մէկին կամ միւսին, այս կամ այն կերպ: Վերջապէս, հէնց նորերից ո՞ր մէկը չի զրկում կամ հարստահարում: Տարբերութիւնն այն է, որ հները զրկում էին հին ձեռով, նորերը զրկում են նոր ձեռով: Մարգարիտ, ներկայ դէպքում պէտք է լինել աւելի խելացի, քան զգայուն:

ՄԱՐԳ. (Խորին սրտմտութեամբ) Սյսինքն աւելի շահամոլ, քան ազնիւ: Թոյլ տալ ծնողին կողոպտել մի որբ ընտանիք և փողոցները գցել: Մասնակից լինել նրա ծանր յանցանքին, շարունակել նրա սկսածը: Եւ ինչո՞ւ: Որպէս զի ապրենք այս փառայեղ պալատում, ոսկէզօծ կահ-կարասու մէջ, զուգութիւն-զարդարութիւնք, բալեր ու պարահանդէսներ այցելենք: Ոչ ոչ, ես չեմ կարող և չեմ ուզում անել այդ: (Անցնում է դէպի ճախ):

ՌՕԶ. (Ատելութեամբ եւ զրգոտած) Տա տա, տա տա, ինչ քաջն ես եղել: Ես չըզխէի: Դու կատարեալ հերոսուհի ես:

ԲԱԳԻ. (Զգալով, որ շատ յափշտակուեց): Մարգարիտ, ես յարգում եմ քո գաղափարները, բայց մի յափշտակուիր: Մտածիր, ինչ միջոցառումն էնք ապրում: Մեր հասարակութեան մէջ քո արածը ոչ ոքին չի հիայնիլ, ընդհակառակը, շատերը քեզ կըհամարեն յիմար:

ՄԱՐԳ. Ես հասարակութեան համար չեմ աւնում, այլ իմ խղճի համար:

ՌՕԶ. (Կատաղի) Զգու՛ւմ եմ այդ տեսակ

Ֆռագեօրներին: (Բագրատին) Զուր ես աշխատում նրան բան հասկացնել: Նրա վրայ միայն ոյժը կարող է ազդել: Խլիր նրա ձեռքից այդ թղթերը, պրծաւ գնաց:

ԵՐԱՆ. Երեսում է սեղանատան դռների մէջ:

ԲԱԳՐ. (Նոյն մեղմ տոնով) Գոնէ վաղը մի յանձնիր: Սպասիր մի քանի օր, միասին կը խորհրդակցենք: Դու խելօք ես, չես կամենալ մեզ մեր թշնամու ձեռքը գցել:

ՄԱՐԳ. Ահա մեր մայրը, թողէք, տեսնենք, նա ինչ է ասում:

Տ Ե Ս Ի Լ IV.

ՆՈՅՆՔ, ԵՐԱՆՈՒՀԻ, ՅԵՏՈՅ ԶԱՐՈՒՀԻ:

ԵՐԱՆ. (Առաջ է գալիս, ձեռները ծոցը դրած, տխուր): Այսքան տարի այդ մարդու արարքները թագցրի երեխաներիցս, Աստուծոն է յայտնի ինչ տանջանքներով: Գիշեր-ցերեկ մտածել եմ այդ բանի մասին: Ժամանակ-ժամանակ բերան եմ բաց արել խօսելու, խօսքս կտրել է գոռացով: Լուել եմ ու կրակս ներսումս պահել:

ՄԱՐԳ. Լսում էք:

ԲԱԳՐ. Մայրիկ, դու շատ ես լարուած հայրիկի դէմ:

ԵՐԱՆ. (Սրտմտութեամբ) Սուս, դու ոչինչ չըգիտես: Հայրդ իւր հոգին ծախել է Սաթայէլին: Երէկ գիշեր երազումս տեսայ հանգուցեա-

լին: Կանգնած էր մեր դռների մօտ, վիզը ծուռ, ձեռքը ծոցը դրած, դեղնած, մաշուած: Նա ասում էր. «Երանուհի, դու խօսմ գիտես, որ մենք ընկերներ ենք եղել, միասին ենք աշխատել այդ հարստութիւնը, ինչո՞ւ ես թողնում, որ նա երեխաներիս զրկի մի կտոր հացից:» Ախ, շատ եմ ուղեցել չըթողնել, բայց ո՞վ է ինձ լսել: Բազրատ, Բագրատ, իննը տարի է այդ մարդը գեղգմանից անիծում է մեդ:

ԲԱԳՐ. (Դրզուռած) Մեռելների անէծքի վրայ երկու արշին հող է ծանրանում:

ԵՐԱՆ. Ախ, մի խօսիր եղբօրս պէս, մեղք է: Մենք ամենքս պարտական ենք Ահեղ Դատաստանի առաջ: Ես էլ եմ պատասխանատու, որ չեմ կարողացել հօրդ հեռացնել չար ճանապարհից: Ես դողում եմ սարսափից:

ՄԱՐԳ. (Հաշիւ կարողանալով յուզմունքը զսպել): Ոչինչ, մայրիկ, հանգստացիր: Հայրիկը բարի է, խելօք է, նա իւր ոխալը կուղղի:

ԵՐԱՆ. (Չեղծով յուսահատական շարժումն է անում): Էէհ, ո՞ր մէկը...

ԶԱՐ. (Ներս է մտնում սեղանատանից) Կլուբից ձեզ տելեֆօնով խնդրում են:

ԲԱԳՐ. Ահ, այդ երեկոյթն էլ: Ես մոռացայ, որ կարգադրիչ եմ:

ՌՕԶ. Դէ, գնանք, շատ ուշացանք:

ԲԱԳՐ. (Բռնանում է Մարգարտին): Յոյս ունիմ, որ մինչև առաւօտ միտքդ կըփոխես:

ՄԱՐԳ. (Չափազանց ազդուել է մօր խօս-

քերից, զգացուած փաթաթուում է նրա պարանոցին): Մայրիկ, ինչ լաւ սիրտ ունիս:

ԵՐԱՆ. (Շոյելով նրա գլուխը) Արի, աղջիկս, դու ես իմ միակ մխիթարութիւնը: Դրանք ուրիշ հոգի ունին, օտար են ինձ համար (Համբուրում է):

ԲԱԳԲ. Ատելով ասում եմ այդ տեսակ սանտիմենտայլ տեսարանները: (Դուրս է գալիս նախասենեակի դռներով):

ՌՕԶ. Պսիխոպատկա (Հետևում է եղբորը):

ԶԱՐ. Ռօզալիային ուղեկցում է նախասենեակ:

Տ Ե Ս Ի Լ V.

ՄԱՐԴԱՐԻՏ, ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԵՒ ՍՈՒՐԷՆ:

ՍՈՒՐ. (Դուրս է գալիս ծախ կողմի դռներից): Գնաց, վերջապէս, եռանդուն կօմմերսանտը, ճարպիկ սպեկուլեանտը, աստառը շուռ տուած ամերիկացին: Կեցցես, Մարգարիտ: Ես այնտեղից բոլորը լսում էի: Մամա, այս անգամ անառակ որդիդ քեզ հետ համաձայն է: Տուր ձեռք համբուրեմ: Այսօր ես տեսնուեցի Օթարեանի հետ: (Մարգարտին): Թոյլ կըտամ խօսել մայրիկի ներկայութեամբ:

ՄԱՐԳ. Ես մայրիկից գաղտնիք չունիմ:

ՍՈՒՐ. Պէտք է խոստովանած, որ ջենալմենստղայ է: Ես լաւ չէի ճանաչում նրան: Այսօր

շատ հաւանեցի: Նա ասում է. «Ես աղքատ եմ, աղքատ էլ կըմնամ, միայն թէ Մարգարիտը չըգաղարի ինձ սիրել»: Լսում ես. պէտք է մեծ սիրտ ունենալ, որպէս զի սիրոյ համար հրաժարուել անագին ժառանգութիւնից: (Զարուհուն, որ վերադարձել է սենեակից եւ ականջ է դնում): Կորիւր, ի՞նչ ես ականջ դնում:

ԶԱՐ. Գնում է սենանատուն:

ՄԱՐԳ. Իսկ դու ինչ ասացիր նրան:

ՍՈՒՐ. Ե՛ս, Ի՞նչ ես կարծում, ի՞նչ կարող էր ասել ինձ նման մի զիժ: Ես նրան ասացի. «Արտաշէս, իմ քոյրը հպարտ աղջիկ է: Նա քեզանից զոհաբերութիւն չի ընդունիլ: Դու վեհանձնութեամբ նրանից գերազանցել չես կարող»:

ՄԱՐԳ. Շնորհակալ եմ:

ՍՈՒՐ. Սրանով էլ վերջացաւ մեր բանակցութիւնը: Այժմ լսեցէք իմ կարծիքը, ախար, чертъ его дерн, ես էլ ընտանիքի անդամ եմ: Եթէ ապացուցուած է, որ մեր հայրը զրկել է Օթարեանին, ամենքս պարտաւոր ենք պահանջել, որ նա զրկուածներին բաւարարութիւն տայ:

ՄԱՐԳ. Մայրիկ, լսում ես, ինչ է ասում:

ՍՈՒՐ. Է՛հ, ի՞նչ ես մայրիկին խօսեցնում իմ մասին: Նա ինձ վրայ խաչ է դրել: Ես շուրտան եմ, փչացած: Բայց թող յայտնի լինի ձեզ, որ շուտով կըհրաժարուիմ իմ բաժին ժառանգութիւնից, քան կըհամաձայնուիմ, որ մարդիկ երեսիս ասեն. «Դու կողոպտիչի որդի ես»: Այս մէկը

արդէն վճռուած է և ստորագրուած: (Սիգար է վառում):

ԵՐԱՆ. Խելքս քեզանից բան չի կտրում: Համ այդ ես ասում համ էլ ինքդ կողոպտում ես հօրդ:

ՍՈՒՐ. Աա, դու մութնակներ ժամին ես ակնարկում: Մամա, Աստուած վկայ, ես չեմ հնարել այդ բանը, այլ քեռիս, քո պատուարժան եղբայրը: Նա, օօ, նա Շէյլօկի խնամին է: Նա ինձ պարտք է տալիս միայն այն պայմանով, որ մէկին հինգ—տասը ստանայ հօրս մահից յետոյ: Բայց ագահութիւնը երբեմն մարդուն յիմարացնում է: Այժմ իմ պատուարժան քեռին վախեցնում է, որ հայրիկից շուտ կըձանապարհուի ի վերին Երուսաղէմ: Մամա, մի նեղանար, եղբայրդ մարդ չէ, այլ գայլի ախորժակից և աղուէսի խորամանկութիւնից կազմած վիրիդրետ: Իսկ ես թէև անառակ եմ, բայց ջենտլմեն եմ: Երէկ Բագրատն ինձ վախկոտ անուանեց: Իբր թէ ապտակ եմ կուլ տուել: Ուզում ես իմանալ, ինչու եմ կուլ տուել:

ԵՐԱՆ. Ես չեմ ուզում լսել այդ բաները, չեմ ուզում:

ՍՈՒՐ. Ոչ, այս մէկը լսիր: Ես ապտակը ստացել եմ մի շատ պատուական կնոջ պատճառով: Եթէ կուլ չըտայի, պիտի կռուէի, եթէ կռուէի, այդ կինը պիտի խայտառակուէր: Լսիր, ինչպէս պատահեց:

ԵՐԱՆ. (Ականջները փակելով) Չեմ ուզում լսել, չեմ ուզում:

ՍՈՒՐ. Դէ լաւ, թող մնայ: Լսեցիր, Մարգարիտ, հայրիկը պարտաւոր է իւր անունն ազատել խայտառակութիւնից: (Ժամացոյցին նայելով) Օ, տաս և կէսն է, ես շոգիացայ...

ԵՐԱՆ. Էլի ո՛ւր ես գնում կէս գիշերին, անառակ...

ՍՈՒՐ. Աստղերն ուսումնասիրելու: Առօրեան ինձ սպասում է: Արեւիդերչի: (Գնում է նախասենեակի դռներով, երգելով):

ՄԱՐԳ. Տեսմը, մայրիկ, շառլատան որդիդ աւելի ագնիւ է դատում, քան խելօքը:

ԶԱՐ. (Սեղանատան դռներից) Խոհարարը հարցնում է, ընթրելու էք:

ԵՐԱՆ. Ես չեմ ուզում: Ահ, էլի գլխացաւ բռնում է:

ՄԱՐԳ. Ես էլ չեմ ընթրելու: (Զարուհին գընում է): Մայրիկ, գնա, պառկիր, քո ներկերը բոլորովին քայքայուել են: Ես էլ ամբողջ գիշեր չեմ քքել, գլուխս պտտում է անքնութիւնից: (Համբուրում է մօր հետ և անցնում իւր սենեակը):

ԵՐԱՆ. (Նայելով նրա նտելից թախծալի): Երանի, դու ինձանից բաղդաւոր լինիս: Ահ... (Անցնում է սեղանատուն):

Տ Ե Ս Ի Լ VI.

ԱՆԴՐԵԱՍ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

Դուրս են գալիս աջ կողմի առաջին դռներից:

Արք Երանուհին արդէն ըստընովին հեռացել է:

ԱՆԴՐ. Փառք Աստծու, վերջապէս, ցրուեցին: Այո, գիշերն աւելի լաւ է, քան ցերեկը: Մթութիւնը մեղքի ընկերն է:

ՍԱՂ. (Տէրողորմեայի հատիկները մէկ-մէկ զցելով): Խէր, շառ, Աստուած: Խէր, շառ, Աստուած: Խէր, շառ, Աստուած: Խէր: Ինչքան զըցում եմ, խէր է գալիս:

ԱՆԴՐ. Բայց սիրտս ասում է, որ լաւ բան չենք մտածել անելու:

ՍԱՂ. Աւելի վատ կըլինի եթէ չանես: Բացադրել ես, խնդրել ես, աղաչել ես, չի եղել, ճարգ ինչ: Խօս չես կարող պատիւդ թողնել թըշնամուդ ձեռքում:

ԱՆԴՐ. Զանգալ տուր, տեսնենք ինչ են անում:

ՍԱՂ. Զայն-ձիւն չի լսում: (Մատը սեղծում է էլէքտրական զանգակի կոճակին, որ գտնուում է աջ պատի առաջին դռների մօտ: Բնմի նտելից լսում է զանգակի թոյլ հնչիւն):

ԱՆԴՐ. Քեզ համար ինչ, դու քո բանը դըրստեցիր: Լաւ կուրտած է իմ մեղքն ինձ ծախելու համար—հինգ հարիւր սօթեն տալի:

ՍԱՂ. Ես քեզ խնդրեցի, աղաչեցի, որ ինձ այս գործին խառնես:

ԱՆԴՐ. Դէ լաւ (Զարուհուն, որ ներս է մըտնել սեղանատնից): Ո՞վ կայ սեղանատանը:

ԶԱՐ. Ոչ ոք:

ԱՆԴՐ. (Կնդծ քարկանալով) Բաս ինչո՞ւ ես

ճրագները վառել: (Զարուհին ուզում է գնալ): Խանութի ի՞նչ է անում:

ԶԱՐ. Հէնց հիմայ պառկեց: Էլի գլխացաւը բռնել է:

ԱՆԴՐ. Պրծանք, այդ էր պակաս: Կանչիր այստեղ Մարգարտին:

ԶԱՐ. Նա քնած է:

ԱՆԴՐ. Քնած: Այդպէս շո՛ւտ: Լաւ, գնա: Մենք կլուբ ենք գնում, ասա խանութիդ: Դու էլ կարող ես հանգստանալ: Ես ինքս՝ դռները կըմիակեմ: Հարկաւոր չես: Հանգցրո՛ւ սեղանատան ճրագները, դուք տնտեսութիւն ասած բանը չըզիտէք: Կարծես, ես փող եմ կտրում կամ մարդ կողոպտում, որ ամեն ինչ շռայլում էք: Գնա:

ԶԱՐ. Գնում է սեղանատուն: Փոքր անցած այնտեղ տիրում է մթութիւն:

ՍԱՂ. Մէկը հիւանդ է, միւսը քնած, Աստուած ինքն է օգնում քեզ:

ԱՆԴՐ. Ահ, մի յիշիր այս ըռպէին Աստծու անունը: Նա աւելի կըբարկանայ մեզ վրայ: Հըմ, լաւ էր, չէ՞, որ ասացի, թէ կլուբ ենք գնում: Տես, ով կայ նախասենեակում: (Սաղաթէլը նայում է դէպի նախասենեակ): Դռները կողպիր: (Յուշիկ քայլերով մօտենում է Մարգարտի սենեակի դռներին եւ ականջ դնում: Նայում է իւր զրպանի ժամացոյցին եւ վերադառնում ընմի կենտրոնը):

ՍԱՂ. (Նախասենեակ նայելուց յետոյ դռները ծածկել է): Այնտեղ ոչ ոք չըկայ: Աւելի

յարմար ժամանակ չէիր կարող ընտրել: (Տէրու-
ղորմեան ղնումէ զըսանը): Ինչի՞ մասին ես
մտածում:

ԱՆԴՐ. Երբ սատանան մարդու գլխի մէջ մի
չար միտք է մտցնում, սբտի մէջ էլ մի ան է
զցում: Ծածկիր սեղանատան դռները: (Սաղա-
թէլը ծածկում է): Կարծես, այնտեղից աչքեր են
նայում մեզ: Մօտս կաց: (Նստում է քաղկաթոռ-
ներից մէկի վրայ):

ՍԱՂ. (Գալով քնմի սուաջ) Էհ, շատ բաներ
ես արել, արա այդ մէկն էլ:

ԱՆԴՐ. (Կիսածայն) Արել: Ես մենակ չեմ
արել, դու էլ միշտ հետս ես եղել: Էհ, էլի հօրդ
կերպարանքն եկաւ, կանգնեց աչքիս առջև: Նա
ասում էր. «չարը չարութեան ճանապարհում
կըկորչի»:

ՍԱՂ. Էհ, դու էլ ժամանակ գտար հօրս յի-
շելու:

ԱՆԴՐ. Յիսուսն ու վեց տարեկան մարդ եմ,
Սաղաթէլ, գլխովս հազար ու մի փորձանք է ան-
ցել: Երգում եմ կոտրել, միամիտներ եմ խաբել,
խեղճեր եմ կռփել ու կողոպտել, երեք անգամ
կաշառքով ազատուել եմ դատաստանից, բայց
երբէք այս դրութեան մէջ չեմ եղել: Ինչի՞ցն է
այս, Սաղաթէլ: Այ, տես, սառը քրտինքը պա-
տեց մարմինս:

ՍԱՂ. Վաղն այս ժամանակ կըհաշուես ու
կըտեսնես, որ մօտ եօթ հարիւր հազար ռուբլու
կալուածք է մնացել ձեռքումդ:

ԱՆԴՐ. Ագահութիւն, աչքածակութիւն, ու-
րիշ ոչինչ:

ՍԱՂ. Էէհէ, դու սկսում ես դատողութիւն-
ներ անել: Շտապիր, գիշերն անցնում է:

ԱՆԴՐ. Ջրկարծես, թէ միայն փողի համար
եմ անում, Սաղաթէլ: Ոչ, այլ այդ լակոտին խրա-
տելու համար: (Վեր է կենում):

ՍԱՂ. Ի հարկէ: Այստեղ պատուի խնդիր
կայ, փողն ի՞նչ...

ԱՆԴՐ. (Ատամները կըծտեղով) Գողոզ, ան-
պարտաւան: Ուզում է ինձ խեղդել, ինձ, որ կա-
լող եմ հարիւրին խեղդել այս ճանկերովս: Աա,
եթէ ձեռքս կընգնին այդ թղթերը, ցոյց կըտամ
քեզ, թէ ով եմ ես... Սուս, այդ ի՞նչ ձայն է:

ՍԱՂ. Ես ոչինչ ձայն չեմ լսում:

ԱՆԴՐ. Դէհ, Անդրէաս, մի թուլանար, ա-
մօթ է: Արա այս մէկն էլ: Ինչ որ լինելու է,
այն պիտի լինի: (Ջգոյշ քայլերով անցնում է
Մարգարտի սենեակը):

ՍԱՂ. Գայլը մտաւ գառների փարախը — կա-
սէր հայրս: (Մօտենում է սեղանատան դռներին
ու լոյսը հանգցնում: Բնմութիւն տիրում է խաւար:) Այսպէս լաւ է, ինձ չեն տեսնիլ: (Լռութիւն: Սե-
ղանատանից լսում է ժամացոյցի տասն ու մէկ
զարկը): Հիմա ես էլ եմ վախենում:

Երկարատես լռութիւն:

ԱՆԴՐ. (Երևում է դռների մէջ. չափազանց
այլալուծ է, դողում է, քայց ուրախ է: Չե-

քում ամուր քոնած է թղթերի մի ծրար: Լոու-
թիւն: Յետոյ շշնչելում): Սաղաթէլ:

ՍԱՂ. Այստեղ եմ: (Սենեակը նորից լուսա-
ւորում է):

ԱՆԴՐ. (Առաջ է գալիս): Ահա նրա հոգին:
Ահա ինձ քնից ու հանգստութիւնից զրկողը:
Հարստութիւնս, անունս, պատիւս, եօթ հարիւր
հազարի փրկութիւնը:

ՍԱՂ. Դէ, գնանք, հեռանանք այստեղից:

ԱՆԴՐ. Թող դեռ տեսնեմ, նրանք են թէ չէ:
(Ծրարը գննում է): Իսկ և իսկ: Ինչպէս լաւ
յաջողուեց: Նա քնած էր երեխայի սէս, զիրքը
կրծքի վրայ բռնած: Բանալիները բարձի տակ
էին: Էրեցրի ու... Չայն չէս լսում: (Ծրարը շտա-
ւորով դնում է զրպանը):

ՍԱՂ. (Անհանգիստ) Լսում եմ: Հեռանանք:
Փողոցից լսում է ոստիկանական շուռցի ձայն:

ԱՆԴՐ. Աա, ոստիկանները գող են բռնում:
Երեւի, խեղճերից մէկը, քաղցածութիւնից ստի-
պուած, գողացել է մի փալատի կտոր: Սո՛ւս, հե-
ռանանք:

ՍԱՂ. (Մօտենում է աջ կողմի առաջին
դռներին, մի վայրկեան կանգ առնում եւ անհե-
տանում):

ԱՆԴՐ. Հետևում է նրան:

ՄԱՐԳ. (Դուրս է գալիս գիշերային սպի-
տակ հագուտով: Նայում է աջ ու ձախ այլա-
յաւած, նկատում է հօրը, որ այդ պահին արդէն
դռների մօտ է: Ուժգին ցնցում է ու ծշում թոյլ):

Հայրէկ: (Մի քանի քայլ առաջ է վազում եւ
քարծր ծշում): **Հայրէկ:**

ԱՆԴՐ. Դռների միջից սարսափահար յետ
է նայում եւ անհետանում:

ՄԱՐԳ. Հեկեկալով ընկնում է յատակի վրայ:

Վարագոյրն իջնում է հանդարտ:

ԱՐԱՐՈՒԱՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

Առաջին Արարուածի բեմը: Վաղ երեկոյ է: Գրասեղանների վրայ վառվում են էլէքտրական ճրագներ: Գրասենեակի դռները բաց են: Այնտեղ ոչ ոք չըկայ:

Վարագոյրը բարձրանալիս՝ ձախ կողմի գրասեղանի քով նստած է Բագրատն և ղիղում է իւր գործարանի հաշիւները: Սեղանի մօտ կանգնած է Կարինեանը և բացադուլթիւններ է տալիս:

Դէպի աջ, Անդրէասի գրասեղանի քով, նստած է Սաղաթէլը, ոտը ոտի վրայ դրած և հանդարտ տէրողորմեա է գցում:

Տ Ե Ս Ի Լ I.

ԲԱԳՐԱՏ, ՍԱՂԱԹԷԼ ԵՒ ԿԱՐԻՆԵԱՆ:

ԲԱԳՐ. Խողովակների համար պարտ եմ մօտ ութ հազար ռուբլի, մեքենաների համար վճարուած է քսան և եօթ հազար երկու հարիւր: Ընդհանուր գումարն է ծախքերի երեք հարիւր տասներկու հազար... (Մեկուսի): Եւ այս բոլորը կարող է ձեռքիցս դուրս գալ: Ա՜հ: (Վեր է կենում): Թագքորդ այս հաշիւը առ այժմ հայրիկից: Հին վաճառականները սարսափում են համարձակ

ձեռնարկութիւններից: Նրանց համար այսօրուայ կողէկը վաղուայ ռուբլուց թանգ է:

ՍԱՂ. Ինձ համար էլ այդպէս է. քիչ լինի, նաղդ լինի: (Տէրողորմեան տրորում է ձեռքերի մէջ եւ հոտ քաշում):

ԲԱԳՐ. Խանութպանի սկզբունք: (Կարինեանին) Դուք ազատ էք, կարող էք գնալ:

ԿԱՐ. (Սեղանի վրայից վերցրել է հաշուետետրը:) Ես ուզում էի ձեզ յիշեցնել...

ԲԱԳՐ. Ձեր ռոճկի մասին: Գիտեմ: Լաւ, լաւ, կըմտածեմ:

ԿԱՐ. Վեց ամիս է միկնոյնն էք ասում: Հարիւր ռուբլի ամսականը իմ տաժանակիր աշխատանքի համար շատ չնչին վարձ է:

ԲԱԳՐ. Բաւական մեծ վարձ է, եթէ համեմատենք ձեր չնչին կրթութեան հետ: Մեր ժամանակում գնահատւում է միայն տաղանտը և գիտութիւնը:

ԿԱՐ. Իսկ երկար տարիների բարեխիղճ և ազնիւ ծառայութիւնը ոչինչ:

ԲԱԳՐ. Լաւ, հեռացէք: Ես չեմ սիրում, երբ մարդիկ աշխատում են ինձ բան սովորեցնել: Յըտեսութիւն:

ԿԱՐ. Գնում է գրասենեակի դժգամակ ուժով: Մի փոքր անցած՝ այնտեղ տիրում է մըթութիւն:

Տ Ե Ս Ի Լ II.

ԲԱԳՐԱՏ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

ԲԱԳՐ. (Անհամբեր) Քեռի, այժմ ասա տես-
նեմ, ինչ նորութիւն կայ:

ՍԱՂ. Գոհութիւն Աստծու, ամեն բան կար-
գին է: (Հանդարտ ոտքի է կանգնում, ուղղելով
արխալուղի փեշերը):

ԲԱԳՐ. Օթարեանն եկե՛լ է այստեղ:

ՍԱՂ. (Ուսերը վեր քաշելով) Ես ինչ գիտեմ,
խօս պահապան չեմ: (Սկսում է ծանր քայլերով
անց ու դարձ անել):

ԲԱԳՐ. Անհրաժեշտ է իմանալ, տեսնուե՞լ է
նա Մարգարտի հետ:

ՍԱՂ. Կարող է տեսնուած լինել, կարող է
չլըինել, Աստծու բանն է:

ԲԱԳՐ. Ես չեմ կարողանում ամբողջ օրը
Մարգարտին հանդիպել: Զրգիտեմ ինչու, 'սա
փակուել է իւր սենեակում և ոչ ոքի չի ըն-
դունում:

ՍԱՂ. Աստծու բանն է:

ԲԱԳՐ. Առ հասարակ այսօր մեր տանը տար-
օրինակ տրամադրութիւն է տիրում: Նկատեցի՞ր,
հայրիկը որքան փոխուած էր ճաշի ժամանակ:
Ես երբէք նրան այդպէս անկապ խօսելիս չեմ
տեսել: Նա սովորականից աւելի էր գինի խմում:
Այդ արթուն մարդը, կարծես, ուզում էր գիտ-
մամբ հարբել:

ՍԱՂ. Աստծու բանն է:

ԲԱԳՐ. Քեզ ինչ է պատահել, չեմ հասկա-
նում: Այսօր շատ շուտ-շուտ ես յիշում Աստծու
անունը:

ՍԱՂ. Ես Աստծուն միշտ յիշում եմ: Դու
էիր, որ ուզում էիր ինձ շեղել նրա ճանապար-
հից քո ուսումնական բացադրութիւններով:

ԲԱԳՐ. (Կանգ է առնում եւ նայում նրան
խորը խորը): Դու ինձ յանդիմանում ես: Այդ
վատ չէ, վատ չէ: Ես ինքս պատրաստուել էի
քեզ մի թեթեւ նախատինք տալու:

ՍԱՂ. Նախատինք տալով: Ի՞նչ: Ինչո՞ւ հա-
մար, ինչ եմ արել:

ԲԱԳՐ. (Մօտենալով, ծնող դնում է նրա
ուսի վրայ եւ կէս ըստեկամաբար, կէս լուրջ)
Արի, պատուելի քեռի, խոստովանիր, որ դու
շատ կրքանկանայիր համոզուել, որ (Ձեռը դէպի
երկինք ընթացնելով) այնտեղ ոչինչ չըկայ:

ՍԱՂ. Եանի ի՞նչ ես ուզում ասել, պարզ
խօսիր:

ԲԱԳՐ. Ուզում եմ ասել, պատուելի քեռի,
որ քեզ նման մարդկանց համար շատ ձեռնտու է
ոչ այնտեղ (Ձեռը ընթացնում է դէպի երկինք):
Երկիւղ ունենալ և ոչ այստեղ: (Ձեռը խփում է
Սաղաթէլի սրտին):

ՍԱՂ. Իսկ դ՞ու ինչ ես, դ՞ու: Դ՞ու ումից
կամ ինչից ես վախենում, անհաւատ:

ԲԱԳՐ. Ե՞ս: Ահա (Ձեռը զարկում է իւր ծա-
կատին) թէ ինչիցն եմ վախենում: Իմ միակ Աս-

տուածը բանականութիւնն է: Հիմայ, քեռի, դառնանք գործնականին: Ասա, տեսնեմ, քսան ու հինգ տարուայ ընթացքում որքան ես գողացել էի զբարեաններէց:

ՍԱՂ. (Ցնցուով է եւ վիրաւորուած ծնունով): Ի՞նչ, գողացել: Հարբած ես, ինչ է:

ԲԱԳՐ. (Սառն լըջութեամբ) Ես երբէք չեմ հարբում: Լսիր, քեռի, հօրս հարստահարել ես, ներել է, այդ իւր հաշիւն է, իսկ ես... ես խոհարհաբար խնդրում եմ, իմ գործերում ձեռներդ մի փոքր մաքուր պահես:

ՍԱՂ. Տէր Աստուած, Տէր Աստուած, այս տղան գժուել է:

ԲԱԳՐ. Մի քիչ առաջ, երբ քննում էի գործարանիս հաշիւները, նկատեցի, որ քո ձեռքով գնուած նիւթերը մէկով մէկ աւելի թանգ են նստել: Ծախքերի համար արդարացուցիչ փաստեր չես ներկայացրել: Ինչ-որ էլ ներկայացրել ես, կեղծ է: Մի խօսքով, բաւական վերադիր ես արել: Ես պիտեմ, որ քո արածը սովորական բան է գործակատարների համար, բայց իմ վերաբերմամբ զգոյշ կաց:

ՍԱՂ. (Վրդովուած՝ զանազան խոշոր շարժումներ է անում, կարծես, պատերին քողոքելով): Այստեղ մտիկ արէք, սրան, սրան, չի աւաչում, իւր հարադատ քեռուն գող է անուանում: Եւ երկինքը չի որոտում, պատերը ձայն չեն հանում: Վայ մեզ, վայ մեր օրին:

ԲԱԳՐ. Էէ, թող այդ բօշայական ձևերը:

Նրանք ինձ խաբել չեն կարող: Ես քեզ կրկին անգամ խնդրում եմ, ձեռներդ մաքուր պահիր: Ես արթուն մարդ եմ և վրիժառու, մօրս եղբօրն անգամ չեմ խնայել:

ՍԱՂ. Ահա՛մօթ, չի էլ կարմրում ասածներէց:

Տ Ե Ս Ի Լ III.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ԱՆԴՐԷԱՍ:

ԱՆԴՐ. (Գալիս է ծախի դռներից: Ներքուստ անհանգիստ է, քայց աշխատում է անդորր ծնւննալ): Հիմայ ի՞նչ անենք, Սաղաթէլ: Կարծեմ, վատ չի լինիլ գնալ կլուր և մի պուլկա պրեֆերանս խաղար Վաղուց է չեմ եղել այնտեղ: Հը՛մ, ի՞նչ կասես, պարոն ինժեներ:

ԲԱԳՐ. Շատ ուրախ եմ, որ ուզում ես հասարակութեան մէջ երևալ: Կլուր չըգնալդ չար լեզուներին հաղար ու մի բամբասանքի նիւթ է տալիս: Բայց ես զարմանում եմ, որ այդպէս հանգիստ ես:

ԱՆԴՐ. Ինչո՞ւ չըպիտի հանգիստ լինիմ: Փառք Աստծու, խօսմ տունս կրակ չի ընկել կամ վէքսերներս պրօտեստ չեն անում: (Անհանգիստ նայում է դէպի այն դռները, ոսկից դուրս է եկել):

ԲԱԳՐ. Երէկ դու այդպէս չէիր խօսում:

ԱՆԴՐ. Երէկը երէկ էր, այսօրը—այսօր: Սաղաթէլ, այդ տէրոդորմեան տուր ինձ: (Սաղաթէլը տալիս է): Էհ, փառք Քեզ, Աստուած, մեծ

է Գո ողորմութիւնը: (Նստում է իւր գրասեղանի վրայ):

ԲԱԳՐ. Հայրիկ, ուրեմն, դու այլ ևս չե՞ս վախենում Օթարեանից:

ԱՆԴՐ. (Ժիծաղով է նետադաշին, արուստական ծիծաղով): Հի հի հի, լսեցի՞ր, Սաղաթէլ: Ասում է, Օթարեանից չե՞ս վախենում: (Որդուն) Ո՞վ է Օթարեանը, ե՞րբ եմ ես նրանից վախեցել կամ ումից եմ վախեցել: Անդրէաս էլի դարձա՞ւ վախեցող պատուհներից չէ: (Դարձնաւ նայելով ծախի դռների կողմ): Սաղաթէլ, տես ո՞վ կայ այն սենեակում: (Բազրատին) Յիմար բաներ ես խօսում:

ՍԱՂ. (Նայել է ծախի դռներով դէպի ներս): Այնտեղ ոչ ոք չըկայ:

ԱՆԴՐ. Աչքիս մէկն երեւոյց սպիտակ հագըստով, երկայն մազերով: Ծածկիւր այն դռները: Օթարեան—չէ, շուն, կատու, մուկ, խէզ:

ԲԱԳՐ. (Ուշադիր դիտել է հօրը): Զարմանում եմ: Երէկ դու համարեա սարսափում էիր Օթարեան անունից, այսօր ծաղրում ես նրան: Իսկ ես, ընդհակառակը, երէկ նրան արհամարհում էի, այսօր չեմ կարող:

ԱՆԴՐ. Այդ քո գործն է: Ինչ ուզում ես, արա: Դէհ, Սաղաթէլ, գնում ենք կլուբ, թէ չէ:

ՍԱՂ. Համաձայնութեան նշան է անում:

ԲԱԳՐ. Երէկ երեկոյ ես Մարգարտի մօտ տեսայ և կարգացի այն թղթերը, որոնց գոյութիւնը քեզ յայտնի է: Եթէ Մարգարտի այդ թղթերը

վերագարձել է Օթարեանին, չըզիտեմ ինչպէս կարելի է հանգիստ լինել:

ԱՆԴՐ. Դու կարող ես այդ մասին չըմտածել: Գործարանդ կիսատ չի մնալ:

ԲԱԳՐ. (Ուրախացած) Ի՞նչպէս, հայրիկ, բացաղբիւր, չե՞ որ գործը որքան քեզ, նոյնքան էլ ինձ է վերաբերում:

ԱՆԴՐ. (Վրդովուած) Դադարելո՞ւ ես, թէ՞ չէ: Գլուխս տրաքեցրի՞ր: Ես այսօր տրամադրութիւն չունիմ այդ մասին խօսելու:

ԲԱԳՐ. (Տարակուսանքով նայում է նախ ներս, ապա Սաղաթէլին): Ոչինչ չեմ հասկանում: Պէտք է անպատճառ տեսնուել Մարգարտի հետ: Ես կըզնամ և ուժով էլ լինի կըմտնեմ նրա սենեակը: Այստեղ մի բան կայ, որ ինձանից թագցնում էք (Դնում է ծախի դռներով):

Տ Ե Ս Ի Լ IV.

ԱՆԴՐԷԱՍ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

ԱՆԴՐ. Ա՜հ: (Նետադաշին թափով տէքողորման ձգում է սնդանի վրայ եւ վեր է կենում): Քիչ էր մնում բերանիցս խօսք թոցնէի: Զի լինում, Սաղաթէլ, չի լինում, ինչքան աշխատում եմ հանգիստ ձևանալ, չեմ կարողանում:

ՍԱՂ. Մարդասպանն էլ վերջի վերջոյ մարտում է իւր յանցանքը: Դժուարն այսօր է, էգուց, յետոյ կըմոռանաս, կըզնայ:

ԱՆԴՐ. Այդ աղջկայ կերպարանքը կէս գիշերին, սարսափած դէմքը, ձայնը... Ես մինչև գերեզման չեմ մոռանալ:

ՍԱՂ. Երեխայ ես, ուրիշ ոչինչ: Դու այն ասա—ուրիշները չիմանան, թէ չէ՝ Մարգարիտն ինչ: Նա աղջիկդ է, կրների քեզ:

ԱՆԴՐ. (Անցուղարձ անելով): Մի ասա, չես իմանում ինչ եմ զգում: (Ցնցունելով): Տես, ով կայ զրասենեակում, ձայն լսեցի:

ՍԱՂ. (Նայում է) Ոչ ոք չըկայ: (Դռները ծածկում է, յետոյ ակրողորմեան վերցնում):

ԱՆԴՐ. Ամեն կողմից ձայն եմ լսում, ամեն տեղ մարդիկ եմ տեսնում: Ի՞նչ կըմտածի հիմայ իւր հօր մասին: Նա, երևի, ամօթից տանջւում է: «Հայրիկ» որ գողաց, սարսափից ոտներս թուլացան, քիչ էր մնում դռների մօտ ընկնէի: Սաղաթէլ, ինձ թւում է, որ նա իմ հոգեհան հրեշտակն է, հետևում է ինձ շուաքի պէս և վերջը պիտի բռնի օձիքս և ասի. «հաշիւ տուր, ես քո դատաւորն եմ»: Ի՞նչ պիտի ասեմ: Սաղաթէլ, ես ու դու շատ բաներ ենք արել, բայց այս մէկը չենք մարսիլ, կըմնայ մեր կոկորդում, կըտեսնես...

ՍԱՂ. Ի հարկէ, եթէ քեզ այդպէս կըպահես, ինքդ քեզ փորձանքի մէջ կըզգես: Պէտք է սառը լինել, այնուամէն էլ չըզգել: Մտածիր, թէ ինչ ասագին հարստութիւն ես ազատել, այն ժամանակ արածդ քեզ ոչինչ կերևայ: (Լռութիւն) Հա, քանի միտդ է, խոստումդ կատարիր: Մի փոքրիկ թուղթ

տուր, որ հինգ հարիւր սաժէն հող քաղաքի այս ինչ տեղում բաշխում ես ինձ:

ԱՆԴՐ. Անաստուած, դու հէնց քո մասին ես մտածում: Ազնի:

ՍԱՂ. (Հեզնաբար) Ազնի, քսանից մէկն է ինձ տալիս, էլի ես եմ ազահը:

ԱՆԴՐ. Լաւ, յետոյ կըտամ:

ՍԱՂ. Ոչ, ոչ, հիմայ, յետոյ կուրանաս: Ես քեզ ճանաչում եմ:

ԱՆԴՐ. (Կատաղելով) Յետոյ, ասում եմ:

ՍԱՂ. (Նայում է նրա՝ սուր եւ խորհրդաւոր հայեացքով) Դու գիտես:

ԱՆԴՐ. (Հասկանում է նրա միտքը) Աա, Սաթայէլ, դու հօրդ գերեզմանն էլ տակն ու վրայ կանես մի ոսկու համար: (Մօտենալով զրասենեակին) Տուր ինձ մի կտոր թուղթ:

ՍԱՂ. Ես արդէն ինքս գրել-պատրաստել եմ, մնում է, որ ստորագրես: (Հանում է իւր զրպանից մի զրած թուղթ եւ տալիս է նրան):

ԱՆԴՐ. (Թուղթը կարդալով) Սատանայ, նօտարիուսի պէս է գրել: Հինգ հարիւր սաժէն: Քաղաքի կենտրոնում, ամենալաւ տափերիցս մէկը: Շատ է, այսքանը չեմ կարող տալ:

ՍԱՂ. (Սառն) Խոստացել ես:

ԱՆԴՐ. Շատ է, ասում եմ: Կէսը նաւիրելու եմ քաղաքային ուսումնարանի համար: Վաղուց եմ խնդրում ինձ այդ մասին:

ՍԱՂ. Լաւ բարեգործութիւն է, ուրիշի հաշուով: Ստորագրիր:

ԱՆԴՐ. Շատ է, ասում եմ:

ՍԱՂ. (Ստանութեամբ ձեռք մեկնելով, որ թուղթը վերցնի): Դեռ գիտես: Ես կարծում էի, որ ագնիւ վաճառականն լւր խօսքի տէրը պիտի լինի:

ԱՆԴՐ. (Ատամները կրճատելով) Աա, գազան: (Ստորագրում է):

ՍԱՂ. Թուղթը վերցնում է, կանխապէս ստորագրութիւնը ցածքիչով չորացնելով, և ծոցը դնում): Շնորհակալ եմ: Այժմ կարող ես ինձ վրայ յոյս դնել: Դէ լաւ, քիչ մտածիր: Մեղքն այն ժամանակ է մեղք, երբ յայտնի է հասարակութեանը: Իսկապէս ի՞նչ ես արել: Մի քաղցած գայլի ատամները հանել ես—պրծաւ գնաց: Թող այժմ գոռայ, ինչքան ուզում է, թէ էլիզբարովը նրա հօրը կողոպտել է: Փաստեր կը պահանջենք:

ԱՆԴՐ. (Ականջ է դրել ուշադիր այնպիսի ղէմքով, որից երևում է, թէ շատ ցանկանում է համոզուել): Այո, փաստեր կը պահանջենք: Թող այժմ գնայ դատարան: Այժմ ես եմ նրա դատաւորը: «Պարոն, կասեմ նրան դատաւորների առաջ, հաստատիր, բեր ապացոյցներ և ժառանգութիւնդ ստացիր»: Նա ապացոյցներ չունի, հա հա հա, չունի, կորել են, անհետացել: Եւ ես կը թքեմ նրա երեսին, վրէժս կառնեմ: Օօօ, Սաղաթէլ, ես շատ եմ տանջուել: (Բաց է անում քանաչիով զրասեղանի արկղը) Ահա, այստեղ է նրա լեզուն, գոռոգութիւնը, նրա հոգին: (Հանում է ծրարը և նայում): Երէկ ես էի նրա

ձեռքում, այսօր նա է իմ ճանկերում:

ՍԱՂ. Այրիբ, կորչեն, ինչո՞ւ ես պահում:

ԱՆԴՐ. Օօ, այնպիսի մի խարոյկ սարքեմ, որ քէֆդ դայ: Բայց դեռ թող մնայ այստեղ, թող տեսնեմ, կշտանամ: (Թղթերը յետ է դնում): Մտէք այստեղ: Անդրէաս էլիզբարովի ձեռքից Գաբրէլ Հրեշտակապետն էլ չի կարող ձեզ ազատել: Էհ, այժմ ումիցն եմ վախենում: Իմ աղջկանից:

ՍԱՂ. Նա երբէք քեզ չի մատնիլ:

ԱՆԴՐ. (Յնցունելով, քանաչին շտապով զընկանն է դնում): Ահ, ոտքի ձայն լսեցի: Տես, ով է գալիս: Պէտք է սառնարիւն լինել...

ՍԱՂ. (Մօտեցել է նախասննակի դռներին, քսց արել ու նայել): Նա է: (Դէպի նախասննակ): Համեցէք... (Յետ է քաշում, գլուխ տալով Օթարեանին):

Տ Ե Ս Ի Լ V.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՕԹԱՐԵԱՆ:

ՕԹԱՐ. (Ներս է մտնում անհանգիստ ղէմքով, գլուխ է տալիս Անդրէասին, անուշադիր թողնելով Սաղաթէլին: Վերարկուով է): Ներեցէք, որ ձեզ անհանգստացնում եմ: Ասացէք, ի սէր Աստուծոյ, ի՞նչ է պատահել ձեր տանը: Ինձ ասացին, որ մայրիկն ու օրիորդ Մարգարիտը յանկարծակի հիւանդացել են:

ԱՆԴՐ. Շնորհակալ ենք, պարոն, որ այդպէս մտածում ես մեր մասին: Բայց մեր տանը հիւանդ չըկայ: Ուրիշ:

ՕԹԱՐ. Պարոն Անդրէաս, ես գիտեմ, որ ամեն բան արդէն յայտնի է ձեզ: Ձեմ թագցնիլ, ինձ համար Մարգարտի առողջութիւնը թանգ է: Ահա երրորդ անգամն է այսօր գալիս եմ, ինձ չեն ընդունում, ասելով թէ հիւանդ է: Այդ ինձ վախեցնում է: Անկարելի է, որ Մարգարտը թեթեւ տկարութեան պատճառով ինձ չընդունի: Անշուշտ նա շատ ծանր հիւանդ է:

ԱՆԴՐ. (Հեզուարար) Սաղաթէլ, լսում ես: Մարդը տանջւում է: Հանգիստ կաց, պարոն, իմ աղջիկը հիւանդ չէ, միայն երեւի չի ուզում քեզ ընդունել: Սաղաթէլ, կարծեմ, ժամանակ է կլուք գնալու:

ՍԱՂ. Ի հարկէ: (Նշան է անում Անդրէասին, որ իրան սառն պահի):

ԱՆԴՐ. Էհ, քնաց բարով, պարոն սիրահար: Մեզ ներքը, գործ ունինք: Եթէ ուզում ես, կարող ես նստել, հանգստանալ: Բազրատը տանն է, կարելի է նա քեզ ընդունի: (Անցնում է ընտրի խորքը դուրս գնալու համար):

ՕԹԱՐ. (Ձարմացած մի քանի վայրկեան լուռ դիտել է նրան): Ձարմանալի է, բոլորովին անհասկանալի...

ԱՆԴՐ. (Սառն նայելով իւր ժամացոյցին) Ի՞նչն է զարմանալի, պարոն փիլիսոփայ:

ՕԹԱՐ. Ձեր խօսակցութեան եղանակը, ձեր դէմքի հեգնական արտայայտութիւնը, ձեր սառնութիւնը:

ԱՆԴՐ. (Տաքանալով) Բաս ի՞նչպէս կընրամայես խօսել, աղաս, հըը: Ուզում ես, որ վիզս ծռեմ, վախենամ, աղաչեմ, պաղատեմ: (Լուրջ եւ խիստ) Հերիք է: Դու չըհասկացար պատիւդ: Ես խոնարհուեցի քրիստոնէաբար, դու գլխիս նստեցիր: Համբերութիւնն էլ չափ ունի: Այժմ կարող ես գնալ, ուր ուզում ես. իմ տան դռները քեզ համար փակ են:

ՍԱՂ. (Առանձին Անդրէասին) Մի տաքանար, լաւ չէ:

ՕԹԱՐ. (Յուզուած եւ ապշած մի քանի վայրկեան լուռ նայում է): Ահա թէ ինչ: Ուրեմն, կաշկանդուած լեզուի կապերը քանդուել են: Ուրեմն, երէկուայ օրն այստեղ մոռացուել է: Այսօր իմ առջև փակում էք այն դռները, որոնց երէկ բաց էիք անում կրօնգնելի՞ վրայ: Ասացէք, պարոն Անդրէաս, դուք ինձ ուզում էք վիրաւորել իսկապէս, թէ՞ կատակ էք անում:

ԱՆԴՐ. Ես գեաղա-գիւղաների հետ կատակ չեմ անում:

ՍԱՂ. Անդրէաս, Անդրէաս...

ԱՆԴՐ. (Վրդովուած) Թող ինձ, բաւական է ինչքան երես տուեցի լակոտի մէկին:

ՕԹԱՐ. (Կատաղի) Պարոն...

ԱՆԴՐ. Գոռա, որքան ուզում ես: Ձայնդ եօթերորդ երկինք կըբարձրանայ, բայց Աստծուն

չի հասնիլ: Շարունակիր էլի, ինչո՞ւ ես լռել: «Դուք ինձ օգնելով, ինձ վերաւորել էք: Ես ինքնասէր մարդ եմ, տանջուել եմ: Դուք իմ փողերով էք ինձ որդեգրել: Ձեր հարստութեան կէսն իմն է: Տուէք»: Անպատկառ: Ահա վեց ամիս է ես զրկուել եմ հանգստութիւնից, քնից, ախորժակից: Քո տարածած սուտ լուրերը տանջում էին ինձ գիշեր-ցերեկ: Քո պատճառով մարդիկ սկսել էին ինձ համարել գող և քիչ էր մնում երեսիս թրէին: Քառասուն տարուայ մէջ աշխատած անունս ու պատիւս ոտնատակ էին լինում: Այժմ... այժմ բաւական է: Դու սպառնում ես ինձ դատի՞ կանչել: Համեցէք, ճանապարհը բաց է, կարող ես գնալ: Իսկ իմ տան տան դռները փակ են քո առջև և յաւիտեան չեն բացուիլ:

ՍԱՂ. (Մեկուսի) Այս ժաղըն ինքն իւր գործը փչացնելու է:

ՕԹԱՐ. (Լսել է մերթ զարմացմամբ, մերթ վրդովուելով, մերթ իրան զսպելով): Եւ այդ համարձակ լեզուով խօսողը Անդրէաս էլիգբարեա՞նն է: Նա, որ աշխատում էր ինձ մի քանի հազար ռուբլով կաշառել, որպէս զի ես հրաժարուի՞մ իմ արդար պահանջից: Դուք ինձ մինչև անգամ ծաղրում էք: Դուք ինձ վաճառում էք ձեր տնից, ինչպէս մի փողոցային սրիկայի: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ ես մինչև այսօր խնայել եմ ձեզ յանուն ձեր աղջկայ սիրո՞յն: Ասացէք, այդ ի՞նչ կերպարանափոխութիւն է, Ո՞վ կամ ի՞նչը ձեզ ազատեց երէ-

կուայ ողորմելի դրութիւնից: Ո՞վ ներշնչեց ձեզ այլքան քաջութիւն:

ԱՆԴՐ. Ես քո սպառնալիքներից մազի չափ չեմ վախեցել:

ՕԹԱՐ. Սուտ էք ասում, պարոն: Դուք ինքներդ այս րօպէիս խոստովանեցիք, որ ես ձեզ զրկել եմ քնից ու հանգստութիւնից: Կընշանակէ, դուք համոզուած էիք, որ ձեր հանգստութիւնն ինձանից է կախուած: Զգում էիք, որ բաւական է ես ցանկանամ, և դուք կըսողաք իմ ոտների տակ:

ԱՆԴՐ. Լիբբե... (Յարձակում է վրէժն):

ՍԱՂ. (Մէջ ընկնելով) Անդրէաս, Անդրէաս. (Լռութիւն):

ՕԹԱՐ. (Բռունցքները սեղմելով, ուզեցել յարձակունել, քայքայել է իրան): Ոչ ոչ, չեպիտի խելագարուել: Պէտք է իմանալ ինչ է անցել այստեղ: Ես ոչինչ չեմ կարող ասել: Հարկաւոր է տեսնուել Մարգարտի հետ: Նա ինձ կասի ճշմարտութիւնը: Երկուսից մէկը—կամ ես խաբուած եմ այդ աղջկանից կամ այս մարդը մի զարհուրելի չարագործ է: Մարգարտը կըբացադրի գաղտնիքը: Նա պարտաւոր է բացադրել: Ես նրան հաւատացել եմ ինչպէս երկնային դատաւորի: Ես կըտեսնուեմ նրա հետ թէկուզ մահուան անկողնում լինի: (Քայլերն ուղղում է դէպի նախասենեակ):

ԱՆԴՐ. (Սաղաթէին) Հրամայիր ծառաներին, որ ներս չըթողնեն նրան:

ՕԹԱՐ. (Կանգ առնելով) **Զգուշացէք,** պարոն, ապա թէ ոչ՝ ձեզ հետ կըկորչի և ձեր աղջիկը: (Շտապով անցնում է նախասենեակ):

ԱՆԴՐ. (Բարձր ձայնով) **Վարդան:** Դժուար արեք նրան, դուրս: (Դիմում է նախասենեակի կողմ):

ՍԱՂ. (Բռնում է նրա թեւից): **Համբերիր,** մարդ **Աստծու,** համբերիր: Լաւ մտածիր, ինչ ես անում:

ԱՆԴՐ. (Մի կերպ ուշքի գալով) **Ճշմարիտ** ես ասում, ես չըպիտի տաքանայի: Թող ինքը փրփրէր: Բայց ի՞նչ անեմ: **Հոգիս** բերանս է բերել: **Տես,** որտեղ գնաց:

ՍԱՂ. (Նայում է նախասենեակի դռներով) **Դռները** բաց արին: **Բազրատը** խնդրում է նրան ներս մտնել:

ԱՆԴՐ. Ի՞նչ պիտի անենք, եթէ **Մարգարիտը** յայտնի նրան:

ՍԱՂ. **Վկան** ես չեմ, մարդ **Աստծու,** ոչ տեսել եմ, ոչ լսել:

Տ Ե Ս Ի Լ VI.

ԱՆԴՐԷԱՍ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԵՒ ՍԱՂԱԹԷԼ:

Յետոյ առանց Սաղաթէլի:

ՄԱՐԳ. Դուրս է գալիս ծախից եւ կանգ է առնում դռների առջեւ: Գունատ է, դէմքի վրայ

նրեւում են անքնութեան եւ հոգեկան տանջանքների հետքեր:

ԱՆԴՐ. Տեսնելով նրան, ուժգին ցնցում է, ըայց եւ արագութեամբ իշխում է իրան:

Մի քանի վարկեան պատկերաւոր լուծիւն:

ԱՆԴՐ. Կանգնած է քսի մէջ տեղում:

ՄԱՐԳ. Կանգնած է ծախ դռների մօտ եւ չի նայում հօրը:

ՍԱՂ. Անցել է քսի աջ կողմը եւ տէրողորմեան ձեռին նայում է առաստաղին:

ՄԱՐԳ. (Ուզում է խօսել, ըայց նեղում է Սաղաթէլի ներկայութիւնից): **Քեռի,** մայրիկը, կարծեմ, ուզում էր քեզ տեսնել:

ՍԱՂ. (Մեկուսի) **Ցանում է ինձ:** (Հանդարտ քայլերով անցնում է աջից դէպի ծախ եւ դուրս է գալիս ծախ դռներով: Ճանապարհին յատակի վրայ տեսնելով ինչ-որ թուղթ, վերցնում է եւ դնում Բազրատի սեղանի վրայ):

ՄԱՐԳ. Սաղաթէլին ծանապարհ դնելով, դռները նտեւից ծածկում է:

ԱՆԴՐ. Լսեցի, որ հիւանդ ես, ինչո՞ւ ես վերկացել:

ՄԱՐԳ. (Այնքան կլանում է իւր մտքերով, որ զրնթէ չի լսում նրան): **Հայրիկ,** նա եկաւ ինձ տեսնելու, չըկարողացայ նրան ընդունել: Երբորդ անգամն է գալիս է այսօր, ես փախչում եմ նրանից: **Հայրիկ,** տուր ինձ միջոց նրան պարզերես հանդիպելու:

ԱՆԴՐ. Ձեմ հասկանում, ինչ ես ուզում
ինձանից:

ՄԱՐԳ. (Դողդոջուն ճայնով, ըայց հաստատ)
Ազնուութիւն:

ԱՆԴՐ. Ես այն եմ, ինչ-որ կամ, ոչ աւելի,
ոչ պակաս: Դու չես կարող ինձ խրատել:

ՄԱՐԳ. Մի տանջիր ինձ, հայրիկ, ես չեմ
կարող գիմանալ քո անպատուութեանը:

ԱՆԴՐ. Եթէ անպատիւ բան էր, ինչո՞ւ ինձ
ստիպեցիր անել:

ՄԱՐԳ. Ես ուզում էի անունդ խայտառա-
կութիւնից ազատել:

ԱՆԴՐ. (Դառն հեզնական ծիծաղով) Ազա-
տե՞լ: Ոչ, ընդհակառակը, դու ուզում էիր ինձ
աւելի խայտառակել: Դու ուզում էիր ինձ զո-
հել քո... սիրականին: (Վերջին ըստը արտասա-
նում է վիրատրական շեշտով):

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, մի ասա այդ բանը, մի ասա:

ԱՆԴՐ. Ինչպէս չասեմ: Նրան ճանաչելու
օրից հարազատ ծնողիդ մոռացել ես: Նրա մի
համբոյրը քեզ համար աւելի թանգ է քան իմ
պատիւը:

ՄԱՐԳ. Երգւում եմ մեր զերդաստանի ա-
նունով, որ սխալում ես: Ձեմ թաղցնում, ես
սիրում եմ Օթարեանին: Բայց քո պատիւն աւե-
լի եմ սիրել, որովհետեւ իմ ծնողի ազնուութիւնն
աւելի բարձր է ինձ համար, քան իմ երջան-
կութիւնը:

ԱՆԴՐ. Սո՛ւս, անամօթ, մի համարձակուի՞ր

մօտս խօսել քո սիրոյ մասին: Ես շատ լաւ գի-
տեմ, որ դու ուզում էիր ինձանից խլել հարս-
տութիւնս, տալ այդ գեաղային, որ յետոյ միա-
սին աւելի փառաւոր ապրէիք: Քո օժիտը քեզ
քիչ էր թւում:

ՄԱՐԳ. Կարող եմ երգուել, հայրիկ, որ ինքդ
էլ չես հաւատում քո ասածին: Դու շատ լաւ
գիտես, որ ես երբէք քո հարստութեան վրայ
աչք չեմ ունեցել:

ԱՆԴՐ. (ծաղրով) Ի հարկէ, դու այս աշխար-
հից չես, քեզ մայր չի ծնել: Բաւական է, դու
սիրտ չունիս, դու ատում ես ինձ, դու իմ թըշ-
նամին ես:

ՄԱՐԳ. Շատ լաւ, թող այդպէս լինի: Բայց
մի օր կը համոզուես, որ ոչ ոք քեզ չի սիրել
այնչափ, որչափ ես:

ԱՆԴՐ. Ինչո՞ւ ես եկել գլխիս, ասա կարճ,
կտրական:

ՄԱՐԳ. Յետ տուր ինձ այդ թղթերը, յետ
տուր:

ԱՆԴՐ. (Կծու ծիծաղ): Հա հա հա, յետ
տուր: Անդրէաս էլիզբարով, լսում ես, տուր
սուրդ թշնամուդ ձեռը, վիզդ ծոիր, որ նա կտրէ:
Ձէ, որդի, փառք Աստծու, դեռ չեմ դժուել:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, մի ծաղրիր իմ տանջանքը,
եւ չեմ կարող գիմանալ:

ԱՆԴՐ. (Եղանակը փոխելով) Ի՞նչ թղթեր
ես ուզում, աս, ի՞նչ թղթեր: Ես ոչ մի թուղթ
չեմ տեսել, չեմ ունեցել և չունիմ, գնա բանիդ:

ՄԱՐԳ. (Ձեռները ջարդելով) Աստուած իմ...

ԱՆԴՐ. Այո, դու երազ ես տեսել, ուրիշ տշինչ...

ՄԱՐԳ. Կեանքս կըտայի եթէ երազ լինէր: Երբ ես լսեցի բանալիների ձայնը, արթնացայ և լուսամտի թոյլ լուսով տեսայ քո անեղ կերպարանքը, չըհաւատացի աչքերիս: Մի քանի րոպէ, սարսափից քարացած, դիտում էի արարքդ: Ախ, այն ինչ վայրկեան էր, երբ դու հեռացար վախկոտ քայլերով և ես հետևեցի քեզ: Այնտեղ, դահլիճում, քո սարսափած դէմքի վրայ կարդացի իմ դատավճիռը: Դա ինձ համար կայծակի հարուած էր: (Երեսը դարձնելով, աշխատում է արտասուքը զսպել):

ԱՆԴՐ. Երազ չէ, բայց ինչ է: Երէկ ամբողջ գիշերը ես տանը չեմ եղել: Քեռիդ վկայ է...

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, եթէ ինձ չես խնայում, խնայիր քեզ: Սիրտս վկայում է, որ այդ թղթերը պէտք է քո գլխին մի փորձանք բերեն:

ԱՆԴՐ. Դէ, հերիք է, համբերութիւնս մի կտրիր, ես սկսում եմ կատաղել:

ՄԱՐԳ. Առ, այլ ևս քո սպառնալիքներից չեմ վախենում: Իմ ամենամեծ պատիժը երէկուայ քո արածն էր:

ԱՆԴ. (Կատաղած) Դէ դուքս, դուքս, անպատկառ: Դու կարող ես ինձ որդեսպան դարձնել:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, միթէ չես մտածում, որ ես կարող եմ քո գողութիւնը պատմել բոլորին, առանց քեզ խնայելու:

ԱՆԴՐ. Մինչև բերանդ բաց անելը, ես այդ յանդուգն լեզուդ տակահան կանեմ և կըշարտեմ շներին: Դէհ, կորիր, քանի որ սատանան ինձ չի յաղթել:

ՄԱՐԳ. (Յուսահատ) Աստուած իմ, ինչ անեմ: Նա սիրտ չունի: Հայրիկ, սիրելի, թանգագին ծնող, տուր ինձ այդ թղթերը: Այսօր ես պարտաւոր եմ նրանց վերադարձնել իրանց տիրոջը: Ես ազնիւ խօսք եմ տուել: Նա այնտեղ, հիւրասենեակում սպասում է: Ես փախայ նրանից, ինչպէս դու: Տուր, եթէ՝ մազի չափ յարգում ես քո աղջկայ պատիւը:

ԱՆԴՐ. Անէծք քեզ, չար Սաթայէ: Ասում եմ քեզ, որ իմ մօտ ոչինչ չըկայ:

ՄԱՐԳ. Հայրիկ, դու ինձ լաւ չես ճանաչել: Ես քիչ եմ խօսել, բայց շատ եմ մտածել և զգացել: Ես պատրաստ եմ վեանքս զոհել պատուիդ համար, բայց պատիւս արատաւորել հարատութեանդ համար — չեմ կարող, անգոր եմ: Դու պէտք է ազատես ինձ խայտառակութիւնից: Այդ քո պարտքն է, որովհետև դու հայր ես: Տուր ինձ իմ պատիւը, ես առանց պատուի մի ժամ անգամ ապրել չեմ կարող:

ԱՆԴՐ. (Ատամները կըծտելով) Հեռացիր, աղջիկ, արիւնս գլխովս է տալիս:

ՄԱՐԳ. Ոչ, չեմ հեռանալ, մինչև որ չըստանամ այդ թղթերը: Զրկիր ինձ մի կտոր հացից, վռնդիր փողոց: Ես պատրաստ եմ քո վերջին գործակատարի աղախինը դառնալ, պատ-

րաստ եմ դռնէ դուռն ընկնել, ողորմութիւն մուրալ, բայց գող հոչակուել, ոչ, այդ չեմ կարող: Նա ազնիւ է, նա ինձ էլ ազնիւ է համարում: Նա իմ մասին շատ մեծ գաղափար ունի: Եւ յանկարծ գող նրա աչքում: Ոչ, ոչ, հայրիկ, դու բարի ես, խելօք ես, դու այդ թոյլ չես տայ: Տես, հայրիկ, ես չորքում եմ քո առջև: (Չորքում է) Խղճա ինձ, խնայիր ինձ: Քեզանից է կախուած իմ կեանքը: Լաւ լսիր, կեանքս եմ ասում: Մի արա, հայրիկ, այդ բանը, մի արա, գողութիւնը սոսկալի յանցանք է:

ԱՆԴՐ. (Կոտուկ է ինքն իւր հետ): Վեր կաց, ամօթ է, ներս կըմանեն, կըտեսնեն:

ՄԱՐԳ. Ոչ ոչ, ես վեր կըկենամ միայն պատիւս յետ ստացած: Տեսնում ես, խիղճդ արդէն տանջում է քեզ: Մի դարձնիր երեսդ, երդում եմ, երբէք քեզ չեմ դատապարտիլ, երբէք, ոչ մի խօսքով, ոչ մի ակնարկով: Կըպապանձուեմ և կըյարգեմ քեզ առաջուայ պէս: Ես գիտեմ, որ դու մոլորուել ես և այժմ զղջում ես: Հայրիկ, տուր ինձ այդ թղթերը:

ԱՆԴՐ. (Վճռական շարժումն է անում և վեր կենում): Հոգիս բերանս բերեցիր: (Մօտենում է զրասնողանին, արագ քաց է անում արկղը և ծրարը հանում):

ՄԱՐԳ. (Ուրախացած ոտքի կանգնելով) Ահ, ես գիտէի, որ դու բարի ես, որ քո չարութիւնը կեղծ է: Շնորհակալ եմ, հայրիկ, զբանով դու ազատում ես ոչ միայն պատիւս, այլ և կեանքս...

ԱՆԴՐ. Հը՛մ, ձեռք վերցրու: Ես մի հարուածով վերջ կըտամ ամեն բանի: Ի՞նչ արած, դու յամառ ես: (Թղթերը պատռում և ձգում է վառարան): Ահա նրանց տեղը:

ՄԱՐԳ. Քարասիրտ, այդ ի՞նչ ես անում: (Ծշալով յարձակում է, որ խանգարի):

ԱՆԴՐ. (Չի թողնում նրան վառարանին մօտենալ): Կաց, եթէ ոչ քեզ էլ կըգցեմ այնտեղ: Ահ, վերջապէս, ազատում եմ ձեզանից: Վառուեցէք, մոխիր դարձէք, դուք շատ էք այրել իմ սիրտը:

Կռիւ երկուսի մէջ:

ՄԱՐԳ. Թող ինձ. թող ինձ: Դու ինձ ես այրում, ինձ: Բաց թող, բաց թող: (Ուզում է կծոտել հօր ձեռքերը): Ահ, ես թուլանում եմ, ոյժ չունիմ: Լսիր, ես կըգոռամ, կըկանչեմ բոլորին այստեղ, որ տեսնեն քո աւագակութիւնը: Թող: (Ազատուելով հօր ձեռքից, մօտենում է վառարանին) Ահ, այլ ևս ուշ է: Այրուեցին, կորաւ ամեն ինչ: (Բարձրաձայն) Այստեղ եկէք, Ռօզալիա, Բագրատ, ամենքդ եկէք, տեսէք ինչ է կատարում այստեղ: Հայրն այրեց իւր աղջկայ պատիւը: Ահ, կորաւ ամեն ինչ: (Թուլացած ընկնում է աթոռի վերայ: Լռութիւն): Բայց թող այդպէս լինի: (Քայլերն ուղղում է դէպի ձախ դռները: Հանդիպում է Օթարեանին, որ զայիս է նոյն դռներից, ցնցում է և անշարժ մնում):

ԲԱՐԳ. Ներս է մտնում նոյն դռներից Օթարեանից քիչ յետոյ:

Տ Ե Ս Ի Լ VII.

ՆՈՅՆՔ, ՕԹԱՐԵԱՆ ԵՒ ԲԱԳՐԱՏ:

ԱՆԴՐ. Ձեռները մէջքին դրած, կանգնած է
դէպի ծախ:

ՕԹԱՐ. Վերջապէս, տեսայ քեզ: Դու հիւանդ
չես և փախչում ես ինձանից: Լսի՛ր, հայրդ ինձ
անպատիւ արաւ և դուրս վռնդեց իւր տնից: Ես
համարում եմ ստոր մարդ, որ ուզեցել եմ խա-
բեքայութեամբ կորդել նրա հարստութիւնը: Յոյց
տուր նրան իմ թղթերը: Յոյց տուր իսկոյն, ես
այսպէս եմ կամենում: Ես ստորացած եմ, ան-
պատուած: Յոյց տուր այդ ապացոյցները:

ՄԱՐԳ. Լուտ, գունատ, դողդոջուն և ան-
շարժ կանգնած է սլատի տակ:

ՕԹԱՐ. Ահա և՛ եղբայրդ, Այժմ նա ուրիշ
լեզուով է խօսում: Այստեղ մարդկանց գերերը
փոխուել են: Երեկ հայրդ էր ուզում ինձ կաշա-
ռել, այսօր—եղբայրդ: Գոնէ բացադրիր, ինչ է
պատահել: (Լուռ լինելով) Աս, դու լսում ես, ձայն
չէս հանում, կանգնած ես դատապարտեալի պէս:
Երդում եմ հօրս հարստահարուած գերեզմանով,
կամ դուք էք խելագարուել կամ ես: (Մարգար-
տին) Աս, այդ ի՞նչ դաւադրութիւն է: Չէ՞ որ
ես քեզ ընտրեցի՝ դատաւոր: Ո՞ւր են իմ ազա-
ցոյցները: Բեր այստեղ:

ՄԱՐԳ. (Երկար տատանուելով) Զրգիտեմ:

ՕԹԱՐ. Դէհ, լսում ես, Մարգարիտ, գնա՛
բեր այն թղթերը:

ՄԱՐԳ. (Մեղմուշային ստոնութեամբ) Ես այ-
րեցի այն թղթերը: Ահա այնտեղ: (Յոյց է տալիս
վառարանը, երկտրտելու, տանջանքով լի մի հա-
յնացք է ձգում հօր վրայ և թոյլ քայլերով հեռա-
նում է ծախ դռներով:

ՕԹԱՐ. Միաժամանակ մօտենում են վա-
ԲԱԳՐ. յարանիս:

ԲԱԳՐ. Նայում է, փակում է վառարանի դռ-
ներն և ուրախութիւն արտայայտում:

Տ Ե Ս Ի Լ VIII.

ՆՈՅՆՔ, ԱՌԱՆՑ ՄԱՐԳԱՐՏԻ:

Յնտոյ Սաղաթէլ և Սուրէն:

Պատկերաւոր տեսարան:

ՕԹԱՐ. (Ապշած նայում է մերթ մէկին,
մերթ միւսին): Այր^ա է: Ուրեմն, այդ մի որո-
գայթ էր ինձ համար: Մարգարիտը դաշնակից մի
աւագակի: Ոչ, այդ անկարելի բան է: Կասկածել
նրա ազնութեան մասին, կընշանակէ հայհոյել
սրբութիւնը: Նա սուտ ասաց: Նա իրան զրպար-
տեց: Այստեղ մեղաւորն ուրիշ է: (Անդրէասին)
Արդարացրէք ձեր աղջկան, ապա թէ ոչ՝ ես նը-
րան կը վիրաւորեմ:

ՍԱՂ. Ներս է մտնում ձախ դռներից:

ԱՆԴՐ. Սաղաթէլ, գնանք կլուբ: (Քայլերը ուղղում է դէպի նախասենեակ):

Բնակի ետեւից լսում է ատրճանակի պայթիւն:

ԲՈՂՈՐԸ. Յնցում են:

ՍԱՂ. Այդ ի՞նչ էր: (Վազում է յետ ձախ դռներով):

ԲԱԳՐ. Հետեւում է Սաղաթէլին:

ԱՆԴՐ. } Բարացել են:

ՕԹԱՐ. }

ՍՈՒՐ. (Ներս է վազում ձախ դռներից գունաթափուած ծառանում է: Լռութիւն): Մարգարիտան իրան սպանեց:

ԱՆԴՐ. (Մոնչում է, ձեռքը զարկելով գլխին): Ա՛հ, որդեսպան:

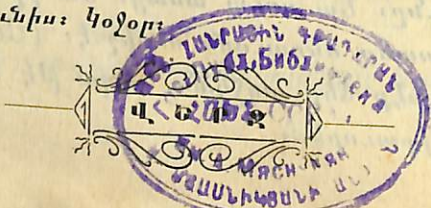
ՕԹԱՐ. Աա, այդ դձու ես այրել: Գաղան: Ուզում է յարձակուել Անդրէասի վրայ):

ՍՈՒՐ. (Դէջ է ընկնում) Կաց, հա արդէն պատժուած է: (Նայում է հօրը կատաղութեամբ եւ զգուանքով):

ՕԹԱՐ. Մարգարիտ, Մարգարիտ: (Հեկեկալով վազում է դէպի ձախ եւ անզօրացած յենում դռներին):

ՎԱՐԱԳՈՅՐՆ ԻՋՆՈՒՄ Է ՀԱՆԴԱՐՏ

1904 թ. Յունիս: Կօջօր:

gac
Smy

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

||

||

0

11

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0351715

48365